

Planinski vestnik 11

glasilo Planinske zveze Slovenije

november 1985

PV 90 LET

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

november 1985

11

letnik LXXXV izhaja od leta 1895

vsebina

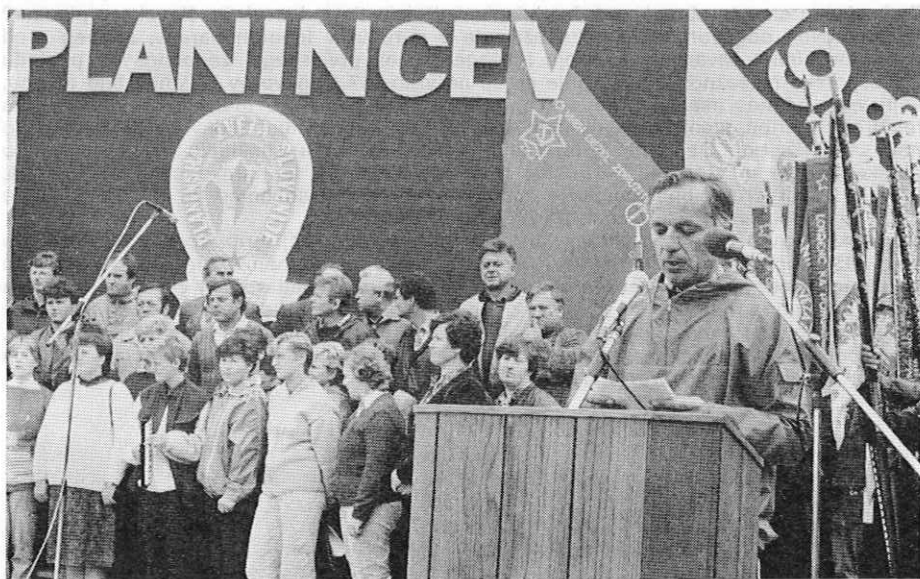
Ivan Godec	Planinarjenje ni zgolj zabava ...	481
Dr. Vladimir Škerlak	Planine kot jezikovno vprašanje, VIII. del	483
Andreja Čibron	Planinstvo v empiričnih raziskavah III. Dan Triglavskega doma	489
Janez Bizjak	Bleščeča planina — črna prihodnost za edino slovensko planinsko postojanko na Koroškem	494
Vojko Čeligoj	Pod Snežnikom 40 let planinstva v svobodi	498
Ivanka Korošec	Po Haloški transverzali, I. del	500
Andrej Zorčič	V strmih ozebnikih	503
Srečo Rehberger	Na meji padca	504
Bojan Ančik	Gorjanci	507
Tomislav Jagačič	Z avtobusom do Durmitorja in na splavih po Tari	508
Franc Mihelič	Očnica	511
Marijan Krišelj	Troje zrn mojih doživetij Društvene novice	514
	Iz planinske literature	519
	Razgled po svetu	520
	Na kratko ...	522
F. M.	To je to	528

Naslovna stran:

Miha Debevc: Zelnarice in Tičarici iz TNP

uredniški odbor

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana — Glavni in odgovorni urednik: Marijan Krišelj, p. p. 44, 61109 Ljubljana. Uredniški odbor: Tomaž Banovec, Janez Bizjak, Stanko Hribar, Mitja Košir, Boštjan Lajovic, Božidar Lavrič, Evgen Lovšin, dr. Miha Potočnik, Nada Praprotnik, Janez Pretnar, Albert Sušnik, Pavle Šegula, Franci Savenc, Franc Vogelink, Tone Wraber. Izdajateljski svet pri PZS: Božo Jordan (predsednik), Matjaž Černe, Viktor Pergar, Zoran Naprudnik, Stanko Klinar, Milan Cilenšek, Marijan Krišelj, Milan Naprudnik. Naslov: Planinska zveza Slovenije, 61001 Ljubljana, Dvořakova 9, p. p. 214 — Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046, telefon (061) 312 553 — Planinski vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina je 1500 dinarjev in jo je treba plačati do 31. marca v tekočem letu; za tujino 30 \$. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila; navedite vedno tudi stari naslov s tiskanimi črkami. Upoštevamo pismene odgovore do 1. decembra za prihodnje leto, med letom odgovori ne sprejemamo. Rokopisov in slik ne vračamo. — Tiska in klišee izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

Dan planincev Rogla 85, 8. 9. 1985: Ivan Godec med govorom Foto Jože Vogrin, PD PTT Ljubljana

PLANINARJENJE NI ZGOLJ ZABAVA...

(Ivan Godec, izvršni sekretar CK ZKS na XVII. srečanju planincev na Rogli, 8. septembra 1985)

Tovarišice in tovariši, dragi planinci, spoštovani gostje!

Danes smo se zbrali, tu na Rogli, da bi že sedemnajstič potrdili svojo privrženost naravi in svojo ljubezen do hribov. To je hkrati manifestacija ljudi, ki spoštujejo lepoto narave in tudi priložnost za prijateljski klepet. Na obronkih Pohorja, na prijaznih poteh tega lepega dela naše domovine, v osrčju pohorskih gozdov, je to še prav posebej prijetno. Na Rogli sicer ni več samotno. Minili so časi, ko so pohorske kmetije živele samo svoje samostojno življenje. Vse manj je idillike, a nadaljuje se trdoživ boj za napredek. Zreški kovači, dediči nekdanjega kovaštva, so dokazali, da je mogoče razvijati tudi gorski turizem. Za takšne pogumne korake je bilo potrebno mnogo upornega dela posameznih zanesenjakov, volje delavcev, da vlagajo svoje delo v smotno naložbo. Zato smo se danes planinci lahko zbrali v enem od novih turističnih rekreativnih centrov pri nas. Rezultati zimskega in letnega turizma že potrjujejo zamisel, da je mogoče tudi na osnovi naravnih prednosti hitreje zakoračiti v prihodnost. Zaželimo domačinom novih uspehov na tej poti.

V zadnjem času sicer o bolj počasnimi, a zato bolj zanesljivimi koraki hodimo po poti družbenoekonomskega razvoja Slovenije in Jugoslavije. Ni še prav daleč čas, ko je kazalo, da je svoboda le oddaljena vizija naših možnosti. Če so Aljaž in njegovi sodobniki na izviren, gorniški način budili narodno zavest, potem so vojne vihre tega stoletja že dokazale, da je ta zavest na tako visoki stopnji, da utrjuje prepričanje v naše nove uspehe. Pohorski bataljon, Šarh in njegovi sinovi in druga junaška dejanja med NOB, dokazujejo, da ne slišimo na hlapčevsko uho. Nimajo prav tisti, ki omahovaje premišljajo o usodi naše domovine danes. Ni dobra bojzaljiva primerjava o nevarnosti, ki jo prinaša tisti tujec, ki je kot volk menjal dlako tako, da je zamenjal orožje z denarjem. Nasprotno! Kar naj pridejo tuji turisti, pridejo naj z denarjem, od nas pa je odvisno, kako bomo znali še bolje izkoristiti svoje naravne prednosti. Številčni skok obiskov tujih turistov v letošnji sezoni dokazuje, da na tem področju še vedno obstajajo rezerve, ob tem pa moramo misliti tudi na domače ljudi, na smotno sorazmerje med domačimi in tujimi gosti.

Toda danes smo tu zbrani pretežno planinci. Kaj je tisto, kar vleče človeka v planine? Ali so dovolj odgovori, da gre za uživanje v miru in v lepotah narave, za beg pred vsakodnevnimi težavami, za iskanje lepšega in bolj prvinskega, za ponos ob pogledu na te gorske razsežnosti, za iskanje sreče na vrhovih? Odgovorov bi lahko bilo mnogo, kajti vsak od nas ima še kakšen svoj razlog. Seveda pa gre tudi za to, da smo kos temu griču, hribu, steni, grebenu, gori. To pa hkrati pomeni tudi zadovoljstvo nad zmago nad samim seboj. Ob takih priložnostih se zato na cilju spoštljivo ozreš na lepoto gorske narave in si rečeš: »Tu sem! Nepomemben del te narave sem, a vendarle, tu sem!! Tudi druge bom navdušil za take poti. Zavzeli se bomo za to, da bomo te naše lepote ohranjevali in za to, da bi jih še bolj cenili.«

Gore različno doživljamo. Nekomu je dovolj, da obiše bližnji hrib, spet drugi ima višje cilje. Uživamo ob pogledu na jutranjo roso v travi, srce nam vztrepeta ob pogledu na strmo steno, ki jo bo treba preplezati. Užitek je opazovati sončni vzhod v jutranjem hladu, vznemirja nas padec kamna, ki se je bil odkrušil kdo ve od kod. Spočetka nas je strah pred prvim in vsakim naslednjim klinom, pozneje se zahvaljujemo tistim, ki so pot opremili tako, da je lažja in varnejša. Med nami so iskalci samotnih steza in tisti, ki družbo najdejo prav v takem okolju.

Dan planincev Rogla 85, 8. 9. 1985: pisana množica planincev vseh starosti!

Foto Jože Vogrin, PD PTT Ljubljana

Različni smo, in preko sto tisoč nas je, organiziranih v mnogih krajih in delovnih organizacijah širom po Sloveniji. Planinski pozdrav velja vsem društvom in vsakemu članu posebej. Tovariški pozdrav velja tudi slovenskim planincem v sosednjih državah Avstrije in Italije.

Dejavnost tolikšne množice ljudi, ki seveda ni sama sebi namen, pač pa je njena naloga predvsem varovati planinsko naravo, jo ohranjati prihodnjim rodovom, mora biti še bolj organizirana. Hribi niso samo lepi in je na njih mogoče uživati, tam so tudi nevarnosti in so težave. Je bilo potrebno, da je letos ugasnilo življenje že sedmim ljudem v hribih? Smo storili dovolj za vzgojo novih, mladih, dostikrat neugnanih občudovalcev gora? Tu sicer gre navadno za osebno odgovornost oziroma neodgovornost. Gorski reševalci storijo kar morejo in včasih izpostavljajo tudi sebe v nevarnosti, da bi rešili ponesrečence. Vendar ni dovolj le, da zdravimo posledice. Naloga planinskih društev, šol in drugih je vzgajati in usposabljati nove rodove tako, da bodo sicer pogumni, a razsodni planinci. Podobno velja za varstvo okolja v naših gorah. Pohvalne in spoštovanja vredne so planinske »čistilne akcije«. Tudi to je del vzgoje, a bistveno je v vzgoji proti osnaževanju okolja. Velik zaostanek v osebni in družbeni zavesti

o zdravem in čistem okolju se značilno kaže tudi v naših gorah. Storit moramo vse, da bi to našo zavest kar najhitreje okrepili.

Planinstvo je pri nas zelo razvito. Redno se zbiramo na naših letnih srečanjih. Ni ga kota slovenske zemlje, kjer ljubitelji gora ne bi imeli dela. Po svoje simbolizirajo to tudi kraji dosedanjih srečanj: Srednji vrh, Kamniška Bistrica, Bovec, Završnica, Mežica, Sviščaki, Kal nad Hrastnikom, Zg. Petrovci — Goričko, Koča na Loki pod Raduho, Boč, Vrata, Krvavec, Lisca, Krma in Miklavž na Gorjancih . . .

Ne gre samo za manifestacije, ampak tudi za spoznavanje naše domovine in za povezovanje našega dela z življenjem in delom ljudi v teh krajih.

Še so mnoga vprašanja, ki so pomembna za urejeno in smotno planinsko dejavnost. Mednje sodi tudi urejanje planinskih poti in objektov. Temu vprašanju smo že v minulem obdobju namenili dosti pozornosti, a je vedno aktualno. Planinci so že doslej opravili dosti prostovoljnega dela. Društva so doslej različno, a v glavnem dobro vzdrževala planinska pota. Vendar tako kot povsod, so tudi tu še pomembne rezerve. Osnovno vodilo naj bi bilo: dobro vzdrževati planinske poti in objekte! V tem smislu bi bilo koristno razširiti vsebino družbenega dogovora o financiranju visokogorskih postojank in razširiti krog podpisnikov tudi na regijsko in občinsko raven. Tehtno lahko sodelujejo pri reševanju teh vprašanj tudi specializirane mladinske delovne brigade.

Slovenci smo dokazali, da smo med tistimi narodi, ki tudi v tujih gorstvih najdemo nove poti. Ponosni smo lahko na dosedanje uspehe na tem področju. V prihodnjem obdobju bo treba neustrašenost in pogum članov naših odprav bolj načrtno in dolgoročneje vskladiti s celotno našo dejavnostjo. Rezultate na tem področju bomo tako lahko še povečali.

Ob koncu pa še tole: Če je res, da se marsikdo od planincev konec tedna umakne direndaju in težavam, ki nas pestijo, je pa zagotovo še bolj res, da se vrača v dolino okrepljen in notranje bogatejši, pripravljen za spopad s težavami in še sposobnejši za delo. Tako planinarjenje ni zgolj zabava, ampak je tudi resna dopolnilna rekreativna družbena aktivnost.

Želim vam še veliko lepe in varne hoje!

PLANINE KOT JEZIKOVNO VPRAŠANJE, VIII. DEL

DR. VLADIMIR ŠKERLAK

VII. NASPROTJA V DANAŠNJI RABI

A

Zapisali smo že, da sta temelja naši razpravi dve ugotovitvi:

1. Naši predniki so prejemali pojme v tuji — latinski ali nemški — obliki in so poskušali za te tuje izraze najti ustrezne slovenske besede. Tako so za izraze »alpinus«, »Alpen« uporabil pridevnik »planinski«, toda ta prevod je napačen.

2. Med obema vojnama so odkrili, da obstaja beseda »gornik«. Ta pa ustreza pojmu, ki ga hočemo izraziti, je pa tudi pravilna slovenska jezikovna tvorba.

Na vprašanje, ali so se Slovenci zavedali, kaj pomeni to odkritje, oziroma uvedba besede »gornik« v rabo, smo deloma že odgovorili ob obravnavanju besed »planina« in »gornik«. Toda s tem vprašanje večinske rabe še ni razčiščeno, zato moramo navesti nekaj značilnih odlomkov iz del sodobnih piscev.

Z besedama »sodobni pisec« označujemo tiste osebe, ki so pisale po pojavu besede »gorovnik«, niso pa poklicni geografi ali etnologi, oziroma, njihova dela nimajo takega znanstvenega značaja, ki bi jih vezal na določene strokovne izraze. Pri naštevanju smo se načeloma ravnali po časovnem vrstnem redu objave, tam pa, kjer so se pokazali drugi razlogi za tehtnejše, smo upoštevali te.

B

Evgen LOVŠIN, Gorski vodniki v Julijskih Alpah, 1961:

... »alpskega sveta... *planinska misel*... v gore... vodili *turiste*... planinska dejanja... izleti v gore... gorska pota... gorski vzponi... *alpinistična in gorniška dejanja*... planinski pisatelj in prvohodec... gorska reševalna služba... preprosti gorjan... zgodovina *planinstva in alpinizma*... Dibona piše svojo avtobiografijo pod naslovom 'Življenje gornika'... gorolezec... planinski zmaj (Draco Montanus)... spodnje bohinj-

ske gore... Melik domneva, da najdbe kamnitega orodja potrjujejo navzočnost pastirjev in lovcev na nekaterih *planinah* v davnih časih kamene dobe... Valvasor: povzpел se je v 'najstrašnejše zasnežene planine'... divjo kozo, ki se veseli življenja *po najvišjih čerih planin*... alpinska tehnika... Triglavske goré... alpski svet... visokogorske storitve... leta od 1859 do 1865: 'zlata doba visoke turistiké' (Hochtouristik = star izraz za alpinistiko)... izvrstni vodniki in hribolazci... nemško planinsko društvo... v šport nad športi, v alpinistiko... gorolazec... v Julijskih in Kamniških Alpah... alpinsko dejanje... lazenje po gorah... visoko alpska pleza... prvenstvene ture... alpsko slovstvo... alpinist... planinsko in alpinistično gibanje... planinstvo in turizem... gorska naselja... priletnega planinca... do gorske prirode... v goré... planinski turizem... planinsko klimatski kraji v Triglavskih gorah... so Rožani imeli planine v Zahodnih Karavankah... gorohodcev in alpinistov... Šli bi predaleč, če bi naštevali vse planine, ki so se jih posluževali Bohinjci (Melik)... od Ratitovca do doline 7 jezer ter na Pokljuki jih je Melik naštel okrog 50... z veliko planino Uskovnico, s Konjščico in Praprotnico... z drugimi planinami... kako bujno je bilo življenje na planinah, so nam sočno opisali mnogi planinci, a med... opise štejeemo Tuškove, Tumove, Zarnikove in Ceklinove... gorskih prvopristopnikov... Železna dolina, ki omejuje na zahodu Julijske Planine... gorsko imenoslovje... v gorskih skupinah... rojen za gore... gorolezec... planinci in alpinisti...«

Marijan LIPOVŠEK, Steze, skale in smučišča, 1962:

... »dvema turistkama... turistom in letoviščarjem... tipičen Slovenec ni samo dolinec ali planinec (= prebivalec planine!)... planinci (= izletniki v gore)... gorska turistika... nekaterim gornikom in geografom znano... planincem okrog starejše generacije... planinec, ki boš romal... za ljubljanske planince«...

Boris REŽEK, Skale in grebeni, 1967:

... »nemške planinske organizacije... slovenska planinska organizacija... v pričujočem delu ima naziv *planinec* nekoliko starinsko obarvan pomen za prve slovenske turiste po ustanovitvi SPD do pričetka prve svetovne vojne in še nekoliko po njej... Dr. Henrik Tuma se je sam v tej dobi imenoval turista in tudi mladina, ki je po vojni ustanovila Turistovski klub Skalo, mu je sledila. Planinec je poslej ostal le na straneh Planinskega vestnika, dokler ga tudi tam nista pričeli spodrivati pravilnejši tvorbi gornik ali še točneje — gorovnik.«

Igor LEVSTEK, Rado KOČEVAR, Mitja KILAR, V naših stenah:

... »s hojo na gore... bolj planinec, medtem ko se je... intenzivno posvečal alpinistiki«...

Iz Planinskega berila, 1969:

Navajamo najprej pisatelja s podobnimi značilnostmi kot jih ima E. Lovšin, to je Matjaž KMECL: Ali se lahko vname star panj?

... gorolazništvo... hribi... gore... planinci... gorski svet«.

Nasprotno pa je v izrazih zelo točna in dosledna Stazika ČERNIČ: Ailefroide... »gora... alpinizem... alpinistika«...

Miha POTOČNIK, Previs:

... »plezalne ture... v Karnijskih gorah«...

Miran MARUSSIG, Mrzle zvezde:

... »v hribe... goram«...

(konec Planinskega berila)

Tine MIHELIC, Darinka PETKOVŠEK, Tone STROJIN, Julijske Alpe, 1974: ... »stena pomeni *plezalcem* isto vrednoto kot *planincem vrh*«...

Boris OSTAN, Gore imajo svojo zgodovino, svoje ljudi in svoje živali (PV 12/76):

... »na planini Goričici kuhanje v koči... planšarstvo... v gorah je grmelo... po teh planinah (misli na Kranjsko skupino)«...

Anton INGOLIČ, Pretrgana naveza in Hvala ti, Triglav! (PV 1/78) (med obema deloma je sicer časovni presledek, toda izražanje ima v obeh enake značilnosti):

... »tista gora... alpinistični tečaj... plezalec... gore... goro... planinski dom... navadna tura (v nasprotju s plezarijo)... nečastno za planinca... še nisem bila plezalka, bila pa sem navdušena planinka... pozdravila gore... planinski koči... planinski koči... planinska transverzala... skupina planincev... tákole vreme ni za planine, najmanj pa za stene... v planinski koči... v gore... gorsko reševalno službo... v naših Alpah... plezalcev... v naših planinah... planinski zrak... gorski zrak... resničen alpinist... s pristnim planinskim mlekom... planinski dnevnik... v planinah (govori o Velikem Kleku)... gorska narava... v Srbiji... v mestecu pod visoko *planino* (ednina!)... na tisti *srbski planini* (ednina!)... v čisto planinsko vodo...«

... »Planinski velikan... sem se zapisal planinam... izkušen planinec... najvišja slovenska gora... planinski svet... gorska tura... z našimi gorami... planinarjenje... *gorski hodec*... *gorski potnik*... v Julijskih Alpah in Julijskih planinah... gorskih vrhov... gorskih reševalcev... planinskih in gorskih predelov... na planinske vrhove in gorske velikane.«

Marjan KERŠIČ-BELAČ, Na rob Pretrgani navezi:

... »alpska dežela... gorska narava... planinska organizacija... planinci... gorski svet... v gorah... planinski pisci... gorniki... ni bil alpinist, a je planinaril... po planinskih kočah in domovih... z gorstvom in gorniki... alpinisti... izkušeni plezalci... gorski reševalci... planinska tematika.«

Še nekaj člankov iz Planinskega vestnika št. 1/1978:

Tone ŠKARJA, V spomin Ceneta Kramarja:

... »vzpon... pristop... gorski vodnik... goram... tura...«

Marijan KRIŠELJ, Zavetišče pod Špičkom:

... »planincem... za planince...«

B. J., Prvi zbor planinskih vodnikov:

... »planinstvu... pionirjev-planincev... vodstvo skupin v gore... vse padle gornike...«

Božo JORDAN, Iz govora ob 5-letnici Savinjske poti:

... »planinci in drugi izletniki... planinske in druge vodnike...«

Milan VOŠANK, Od Raduhe do Civette:

... »vsako leto prvomajski zbor skalašev... naokrog sede skalaši... šaleški skalaši...«

France AVČIN, Kjer tišina šepeta, 1980:

... »planinci... gorska reševalna... gorska dolina... nam alpinistom... gorništvo... plezalec in zimski alpinist... če civilizacija preplavi vse te naše planine... planinski pokoj... vrhunski alpinizem, plezanje na zgornji meji človekovih telesnih in duševnih zmogljivosti...«

Marjan OBLAK, Planinstvo ob svojem jubileju, 90-letnici (PV 2/83): »To velja seveda tudi za planinstvo — kaj šele za njegov vrh — za alpinizem.«

C

Seveda, tega, kako se izražajo razni pisci, nihče ne ve tako, kakor dolgoletni urednik Planinskega vestnika. Zato podaja pisanje profesorja Tineta ORLA dobro sliko večinske rabe. Ugotovitve iz naslednjih odstavkov slone zato na njegovem besedišču, le ponekod so razlike, zlasti tam, kjer so besede iz večinske rabe komentirane.

1. Večina piscev označuje visoko dvignjen del zemejske površine z besedo »gora«. Iz nje je izveden zlasti pridevnik za označevanje vsega, kar je z goro v neposredni fizični zvezi: gorski svet, gorski pašnik itd.

Raba drugih besed je izjema, temelji pa bodisi na pesniški svobodi, želji po spremembah v izražanju, bodisi na arhaičnem pojmovanju pisca.

2. Kdor piše o planinah, zlasti kadar govori o planini v ednini, misli skoraj brez izjeme na višinske pašnike z gospodarskimi poslopji, torej se izraža v enakem smislu kot geograf Melik. Popolnoma osamljeno izjemo tvori pisatelj Ingolič z omembo srbskega mesta pod planino, od koder so določeno osebo odvlekli četniki v to »planino«. Tu gre za očiten pisateljev namen, uporabiti srbizem, da bi s tem še poudaril okolje in razmere, v katerih se je dogajalo tisto, kar opisuje.

Čeprav se vprašanje, kaj so planine — kar pa, seveda, sploh ne bi smelo biti vprašanje — razčiščuje, je preveč optimistična domneva, da beseda »gornik« izpodriva zastarelega »planinca«. Beseda »planinec« se še velikokrat pojavlja v spisih, še večkrat pa v pogovornem jeziku: meščanov. Izvedenki »planinski« in »planinstvo« pa sta še celo v rabi. Razlog je jasen: ime organizacije. Dokler bodo obstajala »planinska« društva, toliko časa bodo ljudje še govorili o planinstvu in planincih. Isto velja, seveda, tudi za »planinske« založbe, »planinsko« slovstvo.

3. Mnogi pisatelji sicer bolj cenijo »gorništvo«, toda skoraj nihče ne odklanja v celoti besede »planinstvo«.

Dosledno »gorska« je samo reševalna služba. To pomeni: dokler sem zdrav, sem v planinah, ko se potolčem, sem v gorah. Zanimivo, ne?

Boj med Triglavskimi prijatelji in Alpenvereinom torej še ni končan.

4. Kadar gre za zemljepisno posebno ime, pišejo takorekoč vsi o »Alpah«. O »Planinah« (Julijskih, Kamniških) se govori ali zavestno arhaično ali iz res velike nepoučenosti.

5. Najbolj nesporna je beseda »alpinist«. Vsi pisci jo uporabljajo v istem pomenu. To velja tudi za »plezalca«. Zanimivo je pisanje Fr. Avčina o »plezalcu in zimskem alpinistu«, torej deli alpinistiko na letno, to je, na plezarijo, in na zimsko, ki obsega vse zimske pohode v gore.

Raba pa omahuje med pridevnikoma »alpinističen« in »alpinski«.

Odseki so »alpinistični«, toda oprema in tehnika sta pa za nekatere pisce »alpinski«. To je, seveda, velika neskladnost in nepravilnost.

Mimogrede naj bo omenjeno, da imenujejo športni poročevalci »alpince« tudi smučarje na strmih terenih.

Večina piscev je zadržala razliko med »alpinizmom« in »alpinistiko«. To dvoje pa ni isto. Alpinizem je družben pojav. Nastal je zlasti kot reakcija na mestno življenje, kot

ena izmed vrst vračanja k naravi. Njegova vsebina je hotenje, odkrivati gorski svet, ga spoznavati in v njem potovati ne glede na težave. Alpinistika pa je športna realizacija alpinizma. Lahko rečemo, da je alpinizem duševni, psihični element (»animus«), alpinistika pa telesni, fizični (»corpus«).

Besed »alpinizem« in »alpinistika« imata med Slovenci veliko tradicijo. Bili sta znani že ob ustanovitvi SPD, »alpinistika« je bila, seveda, varianta za »gorski šport«. Uporabljali so besedo »alpinizem« ob ustanavljanju Skale, skalaški plezalski vodnik se je imenoval Naš alpinizem, H. Tuma je spisal knjigo Pomen in razvoj alpinizma, po vojni pa so nastali številni alpinistični odseki. Seveda, »alpinistični«, ne pa »alpinski«.

6. V delih nekaterih piscev je toliko posebnosti, da jih moramo ločeno prikazati.

a) Evgen Lovšin. Pri njegovem pisanju se ni mogoče obraniti vtisa, da je hotel prikazati bralcu vse mogoče variante za izražanje nekaterih pojmov, zato terminološko nameroma ni dosleden. Šlo mu je očitno tudi za to, da prikaže čim več izrazov, kot da bi hotel reči: naj pa bralec izbira, kar mu je všeč. Dovolil si je vsekakor veliko pesniške svobode in je prav zato nazorno prikazal povojno zmedo v izrazju. Zaradi tega smo navedli toliko primerov iz njegove obširne knjige.

b) Anton Ingolič. Uporablja za isti pojem besedi »gore« in »planine«. To dela očitno zato, da ne zaide v ponavljanje, torej zaradi boljšega sloga. Pri tem tudi on zavestno žrtvuje terminološko točnost, čeprav se iz besed »planinsko mleko« dobro vidi, da mu je jasno, kaj so planine v pravem pomenu. Zanj so »planinci« vsi, ki hodijo v gore, »plezalci« pa so posebno kvalificiran del »planincev«. Toda reševalna služba je tudi zanj »gorska«. Osamljeni posebnosti tega pisatelja sta tudi izraza »gorski hodec« in »gorski potnik«. Verjetna razlaga: pisatelj ne ceni sestavljenk, ki spominjajo na nemško tvorbo besed, na primer »gorhodec«.

c) Milan Vošank kaže s predlogom, da bi alpiniste imenovali »skalaše«, lep odnos do prve slovenske alpinistične organizacije, toda njegov poskus je popolnoma osamljen. Poleg tega pomeni beseda »skalaš« nekaj zgodovinsko jasno opredeljenega, to je, člana alpinističnega kluba Skala. Zato ta izraz kot nadomestilo za besedo »alpinist« ne prihaja v poštev. Mimogrede naj bo še povedano, da so se prvi skalaši označevali za »skalarje«. Sedanja oblika je nastala pod hrvaškimi vplivom; pravilna slovenska oblika bi bila »skalan«.

7. Pozornost zbuja, da je v Planinskem vestniku, pa tudi v drugih listih, vedno več člankov in slik o planinah v pravem pomenu besede. Pisci takih člankov se vedno bolj poglobljajo v probleme planinskega človeka in planšarskega življenja. Napredek nasproti pisanju v preteklih časih je očitno.

Po letu 1945 se je Slovenija naglo industrializirala in takrat so tudi planinci zapuščali dotodanje delo ter iskali zaposlitev v tovarnah. Zato so planine nekaj časa propadale. S spremembo gospodarskih razmer pa postaja povpraševanje po delu izven industrije in po prehrabnih izdelkih bolj živo. To je zbudilo ponovno zanimanje za planine, lahko pa pričakujemo, da se bo ta interes še povečal. Zato moramo vsemu, kar je v zvezi s planinami, posvetiti posebno pozornost, tudi v izrazoslovju.

8. Že v začetku smo povedali, da preiskujemo večinsko rabo piscev in pogovorni jezik meščanov. To dvoje pa, seveda, nikakor ne predstavlja večine slovensko govorečih ljudi. Prebivalci ožjega območja slovenskih Alp govorijo namreč drugače kakor večina meščanov. Na tem območju obstoji torej izrazita jezikovna razklanost in tudi socialna diferenciacija.

Martin Luter je rekel: Kdor želi tako pisati, da ga bodo ljudje razumeli, naj poslušaj govor preprostega človeka. Isto misel je ponovil Jernej Kopitar z navodilom, da je treba upoštevati besedje podeželskega prebivalstva.

Če hočemo Lutrovo in Kopitarjevo načelo uporabiti v našem primeru, moramo predvsem točno opredeliti, kdo je tisto preprosto ljudstvo, čigar besedni zaklad naj tvori podlago za našo terminologijo.

Odgovor je jasen: kmetje in pastirji na gorskem območju.

Predlagatelji društva Triglavskih prijateljev niso bili kmetje, niti pastirji, živeli pa so med takimi ljudmi, zato so tudi našli pravo besedo, iz katere naj bi izvedli označbo za svojo organizacijo.

Nasprotno pa so bili Ljubljančani toliko prevzeti od nemške kulture in od misli, da ustvarjajo slovensko inačico nemškega društva, da so kar mehanično prevzeli nemške izraze, ne da bi se ozirali na domačo govorico in jo podrobneje analizirali, povrh vsega pa so še temeljno besedo »Alpen-« napačno prevedli.

Tako se je pojavil pridevnik »planinski«, ki tvori klico za vse bistvene nepravilnosti in protislovnosti, ki še do danes obremenjujejo našo meščansko »večinsko rabo« in zmanjšujejo razumljivost našega izrazja.

Ena sama beseda — »planina« s svojimi izpeljankami povzroča vse težave in daje pobudo za take nesmisle, kot je, označevanje severne stene Triglava za »planino« (tako jo je označila izobrazena ženska) ali pisanje o planinah na visokih planinah ali o tem, da so šli planinci z Velike planine na Kamniške planine, ali, da so prespali na planini, jutraj pa gledali na ožarjene vrhove planin!

Vse več ali manj okorne in nekoliko tudi smešne besede kot so »hribolazec« in njej podobne, niso nevarne, ker ne povzročajo nesporazumov. Jezikovni problem so torej samo »planine«, če mislimo z njimi »Alpe«, »gore«.

Vemo, kaj je možno ugovarjati:

a) Če so bili naši predniki tako zelo prevzeti z nemško kulturo, so nemščino tako poznali, da so znali pravilno prevajati iz nje.

b) Že več kakor 90 let uporabljamo besede »planinski«, »planinec«, »planinstvo« za označevanje gorskega izletništva, oziroma njegovih udeležencev, zakaj naj odpravljamo te besede sedaj, ko se bližamo že stoletnici?

Ta dva ugovora pa sta zelo neutemeljena.

ad a): Prevod »Alpenvereina« s »planinskim« društvom ni edina napaka te vrste. Le pomislimo na izraze kot sta »v svrhu« in »vsled«, pa »glasom« itd., zlasti pa na neštete srbizme in napačne prevode iz srbščine v današnji rabi. Na primer: »tržni viški« (prav: presežki), »zadolžitve« (prav: naloge), »ZIS je zadolžil SDK, naj ugotovi zadolženost podjetij«; »uslužne dejavnosti« (prav: storitvene); »to nam je še kako potrebno« (srbski: »i te kako«); Jugoslavija je »najbolj pooblaščen« država »povlaščen« pomeni nekoga, ki uživa »povlasice«, to je, ugodnosti, popust; v mednarodnih pogodbah »klavzulo o največjih ugodnostih«, prednostne tarife pri carinah. Itd. Vdor takega vzhodnega vpliva je tako velik, da je slovenščina že ogrožena, ker ljudje ne vidimo, da imajo podobne ali celo enake besede v različnih jezikih različen pomen. Isto je bilo pri presaditvi Alpenvereina v slovenščino.

Na trditve o ogroženosti slovenščine odgovarjajo nekateri politiki z besedami o bratstvu med jugoslovanskimi narodi. To pa je brez zveze. Če mi je Makedonec po narodnosti brat, se še ne moram odreči svoji individualnosti in prevzeti njegove besede, temveč imam vso pravico, da ohranim svojo nacionalno istovetnost, ta se pa izraža predvsem v nacionalnem jeziku. Podobno je bilo pod Avstrijo — nemški kulturni vpliv nam je bil v mnogih pogledih izrazito koristen, toda ob tem je bilo treba vendarle paziti na to, da ta vpliv ne uniči slovenske narodne samobitnosti. Besede, ki smo jih začasno nadomestili s tvorbami kot sta »v svrhu« in »vsled«, so bile potrebne, toda ne v tej obliki.

ad b): Marx je rekel o »zgodovinski« teoriji prava tole: Ta teorija hoče opravičiti uporabo biča nasproti ljudem s tem, da je bič star. Če so nas bičali skozi stoletja, zakaj nas ne bi bičali še danes?

Podobno bi lahko rekli: če so se sezigali čarovnice več stoletij, zakaj jih ne bi še danes? Če so bili moji predniki nepismeni, zakaj naj se pa jaz učim pisati?

Ali so taki ugovori upravičeni? Ali moramo res vztrajati v zmoti, če smo bili njene žrtve dobrih 90 let?

Č

Že v Uvodu smo povedali, da za to, čigave besede navajamo, ni pomembno nikako naše osebno razmerje do avtorja. Zato citiramo le v dokaz tega, da v svojem kritičnem odnosu do današnje rabe nismo osamljeni, besede Mihe Potočnika iz Srečanj z gorami (str. 290):

»V tem času je pojem ‚turistovski‘ pomenil to, kar danes ‚planinski‘. Neurejenost zadevne terminologije do neke mere kaže razvojne težave našega planinstva nasploh. Današnji razloček med ‚alpinisti‘ in ‚planinci‘ kaže na omahljivost našega izražanja ... Prim. še izraz gornik, plezalec, tudi gorjanec, gorohodec, planinar, hribolazec, gorolezec in še kaj.«

To opozorilo jemljemo kot miselno celoto in se ne spuščamo v obravnavanje posameznih besed. Bistveni pa sta v njem dve trditvi:

a) naša terminologija je neurejena;

b) naše izražanje je omahljivo.

Kaj to pomeni? To, da sami ne vemo, kaj pomeni kakšna beseda, v našem besedju je torej zmeda. »Planine« so za nekoga višinski pašniki, za drugega tudi Alpe ali gore na splošno. Toda to velja samo za meščane, kajti kmet in pastir se izražata v okviru svojega jezikovnega zaklada zelo določno: točno ločita, na primer, travo od sena in otave.

Jezik je sredstvo za izražanje misli. To izražanje pa nima smisla, če si druga oseba ne more biti na jasnem, kaj smo ji hoteli povedati.

Ta nejasnost se pa še stopnjuje z omahljivostjo izražanja: nekateri pisci uporabljajo isto besedo v različnih smislih, na primer, drugače v svojem izvirnem delu, kakor v svojih prevodih.

Jezik je živ organizem. Za vsak živ organizem pa je značilno, da je lahko razvit ali nerazvit, zdrav ali bolan.

Kaj pomeni »raba«, »uzus«? Ali morda vdanost v usodo? Ali nas ta obvezuje k sprejemanju česar koli, kar se z jezikom dogaja? Ali nimamo pravice in dolžnosti, da pomagamo bolnemu organizmu?

VIII. KONČNE MISLI

A

Za uvod k zadnjemu delu naše razprave navajamo nekaj misli drugih avtorjev:

1. Joža GLONAR je v delu *Naš jezik*, 1919, zapisal na strani 5: »Jezik je najjasnejši znak vsakega naroda, v njem se najbolj jasno kaže njegova zgodovina, v njem si podajata roke preteklost in sedanost.«

V uvodu k Slovarju slovenskega jezika iz leta 1936 pa je Glonar zapisal na straneh V do VII:

»Ker je to, kar je danes ‚uzus‘, jutri že ‚tradicija‘, ker torej tradicija raste od dne do dne, je samo po sebi razumljivo, da tudi po njej posnete norme niso končno veljavne in večne, ampak da se s časom razvijajo in spreminjajo.«

»In povrh so še kot glavno načelo proglasili ‚tradicijo‘ in ‚splošno rabo‘, ki sankcionirata prav vse. ‚Največja neumnost od včeraj je lahko danes v jeziku pravilo‘ je izrečena deviza Slovenskega pravopisa iz leta 1935 — z njo pa je vse vprašanje sijajno dovedeno ad absurdum: pravič nam ni potreben nikak Slovenski pravopis (ali pa bi moral izhajati kot dnevnik!), nepotrebni so nam Brezniki in Kolariči, v slovenskih šolskih in domačih nalogah sploh ni več ‚napak‘ (čujte, srednješolci!), lektorat ali celo profesuro slovenščine na ljubljanski univerzi pa bosta prevzela Frtavčkov Gustl in Urša Plut.«

3. Boris PATERNU je napisal študijo *Protestantizem in konstituiranje slovenske književnosti*. Iz nje je v Delu 28. junija 1984 objavljen odlomek, v njem pa tudi tile stavki: »Z naslonitvijo cerkvenega jezika na živo, govorjeno in vsem slojem razumljivo besedo ... se je slovenski knjižni jezik v odločilni fazi svojega razvoja izognil problemu diglosije (razdvojenosti jezika), odtujenosti ali razkola med ‚visokim‘ cerkvenim in ‚nizkim‘ ljudskim jezikom. ... (Protestantski pisatelji so) ubranili njegovo narodno individualnost nasproti poskusom stapljanja z drugimi južnoslovenskimi jeziki ...«

4. V zbirki *Referati za strokovni sestanek terminologov Inštituta za slovenski jezik SAZU — Leksikološka sekcija*, 1971, je zapisano: »Glavna zahteva, ki jo postavljamo terminu (strokovnemu izrazu), je, da *natančno, nedvoumno izraža določeno vsebino* ... Relativna enopomenskost izraza pomeni, da ima vsaj znotraj ene stroke ali vsaj v nekaj sorodnih strokah *samo en pomen*. ... Torej ne sme biti sinonimnosti izrazov.«

5. Madžarski prevajalec in terminolog dr. Sándor KARCSAY piše: »Bistvo terminologije je izražanje misli tako, da ima izraz en sam pomen. Strokovni izraz je tak izraz, ki ima znotraj določene skupine ljudi *na podlagi dogovora* določeno pomensko vsebino ... Namen strokovnega jezika je najbolj mogoče sporazumevanje, *izključitev nespo-*

razumov.«

6. Henrik TUMA je objavil v *Planinskem vestniku* 1909 in 1910 delo *Morfologija in terminologija za turiste*. Na podlagi te terminologije je nastala zbirka *Alpinističnih izrazov v našem alpinizmu*. V tej zbirki je zapisano tudi: »planina = die Alm, planinski pašnik s stanom nad drevesno mejo«. Sicer velja tudi glede te definicije naša pripomba h Kocbekovim besedam, toda iz Tumovega dela ter iz pojmovanja avtorjev Našega alpinizma jasno izhaja, da gre pri besedah, ki jih obravnavamo, za sestavine iz alpinistične, gorniške, geografske in etnološke terminologije. Gornje navedbe, zlasti pod 4. in 5. se torej na obravnavane besede vsekakor nanašajo in zanje vsekakor veljajo.

B

Po teh uvodnih navedbah lahko ugotovimo:

1. Naši strokovni izrazi morajo biti jasni, razumljivi, imeti smejo samo en pomen in med seboj morajo biti usklajeni.

2. Naše izrazje mora biti usklajeno s terminologijo geografov in etnologov.

3. Naša terminologija se mora ujemati z besedami, ki jih uporabljajo planšarji in drugi gorjanci.

4. Naše strokovno besedje mora upoštevati, da dolgujemo spoštovanje do poskusa za ustanovitev »gorskega društva Triglavskih prijateljev«, prve slovenske organizacije s takim programom.

C

Kako je možno doseči cilje, označene pod B?

Zavedamo se tega, da bo našemu predlogu sledilo ogorčeno nasprotovanje, toda kljub temu vidimo jasno, da je možna samo ena rešitev: *preimenovanje vseh »planinskih« društev v »gorniška«, opustitev vseh označb »planinski«: vestnik, zveza, založba, slostvo* itd.

Zakaj bodo nekateri člani ugovarjali? Seveda, tudi iz konservativnosti, iz ozkih osebnih razlogov, toda navedli bodo zlasti, da ima slovensko »planinstvo« svetlo tradicijo, *Planinski vestnik* pa da je najstarejši list, ki je ohranil prvotno ime.

Pomembno pa ni ne eno, ne drugo. Slovensko »planinstvo« ima res velike zasluge, toda ne zaradi imena, temveč zaradi svojega dela. Poleg tega pa ime »Slovensko planinsko društvo« več ne obstoji. (SPD Trst, SPD Celovec, op. ured.) Tudi ime glasila je bilo nekaj časa po osvoboditvi spremenjeno. Pa ne samo ti dve imeni, še nešteto drugih. KPJ se je preimenovala v ZKJ, Ljudska pravica prav tako, podjetja smo prekrstili v gospodarske organizacije, uvedli smo tozde, spremenili smo imena ulic, mest — pa smo se navadili na vse to. Ugovori zoper preimenovanje društev in glasila torej niso resni.

Seveda bo potem morala veljati razlaga, da pomeni »gornik« tisto, kar smo nekoč označevali z besedo »planinec«, »hribolazec«; »gorništvo« pa je nekdanje »planinstvo«. O tem bo treba obvestiti časopise in RTV, pa jih opozoriti, da višave na Bližnjem vzhodu niso »planine«, temveč so »gore«.

Glede pomisleka, da bi bila boljša beseda »gorovnik«, menimo, da ni smotno vsiljevati besedo, ki jo pozna malokdo, uporabljaj je pa nihče. Izraz »gornik« bi bil že doslej veliko bolj razširjen, če bi ga uporabljali vsi v enakem pomenu.

Stroški, ki bodo nastali zaradi spremembe imena, bodo malenkostni v primeri z uspehom, morda tudi materialnim, ki bo dosežen z jasnostjo, razumljivostjo in skladnostjo naše terminologije.

Bodimo odkriti: zakaj se bodo pristaši stare miselnosti upirali predlagani spremembi? Predvsem zato, ker se jim bo zdelo, da hoče »en sam človek« »postaviti na glavo« vse tisto, kar so gradili naši predniki dolga desetletja.

Tak odpor pa je popolnoma neutemeljen.

Prvič: Noče spremembe ena sama oseba, temveč so jo hoteli že številni znameniti pisatelji v daljnji in bližnji preteklosti. Uresničenje njihovih zamisli ni osebna kaprica, temveč zgodovinska nujnost.

Drugič: Nočemo postaviti društev, zveze in njihovih imen na glavo, temveč na noge. Na temelje, ki jih je ustvarilo slovensko gorsko ljudstvo.

Ljubljana, oktobra 1984

PLANINSTVO V EMPIRIČNIH RAZISKAVAH*

ANDREJA ČIBRON

Vpliv nekaterih demografskih in socialnih karakteristik na ukvarjanje s planinstvom

Spol in planinstvo

Razmerje telesno-kulturne dejavnosti med moškimi in ženskami v anketah iz let 1973 in 1976, ni bilo razveseljivo. Odstotek aktivnih žensk se je povečal, a še bolj odstotek aktivnih moških (na dva aktivna moška je prišla ena aktivna ženska). Rezultati SJM 80 (Slovensko javno mnenje — op. ur.) so bolj ohrabrujoči, saj kažejo razmerje treh aktivnih moških proti dvema aktivnima ženskama. Ugotovimo tudi, da se je v minulem štiriletnem obdobju odstotek aktivnih žensk v vsaki obliki udejstvovanja odstopkovno bolj povečal kot odstotek aktivnih moških. To sicer najbolj velja za neorganizirano, občasno in neredno dejavnost. Prav gotovo je bila v zadnjih letih ustvarjena takšna družbena klima in življenjski pogoji, ki so omogočili ženskam, da so v večji meri kot v preteklem obdobju, stopile iz »kuhinj« v športno-rekreativne objekte. »Družinska« rekreacija postaja vse bolj množična oblika življenjskega stila Slovencev.

Kljub relativno majhnemu odstotku žensk, ki se ukvarjajo ali so se ukvarjale s posameznimi športno-rekreativnimi dejavnostmi, so razlike med moškimi in ženskami po posameznih športnih panogah zelo velike in to kljub temu, da te razlike najpogosteje niso pogojene s tistimi morebitnimi značilnostmi posameznih športov, ki nujno diferencirajo

* Če bi sledili razvoju članstva (pa tudi planinskih društev), bi nam podatki, ki jih je bil zbral Jože Dobnik, tajnik Planinske zveze Slovenije, v posebnem gradivu z naslovom Razvoj članstva in planinskih društev (1985), prišli do tehle zaključkov:

Konec leta 1980 je bilo 102 412 članov, 1984. leta (konec) pa 97 133. V planinsko organizacijo je vklanih 5,02 % prebivalcev SR Slovenije, v gore pa jih hodi (po ugotovitvah Fakultete za telesno kulturo) 450 000. Statistični letopis SRS za leto 1984 pa je še bolj zanimiv: v osnovne organizacije za telesno vzgojo, šport in rekreacijo je vključenih 220 321 članov, torej je planinska organizacija s 46 % najmočnejša telesno kulturna organizacija.

In kako naj bi bilo do leta 1990, oziroma do konca stoletja?

To gradivo predvideva, da bo organizacija pridobivala nove člane z zanimivimi programi planinskih aktivnosti in ne s kampanjskimi akcijami. Rast članstva bo gotovo povezana z gospodarskim položajem in z življenjsko ravni. Na povečanje števila članstva bo vplivala krepitev zavesti o pomembnosti telesne kulture za zdravo in polnejše življenje. Delo z mladino po šolah pa bo moralo biti aktivnejše in bolj poglobljeno.

Dan planincev, Kravec, 1981

Foto Dokumentacija PV

oba spola zaradi njunih morfoloških in funkcionalnih značilnosti. Razlike so verjetno nastale zaradi različnih stališč, vrednotenja, vzorcev obnašanja, socialne sredine kot tudi interesov in motivov obeh spolov. Brez dvoma vrsto športne dejavnosti, s katero se ukvarjajo moški in ženske, pogojujejo tudi geografski in vrednostno-traditionalni pogledi na panoge, s katerimi se naj v večji meri ukvarjajo ženske in s katerimi moški. Lestvica ukvarjanja s posameznimi športnimi disciplinami pri moških in ženskah je dokaj različna, razen pri tistih športih, ki jih uvrščamo med množične.

Oglejmo si tako lestvico s posameznimi športi (prvih pet) pri anketiranih ženskah in moških v letu 1973:¹

	Ženske		Moški
1. Plavanje	7,5 %	1. Planinstvo	12,5 %
2. Planinstvo	6,7 %	2. Plavanje	11,8 %
3. Smučanje	5,1 %	3. Šah	11,4 %
4. Kolesarjenje	3,5 %	4. Smučanje	11,2 %
5. Drsanje	1,8 %	5. Strelstvo	6,6 %

Planinstvo »vodi« pri moških; tudi pri ženskah je na »visokem« mestu, a s polovico nižjim odstotkom. Tako kot pri ženskah ugotovimo tudi pri moških pozitiven premik na področju tistih športnih dejavnosti, ki imajo večji poudarek na rekreativnosti. Tudi pri moških so bili ti športi med anketiranjem masovnejši kot v mlajših letih. Tako se je s planinstvom, plavanjem, šahom, ribolovom in lovom (pri ženskah: plavanje, planinstvo, smučanje in drsanje), ukvarjalo med anketiranjem znatno več moških kot v preteklosti (prej se je s planinstvom ukvarjalo 6,5 % moških in 6 % žensk).

Tudi analiza podatkov v SJM 76 je razkrila, da so plavanje, planinstvo (10,5 % žensk in 16,9 % moških), kolesarjenje, smučanje in trim tiste dejavnosti, pri katerih lahko govorimo o nekoliko večjem udeleževanju žensk kot pa v drugih panogah. SJM 80 je pokazala, da se s planinstvom ukvarja 25 % moških in 18 % žensk. Odstotek »planincev« je sicer porastel, vendar je planinstvo padlo na lestvici panog, s katerimi se ukvarjajo tako moški kot ženske. Moški anketiranci so ga uvrstili šele na šesto mesto (leta 1973 je »doseglo« prvo, leta 1976 pa drugo), ženske pa na peto (leta 1973 in 1976 na drugo). Menim, da je planinstvo nazadovalo tudi zato, ker se je v anketah pojavila nova dejavnost — hoja, izleti in sprehodi. Z njo se je leta 1980 ukvarjalo kar 46 % moških in 42 % žensk. (Verjetno je marsikdo, ki je hodil v naravo, v prejšnjih anketah svojo dejavnost opisal kot planinstvo.)

¹ Petrovič, Hošek, Momirovič: Športno-rekreativna dejavnost Slovencev, Ljubljana 1974, str. 87.

Analiza planincev glede na spol razkriva, da se s planinstvom (razmerje se zmanjšuje) bolj ukvarjajo moški (delež moških, ki so planinarili, je bil leta 1973 66,6%, leta 1976 58,5% in leta 1980 58,9% v neorganizirani obliki, in 62,9% v organizirani).

Z alpinizmom, ki zahteva večje fizične napore, se je vsa leta ukvarjalo več moških kot žensk. Zaradi nevarnosti, ki so z njim povezane, je veljal za »moško« panogo. Tako se je z njim leta 1973 ukvarjalo 2,9% moških in 0,6% žensk, leta 1976 3,1% moških in 1,1% žensk ter leta 1980 4,6% moških in 2,6% žensk.

Delež moških, ki so plezali, je vseskozi (čeprav pada) znatno večji od žensk (leta 1973 84,2%, leta 1976 71,4% in leta 1980 63,9% v neorganizirani obliki, in 69,2% v organizirani).

Starost in planinstvo

Glede na prejšnje raziskave anketa SJM 80 ni prinesla bistvenih sprememb glede vprašanja športno-rekreativne dejavnosti starejših občanov. Znova je potrdila pravilo, da čim starejši so ljudje, tem manj so telesno-kulturno aktivni. Upadanje je še posebej vidno po 40. in 50. letu. Znano je, da se lahko starejši zmerno ukvarjajo skoraj z vsemi športi, še posebej pa s tistimi, ki nimajo izrazite tekmovalne komponente (trim, lov, ribolov, planinarjenje, tek v naravi itd.) ali pa se lahko ta komponenta zanemari (npr. plavanje in smučanje). Kljub temu pa kažejo rezultati, da se tudi s temi panogami ukvarjajo veliko več občani, mlajši od 40 let. Upadanje športno-rekreativne dejavnosti s starostjo je socialno-psihološki (osebni) in sociološki (družben) problem. Socialistična samoupravna družba, družba razvitega humanizma, ne sme biti nezainteresirana za telesno-kulturno dejavnost starejših občanov, saj sodobna gerontološka spoznanja poudarjajo njen pomen za vzdrževanje funkcionalnih sposobnosti, energetske, telesne in duševne zmogljivosti.

Če bi skušali med panogami (predvsem tistimi, ki so med anketiranci kolikor toliko pogostne) izbrati tiste, s katerimi se vsaj nekoliko več ukvarjajo starejši (nad 40 let), bi dobili naslednji seznam (vrstni red):²

1. hoja,
2. plavanje,
3. kolesarstvo,
4. planinarjenje,
5. šah itd.

Te dejavnosti v veliki meri sovpadajo s podatki o športno-rekreativni dejavnosti, s katerimi se ljudje ukvarjajo skozi večino življenjskih obdobj.

Oglejmo si podatke o starosti in planinstvu iz leta 1976:³ Deleži tistih, ki se ukvarjajo s planinstvom, so po starostnih razredih takile: do 25 let 17,7%, od 26 do 30 let 16,6%, od 31 do 40 let 24,9%, od 41 do 50 let 21,3%, od 51 do 60 let 13,4% in od 61 let 6,1%. Starostna struktura alpinistov pove, da je največji delež tistih, ki se ukvarjajo z alpinizmom, starih od 31 do 40 let (26,2%).

Izobrazba in planinstvo

Iz prakse in iz dosedanjih raziskav v svetu in pri nas je znano, da sta stopnja izobrazbe in športno udejstvovanje v večini športov v dokaj tesni povezavi. Osveščenost, zgled socialnega okolja, pa tudi povezanost izobrazbe z višino dohodkov, so prav gotovo še vedno razlogi za takšno, pri posameznih panogah še posebno visoko povezanost. Upoštevati bi morali, da prinašata industrijska in znanstveno-tehnološka revolucija, poleg zvišane življenjske ravni in obsežnejšega prostega časa, tudi nove slabosti (razdrobljeno, ponavljajoče se delo, delo z majhnimi in enostranskimi mišičnimi naprezanji, povečevanje živčne napetosti, onesnaženo mestno okolje itd.). Jasno je torej, da je potrebno še posebej za ljudi z nižjo izobrazbo, ki jih vse navedeno najbolj prizadene, storiti več kot doslej. In čeprav sta izobrazba in dohodek pomembni stratifikacijski kategoriji, ju je danes v telesni kulturi mogoče bolj kot doslej kontrolirati, s tem pa zmanjšati učinke socialnega razlikovanja, čeprav so ti lahko objektivni.

Glede na dobljene podatke v SJM 73,76 in 80 je zaskrbljujoče to, da je med športi, ki so v posebno visoki zvezi s stopnjo izobrazbe, vse preveč tistih, ki so posebno primerni za rekreativno dejavnost. Med njimi je mnogo takih, s katerimi bi se po splošnem mnenju morali ukvarjati vsi občani, ker so te panoge velikega pomena za razvoj in vzdrževanje funkcionalnih sposobnosti. Za primer naj rabi tabela iz leta 1976, ki ilustrira tudi stanje za SJM 1973 in 1980.

Prav zaradi primerjave so izbrane panoge, s katerimi se ukvarja največ Slovencev in največ ljudi z najnižjo izobrazbo. Če upoštevamo, da sta prvi dve kategoriji naj-

² Krešimir Petrovič: Športno-rekreativna dejavnost Slovencev 80, Ljubljana 1980, str. 75.

³ Krešimir Petrovič: Športno-rekreativna dejavnost Slovencev 76, Ljubljana 1977, str. 248.

Foto Jože Vogrin

številnejši, potem je vsak komentar odveč. Zatorej nas ne sme presenetiti dejstvo, da je cela vrsta športnih panog (odbojka, plavanje, alpsko smučanje, gimnastika), s katerimi se ukvarjajo le ljudje višjih izobrazbenih kategorij. Leta 1980 je bilo tudi ugotovljeno, da ukvarjanje s telesno-kulturnimi dejavnostmi ni odvisno več toliko od izobrazbe kot v preteklosti, a vendar razlike še vedno so. Kljub tej splošni ugotovitvi je razmerje med posameznimi in izobrazbenimi skupinami v planinstvu še naprej neugodno (odstotki so navedeni v istem vrstnem redu kot spodaj: 5,8 %, 12,8 %, 23,6 %, 34,2 %, 47,8 %). Ukvarjanje s športi glede na izobrazbo:⁴

Panoge	Izobrazba od najnižje do najvišje				
	4 r. OS ali manj %	4–8 r. OS nedok. SS %	2-, 3-letna SS str. šola %	nedok. višja, vis. šola %	višja, visoka šola %
Plavanje	2,7	7,2	20,5	37,5	43,1
Smučanje	1,1	4,6	14,2	22,1	29,4
Planinarjenje	2,7	7,0	18,3	29,2	29,4
Trim	1,1	2,5	8,0	17,6	25,7

Analiza planincev glede na izobrazbo v letu 1976 kaže, da jih ima 1,8 % štiri razrede osnovne šole ali manj, 26,4 % (ne)dokončano osnovno šolo (od 4 do 8 razredov) ali nedokončano srednjo šolo, 27,4 % strokovno šolo, 32,9 % srednjo šolo ali nedokončano višjo ali visoko šolo, 11,6 % višjo ali visoko šolo. Med alpinisti je največji delež pripadal skupini s strokovnimi šolami (40,5 %).

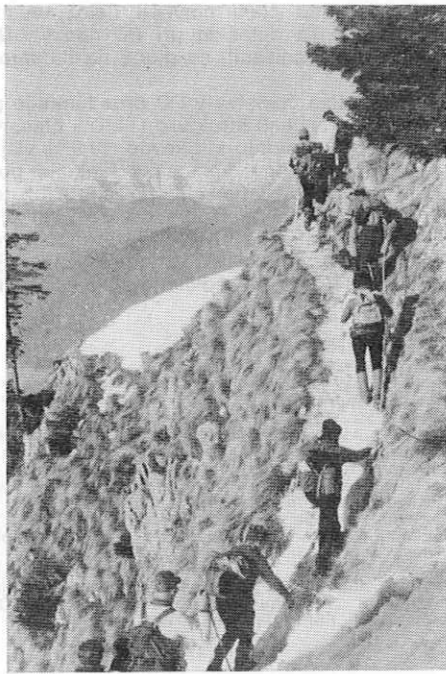
Dohodek in planinstvo

Pregled tabel daje podobno sliko kot analiza podatkov »izobrazba-panoge«. To pomeni, da so panoge kot planinstvo, plavanje, trim, kolesarjenje ipd., ki vključujejo v večji meri kot drugi športi, tudi občane z nizkimi dohodki, vendar to le v absolutnem smislu. V relativnem smislu tudi znotraj teh panog obstajajo znatne razlike med anketiranci različnih dohodkovnih kategorij, seveda v korist tistih z višjimi dohodki gospodinjstva. Ankete SJM 73 in 76 med alpinizmom in dohodkom nista razkrili večje povezave.

Dan planincev v Krmi, 1983

Foto J. Vogrin

Pohod na Stol, 1985

Foto T. Banovec

Anketa, izvedena leta 1980, pa je pokazala (za razliko od tiste iz leta 1976, ko so več planinarili, v gospodinjstvih z nižjimi in srednje visokimi dohodki), da se s planinstvom več ukvarjajo gospodinjstva z višjimi dohodki. Tudi primerjava med dohodkom in plezanjem je razkrila, da je med alpinisti več tistih, ki izhajajo iz gospodinjstev s srednje visokimi dohodki.

Poslabšane gospodarske razmere, visoka inflacija in padec življenjske ravni, nakazana neugodna gibanja (dostopnost planinstva le »višjim slojem«), verjetno to razmerje še poglobljajo. Zato menim, da bi bilo ponovna raziskava o telesno-kulturni aktivnosti Slovencev zelo zanimiva.

Članstvo in aktivnost krajanov v planinskih društvih

Raziskava o delegatskem sistemu je pokazala, da je v PD včlanjenih 12 % anketirancev. Izmed njih le 0,7 % opravlja kako društveno funkcijo (za primerjavo povejmo, da je kar 50,1 % krajanov potrdilo, da so člani Rdečega križa, največji delež anketiranih funkcionarjev pa je v gasilskih in telesno-kulturnih ter športnih društvih).

Rezultati križanjanj podatkov o članstvu in aktivnosti v posameznih družbenih organizacijah in društvih, skupaj tudi glede na spol, so razkrili, da je v PD včlanjenih 9,4 % anketiranih žensk in 14,3 % moških. Analiza članstva glede na spol kaže, da se ženske največ vključujejo v družbeno-humanitarne organizacije in v Društvo upokojencev, dosti manj ali pa skoraj nič pa v društva in družbene organizacije, ki delujejo na področju telesne kulture, športa, tehnične vzgoje in podobno. V članstvu PD je delež žensk 36,5%. Če opazujemo dane tabele tako, da raziščemo spolno strukturo nosilcev funkcij v društvih in družbenih organizacijah, opazimo, da v večini le-teh prevzemajo funkcije moški (izjema je le RK in Društvo prijateljev mladine). Tudi v PD je delež funkcionarjev-moških visok (77,8 %).

Analiza podatkov križanjanj z varianto glede na starost uvršča PD v skupino družbenih organizacij in društev, kjer prevladuje »mlajša« starostna struktura članov. Tendenca prevladovanja starejših funkcionarjev je opazna zlasti v socialno-humanitarnih društvih in družbenih organizacijah, v društvih za tehnično vzgojo in Zvezi rezervnih vojaških starešin. V telesno-kulturnih in športnih društvih pa je kar 11,8 % funkcionarjev, mlajših od 26 let. V PD je ta odstotek 5,6 %.

Glede povezanosti članstva in aktivnosti v društvih in družbenih organizacijah s stopnjo izobrazbe anketirancev je iz podatkov, ki so na voljo, mogoče ugotoviti naslednje:

— Da je med člani največji delež anketirancev z najnižjo izobrazbo (do končane osemletke). Ta delež je pri PD 48,7%. Delež anketirancev, ki niso člani društev in družbenih organizacij, se glede na stopnjo izobrazbe po stopnjah manjšajo z višanjem izobrazbe.

— Da analiza članstva v PD brez funkcije po izobrazbi kaže, da gre za relativno enakomerno izobrazbeno strukturo (14,9% članstva ima osnovno šolo, 23,6% poklicno, 34,4% gimnazijo ali srednjo strokovno, 13,9% višjo in 13,2% visoko šolo).

— Da porazdelitev članstva s funkcijo po izobrazbi pomembno odstopa od porazdelitve članstva brez funkcije po izobrazbi, to je, struktura vodstev družbenih organizacij in društev glede na izobrazbo, se razlikuje od izobrazbene strukture večine članstva. Najbolj pogosten je primer, da struktura vodstev teži k višji izobrazbi kot je izobrazba članstva brez funkcij. V to skupino spadajo tudi PD (med člani s funkcijo ni nikogar z OŠ, 22,2% jih ima poklicno, 33,3% srednjo, 16,7% višjo in 27,8% visoko izobrazbo).

LITERATURA, VIRI

Fink Danica: Družbene organizacije in društva v SR Sloveniji (teoretično-empirična študija), FSPN, Ljubljana, april 1981.

Petrovič dr. Krešimir, Hošek Ankica, Momirovič dr. Konstantin: Športno-rekreativna dejavnost Slovencev z vidika demografskih in socialnih faktorjev, Visoka šola za telesno kulturo, Ljubljana — Institut za kineziologijo, Ljubljana, 1974.

Petrovič Krešimir: Športno-rekreativna dejavnost Slovencev 76 (z vidika nekaterih demografskih in socialnih karakteristik), Univerza v Ljubljani — Inštitut za kineziologijo VSTK, Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij FSPN, Ljubljana, 1977.

Petrovič Krešimir: Športno-rekreativna dejavnost Slovencev 80 (z vidika nekaterih demografskih in socialnih karakteristik), Univerza v Ljubljani — Inštitut za kineziologijo VSTK, Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij FSPN, Ljubljana, 1980.

Petrovič Krešimir: Tri presečišča razvoja telesne kulture v SR Sloveniji 1970—1980 (z vidika podatkov in ugotovitev študij slovenskega javnega mnenja v letih 1973, 1976), Univerza Edvarda Kardelja v Ljubljani — Inštitut za kineziologijo VSTK in Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij FSPN, Ljubljana, 1980.

Pogled s Triglava-Kredarice, jesen 1968

Foto Albert Sušnik

III. DAN TRIGLAVSKEGA DOMA

Letošnji tretji Dan Triglavskega doma (14. in 15. 9.) je počastilo z obiskom blizu 1500 planincev, prespalo pa jih je v njem 550.

»Drugič smo se letos zbrali na Kredarici, prvič 7. avgusta, ko smo čistili 90-letnico najvišjega pomnika slovenstva, Aljažev stolp, in danes, ko slavimo Dan Triglavskega doma.

Dan Triglavskega doma smo prvič slavili 17. septembra 1983 hkrati z otvoritvijo novega dela Triglavskega doma, drugič 20. oktobra 1984, ko smo odprli prenovljeni del starega doma, letos pa je Dan posvečen vsem tistim, ki so pri obnovi doma sodelovali.

Tako je dejal Gregor Klančnik na svečanosti pred Triglavskim domom v nedeljo, 15. septembra ob 11. uri; slovesnost je v krasnem vremenu spremljalo več kot 250 planincev.

Aljaževu pesem »Oj, Triglav, moj dom« je zapel kvintet bratov Zupan, potem pa je Gregor Klančnik pozdravil vse, predvsem pa tiste predstavnike, ki so pri gradnji Doma pomembneje sodelovali, pa tudi druge darovalce, potem predstavnike Planinske zveze Slovenije, Planinskega društva Dovje Mojstrana (Triglavski dom ima številko: Mojstrana, Triglavska cesta 93) in vse druge udeležence proslave.

Triglavski dom je dobil sodobno obliko v letih od 1982 do 1984. V ta namen so ustanovili namembni sklad, v katerem se je nabralo z materialnimi prispevki vred 110 mio dinarjev prihodkov, in bo prav toliko odhodkov. Kljub temu, da je ta največja naložba v planinstvu in to na višini 2515 m, bila opravljena s prostovoljnimi prispevki delavcev organizacij združenega dela, zasebnikov in občanov, je Sklad za Triglavski dom vse nastale obveznosti redno poravnaval, ima pa v denarju, obveznicah in terjatvah zagotovljene vire tudi za poravnavo vseh dolgov in anuitet. Uspeh gradnje torej ni le v hitri izvedbi (za nov trakt, ki ima dve tretjini zmogljivosti, je SGP Gradbinec potreboval le pet in pol mesecev), v dobri arhitektonski rešitvi in izredni notranji funkcionalnosti), temveč tudi v njenem financiranju. Največ zaslug pri tem ima 55 udeleženk; te so prispevale 69 % potrebnih sredstev. Hidrometeorološki zavod je s pomočjo Izvršnega sveta skupščine Slovenije v obliki kupno prodajne pogodbe v vrednosti 9,4 mio din končno razrešil tudi financiranje izgradnje prostorov za glavno meteorološko postajo na Kredarici. S tem je urejeno pokrivanje vseh investicijskih stroškov na Kredarici. Pri tem znaša delež Telesno kulturne skupnosti Slovenije 6 mio din ali 5,5 %.

Med pesmijo (Aljažev Peričnik) je dr. Miha Potočnik, častni predsednik PZS, v Domu odkril marmornato spominsko ploščo, ki bo še poznim rodovom pričala o domoljubnosti, solidarnosti, vzajemnosti in gospodarnosti naše sedanje slovenske generacije. Na njej so z zlatimi črkami vklesana imena najpomembnejših darovalcev: IBI Kranj, Iskra Kranj, Železarna Jesenice, Pivovarna Union Ljubljana, Tekstil Ljubljana, Slovina Ljubljana, Intertrade Ljubljana, AERO Celje, Litostroj Ljubljana, Ljubljanska banka, Riko Ribnica, Inles Ribnica, SCT PD Hilakurd Irak, Donit Medvode, Gradbinec Kranj, Gradis Ljubljana, SOZD Petrol Ljubljana, Mercator Ljubljana, Autocommerce Ljubljana, Plutal Ljubljana, Merkur Kranj, Emona Ljubljana, Gorenje Titovo Velenje, Gorenski tisk Kranj, Iskra Delta Ljubljana, Krka Novo mesto, Smelt Ljubljana, Tekstilindus Kranj, Zavarovalna skupnost Triglav, Zveza hranilno kreditnih služb kmetijstva in gozdarstva Slovenije, Telesnokulturna skupnost Slovenije, Železarna Ravne, SOZD IMP Ljubljana, Lesnina Ljubljana, Saturnus Ljubljana, Alpina Žiri, Lek Ljubljana, Jata Ljubljana, Elektromontaža Ljubljana, Ljubljanske mlekarne, EM Hidromontaža Maribor, SOZD REK Titovo Velenje, Gozdno gospodarstvo Ljubljana, Iskra Polprevodniki Trbovlje, Peko Tržič, Cestno podjetje Ljubljana, Papirnica Vevče, Loterija Slovenije Ljubljana, Slovenija ceste-Tehnika, Salus Ljubljana, Meblo Nova Gorica, Elmont Bled, Termika Ljubljana, Unior Zreče, Železarna Štore.

Poleg teh so na plošči vklesana tudi imena osrednjega ustvarjalca projekta Gregorja Klančnika, glavnega izvajalca SGP »Gradbinec«, projektanta Milana Žepiča in Franca Stegnarja, ki je vodil udarno gradbeno navezo.

Dr. Miha Potočnik se je spomnil tudi dosedanjih oskrbnikov in gospodarjev Triglavskega doma, se zahvalil za radodarnost pri posodabljanju naše najvišje gorске postojanke, ob tem pa je izrekel tudi upanje na podobno razumevanje pri obnovah drugih triglavskih postojank.

V svojem nagovoru pa je Tomaž Banovec, predsednik PZS, dodal med drugim še tole: V omrežju planinskih postojank in potov so nekatere posebnosti. Posebnost je tudi Triglavski dom na Kredarici. Drugo leto bo 90 let, ko je Aljaž s sodelavci postavil prvi dom. Tako dom, kot sam Triglav, sta spremljala dve svetovni vojni in vrenja v dolini. Pred 40. leti, v svobodi, je zaradi izredno povečanega obiska PD Ljubljana-Matica že začela dom širiti. Triglav kot simbol pa je vabil nove in nove množice in tako so bile triglavske postojanke vedno premajhne. V zgodnjih 70. letih in še prej smo mnogo govorili o Triglavskih žičnicah. Menili smo, da bi obstoječe planinske postojanke predstavljale jedra — vse bi prepletli z žicami, na sami Kredarici pa naj bi stal hotel za goste, ki bi smučali in se tu dlje zadrževali.

Pokazalo pa se je, da hotela na vrhu gore ne kaže graditi, pač pa zavetje in enote, ki so namenjene prehodnemu bivanju, turistična »težka artilerija« pa naj ostane v dolini ali na pobočjih.

»To idejo in misel je z novim programom uresničil Gregor Klančnik. Spominjam se, kako smo krčili prebogate ideje o sistemih žičnic, tako tovrstnih kot smučarskih in pristali na realnih ciljih, ki pa so se zdeli še vedno neuresničljivi. Tudi vzdušja ni bilo pravega, zato je bilo treba poprijeti drugače. Gradbeni odbor, pod vodstvom Gregorja

Klančnika je začel dela na gori. Akcija za zbiranje sredstev posameznikov in združenega dela je na novo stekla.

Dom je dobil nove obiskovalce. Še vedno odprt za planince, je gostil marljive gradbene delavce, obrtnike in vse druge, ki so ga na novo oblikovali. Prvič v takem obsegu v Jugoslaviji so bili uporabili za prevoz gradiva helikopterje.

Verjeli smo, da bodo darovi, ki so v vseh oblikah pritekali, uspešni, saj so se pred našimi očmi vgrajevali v dom. Prav to pa je pomagalo, da so se vrste novih darovalcev še bolj raztegnile. Doživeli smo otvoritev. Vsa dežela je slišala in izvedela, kako smo srečni in zadovoljni. Na zahvalni plošči so darovalci razvrščeni po absolutnih kriterijih. Vseeno moram v imenu planinske organizacije spet izreči zahvalo vsem, prav vsem, ki so omogočili, da imamo lepo, novo, najvišjo planinsko postojanko v Jugoslaviji, eno med najlepšimi v Alpah, stalno odprto.

Gregor Klančnik je za zaključek še dodal, da je Triglavski dom bil letos — tako z redom kot z dobro postrežbo, kos izredno velikemu obisku, ko je za to dobil turistični nagelj in mnoge pohvale. Tako je tudi s tem dokazal, da vložena sredstva vračajo plodove, ko je ob tem treba omeniti zasluge gospodarja Janka Rekarja in osebja doma. 90-letnico Triglavskega doma na Kredarici bomo slavili v soboto, 13. septembra 1986, ko bo na vrsti IV. Dan Triglavskega doma.

Kvintet bratov Zupan pa je to srečanje sklenil z znano Skalaško himno.

BLEŠČEČA PLANINA – ČRNA PRIHODNOST ZA EDINO SLOVENSKO PLANINSKO POSTOJANKO NA KOROŠKEM

JANEZ BIZJAK

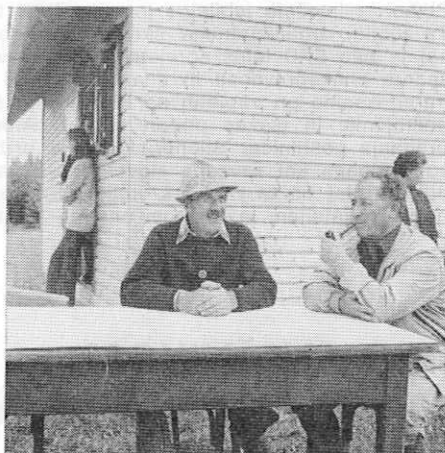

Na gornji strani Karavank, visoko nad Rožem, v nedrjih Jepe (ali Kepe), je med velikanskim skalnim pomolom Komnice in Arihovo pečjo raztegnjena zelena in cvetoča Bleščeča planina. Sredi njenih pašnikov so člani Slovenskega planinskega društva iz Celovca leta 1968 začeli graditi svojo kočo. Zrasla je edina slovenska planinska postojanka na avstrijskem Koroškem. Zagnanim koroškimi planinskim entuziastom so z udarniškim delom pomagali tudi številni slovenski gorniki iz matične domovine. Koča na Bleščeči planini ali koča nad Arihovo pečjo je postala priljubljen cilj za srečanja slovenskih gornikov z obeh strani meje. Mimo koče vodi avsfrijska pešpot O3, ki povezuje vzhodni del dežele, Karavanke, Karnijske Alpe in Južno Tirolsko. Bleščeča planina je izhodišče za bližnjo, zelo razgledno Komnico (Nemci jo imenujejo Turška glava) in za kraljico Roža, za Jepo, kamor je s planine dobre 3 ure hoda.

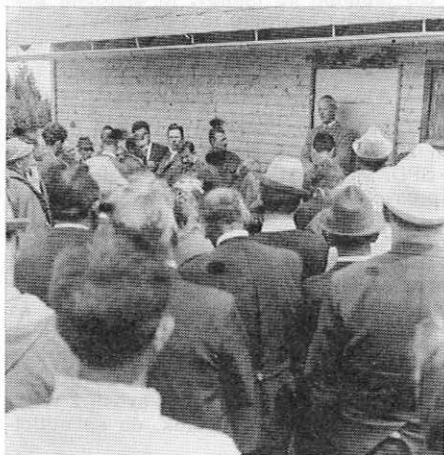
Dva izmed predstavnikov SPD Celovec, predsednik Ljubo Urbajs in Danilo Kupper (levo)

Foto M. Krišelj

Dva izmed graditeljev koče na Bleščeči planini Jeseničana Lovro Noč in pokojni Stane Koblar, 1. 6. 1969

Foto M. Krišelj

Dr. Miha Potočnik govori občinstvu ob otvoritvi 1. slovenske planinske koče v zamejstvu

Foto M. Krišelj

Del udeležencev na otvoritvi koče pri počitku in okrepčilu

Foto M. Krišelj

Z letošnjim meddržavnim sporazumom med Jugoslavijo in Avstrijo o planinskih prehodih čez Kepo, se je koči nad Arihovo pečjo obetala vloga pomembne postojanke za gorniška potepanja z ene strani Jepe na drugo in nazaj.

Toda prav sredi letošnjega poletja so Koroški Slovenci morali začeti bítí plat zvona za svojo planinsko postojanko. Črni in nič kaj obetavni oblaki se zbirajo nad njo.

Za zdaj vse kaže tako, da koča na Bleščeči ne bo več dolgo slovenska. Kako to? Slovenska planinsko društvo iz Celovca je na osnovi zakupne pogodbe kočo postavilo na zemljišču, ki je last gostilničarja Sticherja iz Kopanj. Pogodba je bila omejena na 20 let, vendar s klavzulo, da ima SPD pravico podaljšati zakup, kolikor to želi in to lastniku pravočasno sporoči.

Huda ura in borba za ohranitev slovenske koče se je začela leta 1982, ko je SPD sporočilo lastniku, da pogodbe ne namerava prekiniti in da jo hoče ustrezno podaljšati. Lastnik na podaljšanje zakupa ni hotel pristati (čeprav se je o tem obvezal v prvotni pogodbi) in je zahteval, da kočo izroče njemu. Sticher je sprožil sodni proces na beljaškem okrajnem sodišču, kjer so razsodili, da mora SPD svojo kočo v določenem roku izprazniti in jo nepoškodovano izročiti lastniku zemljišča. SPD se je pritožilo na višjo stopnjo, to je na deželno sodišče v Celovcu. Kaj se bo izcimilo iz te pravde, še ne vemo. Kaže zelo, zelo slabo!

Slabo za letošnje jubilejno leto, ko SPD Celovec praznuje 85-letnico svojega obstoja. Ta jubilej organiziranega slovenskega gorništv na Koroškem je toliko več vreden, saj je bilo SPD letos sprejeto v Zvezo avstrijskih planinskih društev, kar pomeni priznanje enakopravnosti in enakovrednosti.

Paradoksalno pri zapletih na Bleščeči je še tole: Napore SPD za ohranitev slovenske postojanke je glasno podprl koroški Alpenverein, slovenske gornike pa z Bleščeče preganja gostilničar Sticher, ki se je priženil na Kopanje v gostilno, ki je bila med vojno znana kot zavedna slovenska in partizanska postojanka. Nove generacije, novi odnosi! Naj bo ta zapis razumljen kot solidarnostni glas gorniške srenje iz Slovenije našim prijateljem in rojakom onstran Karavank!

POD SNEŽNIKOM 40 LET PLANINSTVA V SVOBODI

VOJKO ČELIGOJ

Komaj tri mesece po končani vojni in kar 19 let po tistem, ko je italijanska fašistična oblast prepovedala ilirskobistriško podružnico Slovenskega planinskega društva, so bistriški planinci pred 40. leti — 30. avgusta 1945, z velikim navdušenjem obnovili svoje planinsko društvo. Od tedanjih 56 članov, je bistriška planinska družina narasla na 1500 članov, vzdržuje in oskrbuje dve planinski postojanki: Zaveetišče na Snežniku in Planinski dom na Sviščakih ter 200 km planinskih poti na svojem področju.

Društvo skrbno hrani zapisnik obnovitvene seje. Tam zvemo, da se je v tednji kavarni JADRAN (danes Šajnova hiša v Ilirski Bistrici) zbralo kar 56 planinskih navdušencev, med njimi tudi nekaj članov bivše podružnice SPD. Med vidnimi gosti pa tudi tov. Guština Trebec-Živa, referentka za kulturo in prosveto pri tedanjem poverjeništvu za Primorsko v Ajdovščini.

Že orumeneli zapisnik pripoveduje:

»Otvoril je sestanek tov. Oprešnik Vide, tajnik NOO za okraj Ilirska Bistrica ter podal uvodno besedo o pomenu SPD v Ilirski Bistrici. Poudaril je med drugim, da je dolžnost vseh planincev in planink, da nadaljuje delo započeto po naših prednikih, ki so še za časa mačehe Avstrije obudili zavest in ljubezen do naših planin, zato moramo mi s podvojeno silo nadaljevati delo, s čimer se bomo oddolžili spomenu padlih tovarišev in tovarišic za svobodo, ki so v večini trpeli in umirali ravno v planinah, da so prinesli svobodo našemu toliko let trpečemu narodu. Pozval je vse prisotne, naj v svesti z vsem tem stopijo takoj na delo, katero bo najplemenitejši dokaz in spomenik, da se oddolžimo spomenu naših nesmrtnih junakov.«

Izvoljen je bil tudi začasni odbor, ki naj bi vodil društvo do »končne ureditve po pravih in navodilih, ki bodo prispele iz osrednje zveze SPD«. Vodstvo društva so tedaj prevzeli: predsedništvo Ivan Biček, za namestnika Anton Primc-Dušan, tajništvo Saša Ličan, odborniki Franc Hrvat in Dragica Sterle, Stana Volk, Zora Kakež, bolničarki: Lojzka Zadel in Mici Tršar ter nadzorništvo Lado Hrvat in.

Sklenili so tudi, da posebna skupina planincev pregleda vse koče na področju Snežnika, tiste iz časa delovanja stare podružnice SPD in tiste, ki jih je gradilo italijansko vojaštvo za vojne potrebe in da organizirajo skupen planinski izlet članstva: ... »da se tako da duška vsem, ki zaradi okupatorja niso mogli toliko časa uživati veselja in lepote, ki jim ga nudijo naše lepe planine, osvobodjene po zaslugi NOV, POJ in JA«.

Zavetišče na Velikem Snežniku je za letošnji društveni jubilej z veliko truda in napori dobilo novo, boljše preobleko

Foto Vojko Čeligoj

Določili so še društveno članarino v tedanjih jugolirah in se dogovorili, da od Uprave narodne imovine sprejmejo nekaj koč, »ki bodo lahko služile planinstvu«. Ob koncu sestanka se je v obnovljeno društvo vpisalo vseh 56 prisotnih.

V preteklih štiridesetih letih je planinstvo na bistriškem doživljalo svoje vzpone in krize, vendar ves čas ohranjalo osnovno dejavnost in zvesto sledilo svoji tradiciji iz let pred prvo vojno — ustanovljeno je bilo leta 1907, odkrivalo ljubiteljem narave lepote Snežnika in njegove planinske okolice ter gradilo planinske objekte.

Kmalu po vojni je društvo postavilo na Sviščakih skromno *Cankarjevo kočo*, ob robu gozdne jase pa tudi kamnito piramido s spominsko ploščo vsem padlim na področju Snežnika. Sledila je gradnja 1800 m dolge *snežniške ceste*, ki je s pomočjo vojaške enote kap. Martinića skrajšala dostop na Snežnik in olajšala gradnjo *Koče na Velikem Snežniku*. Z veliko truda je Cankarjeva kočica dobila današnji videz *Planinskega doma na Sviščakih*.

S pritegnitvijo prosvetnih delavcev v društvo so ti prevzeli planinsko mentorstvo v vseh otroških vrtcih in osnovnih šolah v občini. Društvo je razvilo mnoge, tudi izvirne oblike dela s planinskim podmladkom, ki danes predstavlja kar tri četrtine članstva.

Razgledni vrh Velikega Snežnika, ki mu bistriški planinci posvečajo večji del svojih naporov, je v tem času postal tudi pomembna točka številnih planinskih veznih poti. Tako se na Snežniku dvigne v najvišjo točko jugoslovanski del evropske peš poti E-6 Yu, transverzala kurirjev in vezistov, Bratska planinska pot Ljubljana—Reka, ter Notranjska planinska pot. Snežnik je izhodišče ali cilj Poti prijateljstva, ki v 11-urni hoji povezuje naš Snežnik in Snježnik v Gorskem Kotoru. Snežnik je obvezna točka slovenske razširjene poti pa tudi obvezna točka med 30 vrhovi planinskih vzponov planinske akcije PD Titovo Velenje. Društvo je s planinskimi potmi naložena tako tudi skrb za vzdrževanje okoli 200 km planinskih poti, ki prepredajo občino in se stikajo prav na Snežniku.

Snežnik je postal tudi cilj masovnih prireditev, ki so daleč presegle društvene in občinske okvirje. Dosedanjih letnih in zimskih pohodov na Snežnik se je udeležilo že nad 30 000 ljudi.

Planinsko društvo aktivno deluje v slovenski planinski organizaciji in še posebej na področju Primorske in Notranjske. Že vrsto let je vključeno v krog pobratenih planinskih društev in vseh socialističnih republik in pokrajin in dejavno tudi v jugoslovanskem prostoru.

Lep društveni jubilej pa društvo proslavlja povsem delavno. Hitijo z zaključnimi deli na fasadi Zavetišča na Snežniku in z ureditvijo podstrešja zavetišča za prenočišča. Radi bi postavili drvarnico ob planinskem domu na Sviščakih, poskrbeli za estetske kažipote na poti proti Snežniku, pridobili prepotrebne društvene prostore in še veliko tega in onega.

Društvo je tudi hvaležno delovnim kolektivom v občini in zunaj nje, ki po svojih močeh pomagajo, da planinski svet Snežnika dobiva urejene planinske objekte, ki bodo delovnim ljudem tudi širše okolice ponudili možnost za oddih in za sprostitve v naravi. Brez takšne pomoči tudi v prihodnje ne bo šlo.

Generacije marljivih planinskih delavcev pod Snežnikom že desetletja skrbno grade sedanjo trdno planinsko zgradbo. Pa naj bo prav njim, s čestitko ob jubileju, posvečen tudi ta zapis.

PO HALOŠKI TRANSVERZALI, I. DEL

IVANKA KOROŠEC

Dopust, sonce na nebu in zavest, da svet ni nikjer s plankami zabit — vse to nas je zaneslo v Haloze. O Haloški transversali smo sanjali že dolgo, zdaj pa smo se je končno le lahko lotili.

Začeli smo v Slatini št. 57. Na njen uradni začetek, na grad Borl, smo se odpravili zgodaj zjutraj, še pred šesto. Nahrbtniki so bili pripravljene, telečnjaki tudi, noge spočite in obute v »teniske«. Torej odprimo oči in srca na stežaj, pa na pot! Ko smo bili že na cesti za Cirkulane, smo lahko videli, kako na pragu teta Ana strmi za nami. Kasneje je priznala, da je pričakovala, da se bomo le vrnili, saj je bila prepričana, da gre za potegavščino. Mnogo ljudi, ki žive sredi Haloz, še nikoli ni slišalo za Haloško transversalo. Pa če bi, nam ne bi verjeli, da smo se pripravljene spuščati in dvigati po haloških gričih gor in dol, ne — za kaj takega se ti mora vneti pamet!

Od Križa do Borla smo se pripeljali z avtobusom. Tam so nas pod gradom čakali celi roji obadov. Branili smo se jih tako, da smo mahali in tako smo bili podobni pripadnikom primitivnega plemena, ko plešejo obredni ples. Ko bi vnaprej vedeli, da bo to mučno odganjanje mrčesa zaman, na Borl sploh ne bi šli.

V vodniku Haloške planinske poti smo bili prebrali nekaj o zgodovini gradu in o tem, da se omenja že leta 1199, ko so dravinski gospodje iztrgali ta del Haloz Ogom. Ime je madžarsko (Boroly — pomeni brod ali prehod čez reko). Pa si ga nismo mogli niti ogledati! Vrata so bila zaprta z verigo, poleg gradu je v koprivah in ščavju sameval opuščen plavalni bazen, na vratih bifeja pa je bil listek — odprto od 11. ure. Srce se mi je stisnilo ob taki klavrnici sliki; še pred nekaj leti smo plesali v gradu na »vinski trgatvi«, danes pa je tako zapuščen, da bo kmalu postal Pusti grad. Mar res taka kulturna dediščina ni vredna, da bi jo obnavljali in vzdrževali? Kako da so povsod s tem same izgube? O žigu za kontrolno točko 1 prav tako ni bilo nobenega obvestila, zato smo po njem povprašali v bližnji hiši. V temačni veži je za zaveso ležala na postelji ženska, ob njej je čepel črn kuža. Povedala je, da drugega ne ve, kot piše že na listku. Bife žal odpro šele ob 11. uri.

Slabe volje smo se vračali, se spet branili obadov, potem pa smo zavili ob robu gozda proti hribu, kjer stoji cerkev sv. Ane. Vsako leto je na Anino nedeljo tu veliko praznovanje, semenj in veselica. Cerkvica je iz 16. stoletja.

Slaba izkušnja na Borlu je za nami in obetal se je lep, sončen dan. Pot je zelo dobro označena. Ogledovali smo si vinograde, zlata sončna soparica je ovijala pobočja in dolinice. Dobro je ravnal naš prednik — zakaj bi se naselili v senčnih, hladnih in mokrih grapah, ko pa je na sončnih rebreh tako lepo! Med starimi tipičnimi haloškimi hišicami je dihala tišina, povsod je plaval vonj po posušeni otavi. Na Velikem vrhu smo se pri eni od takih hišic fotografirali, potem pa šli nazaj po cesti, mimo nekaterih začudenih, a prijetnih obrazov. »Dober den!« so nas pozdravljali in se potem spet posvetili svojim opravkom — krmiljenju kokoši, košnji, popravilu traktorja, pripravi škropilnice in škropiva.

Povzpeli smo se na najvišji vrh vzhodnih Haloz, na Vrbanjšek (412 m). Po dobro označeni poti smo šli čez travnik in nato v gozd. Na debeli bukvi je označeno, kje drži pot do vrha, kjer so razvaline poznogotske cerkvice sv. Urbana, zaščitnika vinogradov. Tam, kjer so bila nekdanja vrata, raste velika bukev, ostanek zidovja pa obrašča leščevje. Za hip smo postali v hladu; dišalo je po ciklamah, in pomislili smo, kaj neki je zrušilo sv. Urbana. Potres? Strela? Ali ljudska malomarnost?

Po gozdnih poti smo se spustili navzdol in potem zavili proti Hrastovcu. Na začetku vasi proti kapelici z letnico 1855. V njej je žal raztrgana podoba na platnu. Vse je zapuščeno, križi so polomljeni, barvna okna so razbita, le spredaj pred vhodom so lepi zeleni pušpanovi grmi.

Pri Ivanu Vuzmu v Hrastovcu smo dobili oba žiga (tudi borlskega). Vpisali smo se v vpisno knjigo pod številkami 986, 987, 988 in 989. Od tega je šlo tod mimo v letošnjem letu 60 transversalcev. Pogledali smo, če je bil pred nami že kdo z našega, gorenjskega konca. Bilo je nekaj Škofjeločanov in pa seveda Andrejčič Tone — Čika Tonči. Kdo bi bil, če ne ta, ki obhodi vse transversale?

Po ravni cesti smo šli mimo nasada višenj. Ugibali smo, ali so listki z opozorilom, da so nasad škropili in je zadrževanje v sadovnjaku smrtno nevarno — resnica ali samo obramba pred tatovi. Prišli smo na vrh Hrastovca, kjer stoji med bori in brezami mogočna, a prazna hiša. Od tu je čudovit razgled na vse strani. Name pa je bolj kot razgled naredila močnejši vtis hiša z letnico 1831 in oznako FD nad vhodom. Skozi nastežaj odprta s križi omrežena okna, smo namreč pogledali v notranjost. Čudovita zelena lončena peč ob vhodu, lesen strop, starinsko pohištvo — vse kar vpije po nekem, ki bi znal iz tega napraviti privlačno turistično točko!

Sledili smo markacijam, ki so nas vabile proti jugu, in spustili smo se v dolino, vseskozi med vinogradi in hišicami. Na nekem križišču je stala majhna kapelica, v bregu pa starinska kašča. Povzpeli smo se mimo nje do Arnejčičevih, nato pa zavili spet v dolino. Na makadamski cesti smo zavili desno in nekaj časa hodili ob potočku, obraslem z jelšami. Markacije so nas nato popeljale čez travnik in brv na pot, ki je zavila v hrib. Trava ni bila pokošena; tisti pred nami so jo zgazili, sicer pa je bila visoka do pasu. Tu je bil pravi raj za metulje. Nešteto vrst se jih je spreletavalo v visokih travah blizu potoka. Po serpentinah smo se dvigali na Gorenjski vrh. Sredi pobočja so naši motorji prvič zakuhal; ustavili smo se, iz nahrbtnika privlekli pijačo in jo v hipu popili. Rinili smo naprej, višje in višje in se spet ustavili pri Planjšku pod visoko lipo. Hrastovec je bil že na drugi strani in kar verjeti nismo mogli, da smo res tako daleč prišli. Po travniku smo se vzpenjali še višje in se pri neki hiši veselili z iznajdljivimi pticami, ki so zobale koruzo v koruznjaku, ograjenem z mrežo.

Res je: razveselili so nas ptiči, zvončnice na travniku, poln vinograd, mimo katerega smo šli, potoček med lapuhovimi listi. Se nas razveseljujejo preproste reči, še jih znamo opazovati in smo zato srečni. Ali pa je morda le narobe: ker smo srečni, smo jih opazili. K vsaki sreči namreč sodi nekaj nezahtevne zadovoljnosti, tiste preprostosti, ki se lahko neskončno veseli tudi majhnih stvari, kakor da so ji vse na svetu.

Prispeli smo do cerkvice sv. Janeža (331 m). Zdelo se mi je, da smo mnogo višje kot pri sv. Urbanu, pa ni bilo tako. O cerkvi vemo samo, da je iz druge polovice 17. stoletja. Ogledali smo si le mogočne zunanje zidove, nato pa smo šli naprej proti Brezovcu. Tu imamo botro Nežo.

Presenetili smo jo ravno na vrtu, obraščenem s fajgeljni in kapucinčki, ko je sadila radič. Od začudenja je zamežikala, potem pa si je urno umila roke in nas posadila na klopco pod brajdo. Prinesla je iz kleti pristno haloško kapljico, ki nam je hitro stekla po grlu. Kot na dlani so pod nami ležale hiše v Cirkulanah, kamor smo še morali priti, zato smo se kmalu poslovili od dobrodušne in prijazne botre. Če bi bilo takih nepredvidenih postaj na poti še več, ne bi prišli daleč.

Po kolovozu skozi gozd smo se spustili do križišča, kjer je do Cirkulan le še kilometer. Prej smo se ustavili še v Medribniku; le nekaj stran od Haloške planinske poti stoji v aleji topolov spomenik devetim talcem, ki so jih Nemci ustrelili 26. 1. 1945.

Prikorakali smo v Cirkulane, v gostilno, kjer smo dobili žig KT 3. V Cirkulanah je bil nekdaj sedež srednjeveškega urada; tu je bila zgrajena 1290. leta cerkva sv. Katarine ob Beli kot prva na ozemlju Vinorodnih Haloz. Pod cerkvijo stoji spomenik 38 padlim domačinom. Zavili smo mimo cerkve na pokopališče. Tu je nagrobnik šestim borcem IV. armade, ki so padli v boju z Nemci in ustaši na pragu svobode 9. 5. 1945. Vendar smo obiskali pokopališče še iz drugega, globjega razloga. Tam v sredini, kjer se pokopališče že zožuje v klin, je grob, kjer počivajo dedek, babica, stric — moja tašča, tast in svak. Postali smo nad grobom, kjer so v vročini venele rože. Čez pokopališki zid je veter prinašal duh po zrelem žitu in pokošeni travi. Oko je postalo vlažno, spomin na drage, ki jih ni več med nami, zaboli. Kako bi se ded veselil take poti, z nami bi šel in bi nam bil za vodnika. Vse kraje je poznal kot svoj žep, in ljudi prav tako.

Okrog nas pa je žarel zlat dan. Za otožnost ni prostora. Po poti, ki gre zložno skozi gozd po grebenu in med travniki, vinogradi in njivami, smo prišli do Gradiškega Huma v Slatino, razločili smo celo lipo in streho hiše tete Ane. Na Gradiškem Humu je vse polno hišk in vikendov, medtem ko je bil Hum včasih neposeljen. Sploh se slika Haloz zelo spreminja, kopljejo se iz zaostalosti, v kateri so bile predolgo. Predolgo so bile odrezane od vseh pomembnih poti, od industrijskih obratov.

Z Gradiškega Huma smo se vrnili po isti poti kakih 200 m in zavili navzdol po pobočju do ceste. Korakali smo po grebenu med vinogradi in ves čas imeli lep razgled proti Ptujju. Postajalo je vroče, zato so se planinske hlače umaknile kratkim hlačam.

Ravno v pravem času smo prišli do kontrolne točke 4, kajti začeli so se nam oglašati želodci. KT 4 je domiselno urejena kmetija Ivana in Julike Emeršič, ki se ukvarjata s kmečkim turizmom. Že na zunan je hiša nekaj posebnega, na sprednji strani ima na zidu kolo in jarem, ograja je zbita iz dog od sodov. Dno soda je zdaj za mizo, ki stoji v senci pred vhodom. Posedli smo in si privoščili izdaten obed, gospodar pa nam je postregel z domačo kapljico.

Razkazal nam je tudi notranjost, kjer ima urejeno pravo, pravcato »prešo«, na njenem podu pa je miza in stoli. Na zidovih so v les vžgani napisi:

»Rodile so me haloške gorice,
pomladni vetrč božal je moj cvet,
poletno sonce me je žgalo v lice
in žar jesenski spremljal me je v klet.«

»Ja, kdor je videl vas
gorice naše,
ta lic device več ne poželi,
v vinskem hramu poje
o čarih vaših
in pije vaših trt nebeško kri...«

Prijetno je bilo sedeti v senci in kramljati z Ivanom Emeršičem, še zlasti, ker sta z možem ugotovila, da se poznata iz otroških let. Izza mize je pogled nesel ravno na Slatino, k teti Ani. Nabiti z novo močjo smo se poslovlili. Šli smo proti Repišču. V dolini je vas Dravci in tam smo se skozi gozd (kako prijetno je dela hladna senca!) spustili do asfaltne ceste. Na mostu čez Psičino smo občudovali ribe v potoku. Sreča— še je nekaj čistih voda!

Pot je šla mimo travnikov, tako da smo se mimogrede skušali tudi v botaniki. Kam dlje od trpotca, ripečih zlatih in ivanjščic nismo prišli, a vseeno smo se veselili cvetlic, ki jim nismo vedeli imena.

Borut je bil ves čas v izvidnici, našel je vse markacije in poročal: »Glej! Na desni, na bukvi!« Ali: »Na žlebu!« Ali: »Na drogu!« Darja pa je bila zadaj in me je priganjala: »No, mama, le dajmo, dajmo! Če me ne bi bilo, bi bila ti še kar v Cirkulanah.« »Ali v senci pri botri Neži,« jo je dopolnil mož. Če se takole združeno lotijo človeka, jim res nič ne moreš.

Strm kolovoz se je končal na asfaltni cesti, ta pa je šla na Dravinjski vrh, kjer se je spet odprl pogled na Pohorje. Srečevali smo vprežno živino in traktorje — preteklost podaja roko prihodnosti. Že precej izmučeni smo prišli do Koletnikove domačije, do kontrolne točke 5. Ker ni bilo nikogar, smo posedli kar na prag, žig in knjigo pa imajo kar zunaj, da je dostopna vsem transverzalcem. Tu je bilo pred nami vpisanih le 470 transverzalcev. Prav kmalu je prišla gospodinja v širokokrajnem slamniku in nam prinesla nekaj sladkih marelic. Posedli smo v hladno vežo pod veliko jelenovo rogovje in si pomešali s Koletnikovo kapljico in radensko dobro pijačo. Bilo je že čez pet, ko smo se od Koletnikovih poslovlili. Pot je šla še vedno po grebenu, mimo nešteti vinogradov. Prišli smo na Majski vrh in občudovali smo bogato obložene vinograde, zdí se, da tod ni bilo ne toče ne pozebe. Na Majskem vrhu pa se je zgodilo nekaj čudnega: sonce je stalo še prav visoko na nebu, podlehniška dolina se je še zeleno bleščala pod nami, barve pa so zbledele, žar je ugašal, zanimanje je vsihalo.

Od mlake smo zavili desno v dolino, mimo šole. Na njej je spominska plošča Martinu Kuretu, članu PO OF za Štajersko, ki so ga ustrelili 30. 10. 1941. Prečkali smo glavno cesto Maribor—Zagreb in zavili proti Gorici, kjer smo nameravali prenočiti. Trdno smo bili prepričani, da prenočišče bo, saj v knjižnici piše, da imajo dvanaest ležišč in mmm... domačo hrano.

V bifeju Trafale pa nam je oskrbnik povedal, da je Gorca zaprta, da dobimo žig pri njem — glede prenočišča pa je samo skomignil z rameni. Potešili smo si žejo in se spraševali, kako da ni nobenih obvestil o zaprtem domu. Če bi to vedeli, ne bi vztrajali in prišli trudnih nog do sem. Ostali bi lepo pri Koletniku ali kje drugje na oni strani ceste in bi prespali, četudi na senu! Vendar smo ta dan že doživeli toliko lepega in prijetnega, da nas nobena stvar ni mogla več spraviti s tira.

Odkolovratili smo do glavne ceste, do motela Podlehnik. Zunaj je poležavalo mnogo turških in drugih družin na odejah, blazinah ali kar na travi in to je dajalo motelu kaj klavrnó in bedno sliko. Bali smo se že, da je tudi motel tako zaseden, da ne more sprejeti nikogar več.

Prostora je bilo kajpak dovolj, dobili smo ključ in si kmalu nato dali duška pod osvežujočem tušem.

Ko smo utrujeni in od sonca ogreti poglobili, smo še enkrat v mislih prehodili vso pot. Spomnili smo se, koliko psov smo srečali ta dan, od velikih do majhnih, takih, ki so kazali zobe in se divje renče poganjali na verigi — pa do tistih, ki so nam z repki prijazno migali v pozdrav. Posebno eden, ki smo ga srečali, ko se je pred vročino skríl v bezgov grm. Bil je na vso moč prisrčen, črn, skuštran, s širokim ploščatim gobčkom. Ko smo prišli mimo, je vstal iz svoje senčnice, nam pomahal z repkom in se »pogovarjal« z nami. Spremil nas je del poti, nato se je vrnil v svojo senco.

Nekaj nas je na tej poti še posebej zanimalo. Hiše. Gospodarska poslopja marsikje propadajo ali pa se spreminja njihov namen. Bivše shrambe in tudi hlevi so spremenjeni v garaže. Stanovanjski del hiše doživlja modernizacijo, povečujejo okna, slamnate strehe so že povsem opustili. Ponekod so postavljene moderne počitniške hišice, tako različne od starih, prijaznih zidanic. Arhitektura, prilagojena pokrajini, izginja. Napredek stopa z velikimi koraki v Haloze in prav je tako. Vendar je veselje gledati stare, ponekod tudi obnovljene domačije, ki so kakor vrasle med gorice. Opazili smo, da ljudje precej gradijo; skoraj nobenega zaselka ni bilo, da bi ravno ne zidali ali betonirali kake plošče.

Po poti smo seveda srečali tudi ljudi in v resnici drži tisto o Haložanih:

So veseli ljudje in ob vsaki priložnosti radi pojo, čeprav je njihovo življenje polno težav vseh vrst, in pomanjkanja. Njihova gostoljubnost in ustrežljivost ne poznata meja, dokler imajo v kleti bokal vina in v shrambi kaj za pod zob. Močno je ohranjen med ljudstvom duh kolektivnosti, ki se ne kaže samo v medsebojni pomoči pri delu in v stiski, temveč tudi ob porokah, v veselju, praznovanju in zabavi.

Pohvaliti velja ptujske planince, ki so to pot res vzorno markirali. Ta svet je še neodkrit, manj razvit, bolj odročen, a tako ga bodo lahko spoznali planinci, turisti in drugi. Mi smo bili na tej poti srečni.

Ponoči je grmelo, zjutraj pa je lilo. Tako smo se odločili, da približno na sredini prekinemo pot in jo nadaljujemo ob drugi priložnosti. Z avtobusom smo se vrnili preko Ptuja do Borla. Od tam pa smo jo skozi dežek, ki je le še pohlevno rosil, peš mahnilli v Slatino. Med potjo smo preizkušali naše glasove — za pevski tabor v Šentvidu pri Stični sicer ne bi bili, a dobra volja je pol zdravja!

Popoldne smo prišli do tete Ane, ki nas je vsa zaskrbljena čakala z juho, mesom in pečenim krompirčkom. Tu pa se začne seveda že druga zgodba...

V STRMIH OZEBNIKIH

ANDREJ ZORČIČ

Rahlo omotičen ležim pod pisanim dežnikom. Pihlja, valovi butajo ob skale, galebi se spuščajo na gladino in se znova in znova dvigajo v nebo ter odnašajo moje misli s seboj. S prijateljem stojiva pred neusmiljenim dejstvom. Okoli naju praznina, le daleč spodaj trdna tla, vmes pa tisoč višinskih metrov poplesavanja na robnikih smučih. V zgornjem delu stene je vodni led prekrit le s tanko plastjo snega, ki je sem ter tja tudi prekinjena. Čakava, sneg pa se do druge ure popoldne ne omehta; zaplate ledu se še vedno prežeče svetijo v soncu. Brez posebnega razmišljanja ugotoviva, da bi bilo pri vrhu dobro nekaj raztežajev varovati in tako ugotoviti, kakšna je kvaliteta snega, kljub temu, da težave ne presegajo pete težavnostne stopnje po smučarski lestvici. Seveda je vrv pri smučanju v napoto, vendar se trudiva, da bi vso stvar čim lepše izpeljala. Pri tem nama pomaga tudi široko pobočje, na katerem je dovolj manevrskega prostora za obračanje. Nekoliko naju moti električna napeljava, ki napaja zgornjo postajo gondolske žičnice. Žice se vlečejo po tleh, stare so pomešane z novimi, skratka zmešnjava, v kateri se kaj lahko zmotiš. Miha, strokovnjak za to področje, mi lepo razloži, česa se smem in česa ne smem dotakniti, da ne zoglem. Pozno je, postajava že kar malo živčna, zato se razveževa.

Vijugava proti skalni stopnji, ki deli zgornjo tretjino smeri od spodnjega dela. Zapreka ni videti zahtevna. Odpneva si smučih in odstavek preplezava v smučarskih čevljih, kar je bolj nerodno kot težavno. Na prehodu v ozebnik mi na prikitem ledu brez derez spodrsne in zadnji hip se ujamem. Do podnožja stene na snežišču ni videti večjih ovir. Teren se nekoliko položi, sneg je odličen in smučanje postane pravi užitek. Smučava, fotografirava in spet smučava. Kar poletel bi. Prepustim se enkratnemu občutku, ki me vedno znova vleče na strma pobočja, k smučem in na strmino. Nekaj časa nama vzame še prehod čez krajno zev, potem pa so pod nama le še položna snežišča.

Stisk prijateljeve roke. Želja se mi je uresničila. Že nekaj mesecev sem razmišljal o tem spustu, a ne čutim pravega veselja. To bo prišlo za mano šele potem, v dolini, sedaj se mi zdi še vse tako neresnično.

* * *

Sobota je, zato je na skupnih ležiščih precej natlačeno. Kar težko si je priboriti skromen prostorček, naposled pa nama le uspe. Spim slabo, v polsnu razmišljam, kako bo jutri. Ali nama bo uspelo? Prvotnega načrta ne smeva spreminjati; sicer naju bo hitro odneslo kam drugam, na kakšno lažjo, rezervno turo. Pred enim letom se je prav tukaj vse obrnilo proti meni; v stenah je bil led, zjutraj pa je še deževalo. Letos bo drugače, pripravila sva se dobro, razmere so zadovoljive in mislim, da bo tudi lepo vreme še kakšen dan držalo.

Ura se bliža peti zjutraj. Zdaj sva končno na vrsti midva. Utrojena sva od nemirne noči v koči, direndaja in ropotanja ostalih, gneče in pričakovanja. Šele proti jutru sva trdneje zaspala in kljub temu, da je za bujenje dobro poskrbljeno, spiva predolgo. Med zadnjimi zapustiva jedilnico.

Vsa premražena in na pol budna se v jutranjem mrazu spotikava po poti navzdol. V klasičnih smereh so ponekod prave kolone drobnih luči. Še malo in zdanilo se bo. Vrhovi začno prihajati iz teme in vedno jasnejši so. Vse kaže, da bo dan res tako lep, kakor so ga obljubili vremenarji. Takih dni v gorah ni na pretek in človek jih doživlja tu drugače, kakor sredi Ljubljane. Počutiš se kar lahkotnega, nosi te neznana, polna energija. Hitro se spuščava čez velike drseče skale, kamenje in pesek. Razpok na ledeniku skorajda ni. Dereze v pomrznjenem snegu lepo prijemajo. Nahrbtnika se veselo pozibavata na najinih hrbtih. Na vsakih nekaj metrov hoje se z nogo udarim v smučih,

vendar ne preklinjam več, saj sem se tudi s tem že sprijaznil. Pri vstopu v ozebniček srečava navezo. Vrača se. Menita, da sva prepozna.

Odločiva se, da vseeno poskusiva.

Sonce začne pripekati, ožema moči iz naju, sneg pa je vsakih pet minut mehkejši. Miha pleza pred mano. »Za vzpon je nekoliko pozno, za smučanje pa bo ravno prav,« se tolaživa, medtem ko tovoriva težka nahrbtnika. Strmina po malem narašča z višino in zazdi se, da lezeva po nekakšnem toboganu. Enolično prestavljanje nog se počasi le konča, ko se privaliva na raz desno ob sedlu. Izkopljeva si poličko in se pripraviva. Smučiči zamenjajo dereze, palice cepin. Čas je, da začneva smučanje, toda nenadoma sem poln dvomov: bo šlo, ne bo šlo, bo sneg držal, bo plazilo in ali sem sploh kos cilju, ki sem si ga zastavil? Taka razmišljanja mi rojijo po glavi pred vsakim težjim spustom in upam, da bodo tudi tokrat minila po prvih nekaj metrih. Strmina pod mano je enakomerna in ne popusti vse do ledenika globoko spodaj. Zberem se, skočim, za trenutek se srečam z večnostjo in prvi zavoj je za mano, z njim pa se razblinijo tudi vsi dvomi. Vsak presmučan meter mi vrača zaupanje vase. Prehitim francoskega alpinista. Sestopa obrnjen proti pobočju, znak, da tudi brez smučiči ne gre najlažje.

Ustavim se in pogledam, kako je s prijateljem. Je že na smučeh in prav lepo ga je opazovati. Počakam ga in skupaj nadaljujema. Nekaj težav nama povzročajo plazni žlebovi, a vseeno sva hitro pri krajni počitnici. Tudi ta zapreka je kmalu za nama in sproščeno zapeljeva na prijazen ledenik.

Zvečer sedim pred kočo, kadim in se razgledujem. Povsod okrog mene stene, grebeni, ozebnički, pravi raj za alpiniste.

Gore žarijo, ko zahaja sonce, nebo je že povsem temno in kmalu se bodo pokazale prve zvezde.

* * *

Nenadoma me nekdo narahlo strese: »Andrej, si se spet zamislil? Kličem te, pa me sploh ne slišiš. Gotovo spet sanjariš o hribih, še tu, ob morju ne moreš brez njih,« se jezi moje dekle.

Julija 1985 sva Miha Žumer (AO Gorje) in Andrej Zorčič (AO Slovenijašport) presmučala severno steno Aig. du Midi po ozebničku Rond. Ocena: S 4—S 5+, V, 1000 m in severovzhodno steno Col des Cristaux (Les Courtes). Ocena: S 6—/S 5—, V, 500 m.

NA MEJI PADCA

SREČO REHBERGER

Sredi poletja smo in vreme je že nekaj časa tako, da lepše ne more biti. To je čas za lepe in težke vzpone, čas, na katerega alpinisti mnogokrat zaman čakamo. Jaz pa se peljem — na morje. Potem, ko sem si spet poškodoval prst na roki in že dvakrat prezgodaj začel trenirati, ko sem si zadevo le poslabšal, sem končno spoznal, da je počitek ob morju še najboljša rešitev. Vroče želje in visokoleteči načrti, ki sem jih bil pestoval zadnje mesece, so več ali manj posušeni; tu, na obali, pa je kot nalašč za spomine ...

* * *

Previsna, navzven odprta zajeda se vleče čez vso steno. Ptice gnezdi v njej in v jatah strmoglavljajo v globino, tako da utegne plezalca, nevajenega česa podobnega, njihovo bučanje, ko režejo zrak, vreči iz ravnotežja. Na levi meji zajeda na gladke, rumenkaste plošče, na desni, zgornji strani, pa jo po vsej višini zapirajo večmetrski previsi. Iz diagonalne zajede se vlečejo navzdol črni trakovi; plezalci vedo, da so mokri in mastni. El kondor passa. Najlepši pogled v Paklenici. Kljub previsom nad njo, je smer skoraj vedno mokra. Dež, ki pade na vrh Anič Kuka, počasi pronica skozi razpoke; dan ali dva potrebuje voda, da zopet pride na dan v zajedi.

Kakih resnejših poskusov prostih plezalcev, kljub velikim željam, v smeri do sedaj še ni bilo. Z Nušo sva že nekaj dni v Paklenici. Kondor je precej suh, pa vendar čakava, da se črne lise še nekoliko skrajšajo. Verjetno v tem nisva sama. Le obeti prijateljev, ki so smer tehnično te dni že plezali, niso najboljši. »Težko, težko, ...« pravijo.

Končno se le odločim. Zgodaj vstaneva, hitro začneva in kmalu sva na udobnem stojišču pod »mokrim pasom« — ključem v smeri. Do sem je bilo eno samo lepo, pre-

težno oporno plezanje, tudi previs pod tako imenovano »krvavo počjo« nama je komaj kaj zavrl napredovanje.

Praden dosežem bel, suh, od daleč viden rob sredi gladkih, mastnih plošč, sem že ves premočen. Z nogo udarim v steno, da bi mi s plezalk odpadlo blato, ves zelen sem tudi po obrazu, ko v algasto poč zabijem prvi in zadnji klin. Od tu se že vidi navzgor do strehe. Zdi se mi, da bo šlo in to tudi sporočim Nuši, ki pa nejeverno zmaje z glavo. Z obema rokama se obesim na dober oprimek in z nogami kar po zraku zaniham v levo, v čisto drugačen svet, med bele, navpične plošče, ki me po desetih metrih privedejo pod streho, največji problem smeri. Oddahnem si, ko vpnem dober klin na robu previsa, nato se zabašem kolikor mogoče globoko v ozek, navzdol odprt kamin; kolena imam na prsih, ko se s skrčenimi nogami opiram v levo, s hrbtom pa v desno stran. Sedaj lahko povsem spustim roke in si za silo odpočijem. Ne vem kolikokrat poskusim brez uspeha. Vedno znova se vračam v »počep« pod streho.

Desno roko imam do ramen v podprijemu, leve pa ne upam navreti v poč, da mi ob padcu prsti ne bi ostali v njej. Nogo stegnem in dvigam visoko; povsem v vodoravnem položaju sem, pomagam si z ramo, desna noga mi visi v zraku pod streho in zanjo ne najdem prav nobene opore. Z velikim naporom se vendarle še malo dvignem in povsem narahlo se oklenem skale, zagozdene v poč. »Mora zdržati,« si mislim in že bingljam dva, tri metre od stene. Še utegnem pogledati navzdol, kjer se točno pri vstopu z velikim pokom razleti luska. Izkoristim že pojemajoče nihanje in zaniham k steni, do starega počivališča. Počakam, da se mi povrnejo moči in ko sem spet pri prejšnji najvišji točki, se kar nekako z lahkoto potegnem čez. Le zakaj sem prijel za tisto skalo, saj je bilo jasno, da ne drži. A kaj, ko pa je tako vabila!

Dve uri je minilo, odkar sem zapustil Nušo na stojišču, pol toliko potrebuje še ona, da pride do mene. Odlično ji gre. Boli me vsa desna stran telesa, s katero sem jo tako neusmiljeno silil v široke poč. Ohladil sem se že, ko začnem naslednji raztežaj. Toda ni več posebnih težav; spet serija čudovitega plezanja po raznovrstnih, ponekod prav slikovitih počeh. Na vrhu kar skačeva od sreče; ne vem, če sva bila že kdaj tako vesela. Uresničil se nama je velik cilj, ki je bil še nedavno za oba le neuresničljiva želja.

In sedaj se, vedno ko hodim po vijugasti, kamniti poti ob potoku ali posedam na travah pred šotorom, še raje ozrem v Kondorjevo silhueto, dolgo, črno senco, ki jo je mogoče razločiti tudi tedaj, ko mrak zabriše vse ostale razčlembе v mogočni steni Aniča Kuka.

* * *

Z levo roko se na majhnem, sicer dobrem oprimku vlečem navzgor. Že mislim, da sem čez zoprno ploščo, ko me ostra bolečina zagrabi v prst. Prevelika je bila obremenitev in komaj uspeh splezati do dobrega klina in se spustiti nazaj.

V steni nad Ospmom je precej živahno in pri Cergolovih verigah beseda nanese tudi na sosednjo, pretežno tehnično smer — Internacionalo. »Razčlembе so pa vseskozi in klini niso slabi,« mi uspe izvedeti. In od takrat — bilo je marca, pa skoraj do konca leta, so mi misli zmeraj pogosteje uhajale v to smer, ki tako lepo zvijuga mimo streh in gladkih plošč preko sredine Osapske stene.

Čez dva meseca sem spet tu. S krepko povezanim prstom si s pomočjo lestvic ogledujem »Mednarodno« od blizu. Še dva obiska sta bila vmes in za praznike, konec novembra, je v meni le še ena želja. Samo meter je ostal uganka, vse ostalo imam že v glavi. Ko začenjam prvi najtežji raztežaj, nisem preveč optimistično razpoložen. Zadnje tri dni sem, potem ko sem si zastropil želodec, v glavnem preležal, jedel pa skoraj nič. »Bomo videli,« si rečem, »mogoče mi dieta celo koristi.« Polovica raztežaja mimo velike, polkrožne strehe, ene izmed redkih značilnih tvorb v sicer brezoblični, rumenkasti steni, je za mano. Po krajši prečnici sem pod največjimi težavami. Vem le to, da moram preostanek raztežaja do stojišča preplezati v enem samem zamahu, kajti moči za drug poskus verjetno ne bo več. Vpnem naslednji klin, se vrnem, vpnem še enega in se zopet vrnem. Ko tretjič začnem, sem kot na startu teka na 100 m. Prekinjena poč se namreč tu prevesi, ob robu strehe pa povsem izgubi in tu bo odločil vsak delec moči, volje in koncentracije, navsezadnje tudi hitrosti. Le en poskus imam na voljo. Nekaj metrov resnično lepe akrobatike, ko mi roka enkrat skoraj uide iz gladke poč in že sem na dveh majhnih podprijemih v previsu. Ponudita mi le malo predaha. Sežem navzgor z levo roko, pa z desno in spet z levo, toda vse, kar otipam, je premajhno za moje prste; pod nogami pa se mi drobijo nekakšni kristalčki, s katerimi so posute gladke plošče.* Na vsak način moram dobiti noge čez streho, toda prsti mi vedno bolj drsijo na visečih prijemih. Vsi so že beli in ko spet sežem v vrečko za pasom, je belega prahu polno tudi v zraku, pride mi v grlo in ob vseh težavah me popade še kašelj. Skoraj že obupam, a Nuša me daleč spodaj tako lepo vzpodbuja, da še zadnjič posku-

* Spet ena značilnost te stene.

sim. Vendarle naslonim koleno na rob strehe, končno še nogo. Roke so utrujene, z otopelimi prsti vedno slabše zaznavam skalne razčlembе. Kljub vsemu se, ne da bi vpel zadnje štiri kline, privlečem na stojišče. Veselo kličem Nuši in kar nekaj časa moram počakati, da se v roke vrne toliko moči, da lahko potegnem vrv, vpeto 40 metrov v pravem cik-caku.

Čeprav povezano z velikim naporom, je tako gibanje na meji padca nekaj čudovitega, saj zahteva popolno sprostitvev in minimalen stik s steno. Takrat, ko ne gre drugače, se držiš le toliko, kot je potrebno, takrat je, kot da bi lebdel v zraku.

Pot naprej ni več skrivnost, saj sem jo že zmogel prosto. Krušljive plošče nad gredino, lep, bel previs pod zadnjo streho, ki se boči komaj meter ali dva pod travami na vrhu stene, slikovita izstopna prečnica in že sediva v prijetno dišečih travah, zreva v morje in strehe pod nama, globino pod nogami pa le še slutiva. In spet sem »srečen kot še nikoli«.

* * *

Oblačno jutro je, ko po gruščnati poti zapuščava kočо. Srečava navezo, ki se vrača. Vreme reš ni vzpodbudno. Ko sediva pod steno in čakava, kako se bo obrnilo, pride še nekaj alpinistov. Oziramo se v nebo, pa v veliko steno, v kateri nameravamo preživeti dan. Toda moja pozornost ne velja mogočni 500-metrski steni. Misli mi zaposluje en sam previs, komaj štirideset metrov ga je, pa navsezadnje sploh ni vseskozi previs. Toda rjavkasta stena nad votlino je od daleč resnično odurna: Steber Šit in njegov prvi raztežaj! »Od petih navez je včasih ena prišla čez,« pove nekdo. Spomnim se lanskega poskusa, kako lepo sem zaplaval po zraku in se potem pošteno namučil, da sem se z enim samim premikom povzpел spet do klinov. Težave same po sebi niti niso velike, toda vrste se druga za drugo in tako, s skupnimi močmi, se prav lahko otresejo plezalca, ki upa, da bo steno zmogel tako kot je — prosto.

Komaj dobro začnem — dvig na rokah kot na drogu in nekaj atletskih opornih poz — zaslišim, kako se ulije dež, slišim tek ljudi po grušču v dolino. Nekaj nama kličejo, Nuša pa jim odgovarja, da sva povsem na suhem. Dežuje daleč zunaj, kar kakšnih deset metrov mora biti, tako veliki so previsi nad nama. Toda vse to komaj zaznavam. Pred mano so le redki, v glavnem stranski, sicer pa kar veliki oprimki. Uživam, ko se mišice napenjajo in globina raste. Vpenjam vsak tretji klin, neke pri prusikih, na katerih sem se lani spustil nazaj, pa ne vem več, kako in kaj. Držim se v podprijemih, naprej pa je tako gladko in navpično, da bi najraje kar odnehal. »Ne morem več,« zavpijem, a le premagam trenutek slabosti; za robom odkrijem nove podprijeme, noge imam komaj kaj nižje kot roke, premaknem se za dva metra, še zadnjič uspeh vpeti klin in po pravem plesu nad globino kar padem v krušljivo, razčlenjeno zajedo. Vse je šlo na noge. »Uspel sem!« Previdno splezam še tistih nekaj metrov do votlinice in ne morem si kaj, da ne bi zavriskal. Napol leže varujem, dež je ponehal, jaz pa sem za danes opravil. Le Nuši bi rad še pokazal jezerce na dnu črne votline sredi prepadnih sten, več kot deset raztežajev više ...

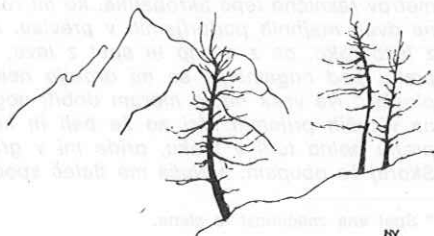
Opisani so naslednji vzponi:

3. 11. 1984 — Aniča Kuk, El Condor passa, 300 m, 1 PP, ocena VIII.

30. 11. 1984 — Osp, Internacionala, 150 m, 1 PP, ocena VIII+.

7. 7. 1985 — Šite, Steber Šit, 500 m, 1 PP, ocena VIII+.

Soplezalka v vseh treh smereh: Nuša Romih (AO Tržič).

GORJANCI

BOJAN ANČIK

Že dolga leta živim na Gorenjskem. Kot ljubitelj gora sem prehodil večino naših Alp, predalpskega hribovja, hodil sem po Gorskem Kotarju, Velebitu, pogledal na sosednje alpske masive v Avstriji in Italiji. Obiskal sem Visoke in Nizke Tatre na Češkem in Poljskem, hodil po obronkih Ararata in drugih anatolskih gora, skušal osvojiti Demevend v Elbrusu. Lahko rečem, da sem spoznal kar lepo število hribov in gora. Ljubezni do gora pa mi niso vzbudili gorenjski vršaci, temveč hribovje na JV koncu naše dežele: vedno, ko stojim na vrhu Storžiča ali Grintavcev, mi pogled poišče med hribovji in gričevji na JV obzorju značilno mizasto vzpetino, ki kraljuje med ostalimi — Gorjanci. O tem hribovju je bilo v naši planinski literaturi zelo malo napisanega. V novjšem času, razen treh člankov, pod skupnim naslovom — 70 let planinstva pod Gorjanci, ki so bili napisani v zvezi z Dnevom planincev na Gorjancih, ter članka — Radosti in tegobe Dolenjskih markacistov, ni bilo o teh hribih kaj dosti napisanega. Zato sem se odločil, da skušam napisati članek, ki bi predstavil Gorjance v čim širši luči.

Najprej bi se ustavil pri samem imenu. Na starih Avstrijskih zemljevidih srečamo ime Uskokon Gebirge — Uskoško hribovje. V dobi turških vpadov in Vojne Krajine so avstrijske oblasti na V in JZ strani hribovja naseljevale begunce iz notranjosti Balkana — Uskoke (16.—17. stol.). Uskoško prebivalstvo pa je te kraje poimenovalo po gradu Žumberku — Žumberak, to ime še danes uporabljajo na hrvaški strani hribovja. Na slovenski strani so osrednji del hribovja nekoč imenovali Kukova gora. Ime Gorjanci pa nam lepo razloži Janez Trdina češ, da so Dolenjci, prebivalce, ki so živeli na pobočjih hribovja, imenovali gorjanci in to naj bi dalo celotnemu hribovju ime.

Gorjanci so obsežno hribovje, ki se vleče v smeri ZSZ od potoka Črmošnjica proti VSV vse do Bregane in reke Save, približno 50 km daleč. Republiška meja teče po osrednjem grebenu tako, da je slovenski SZ del, ki se strmo spušča proti brežiško-krški ravnini, hrvaški del pa je obsežnejši JZ del, ki se počasneje spušča v terciarne gorice in karlovško kotlino. Po svojem nastanku so tipičen gorski čok, ki ima tako alpske kot dinarske značilnosti. Na prehodu iz krede v terciar so Gorjanci že predstavljali otok v Panonskem morju, ki se je v terciarju začelo počasi umikati. Po geološki sestavi so večinoma iz triadnih kamenin — apnenca in dolomita, zato na Gorjancih srečamo precej kraških pojavov. Značilno planoto predstavlja osrednji, najvišji del Gorjancev, ki se pne preko Ječmenišča, 979 m, Pirčevega hriba, 912 m, na Blaževo in Ravno goro, 1002 m, preko kote 1006 m na najvišji Trdinov vrh, 1178 m, na Konja, 1126 m, ter se počasi preko Kule, 887 m, in Karavanke, 880 m, spuste na preval Vahta, 615 m, preko katerega poteka glavna prometna pot v Belo Krajino. Onstran Vahte se hribovje nadaljuje proti Rogu, na novomeško stran se precej razširi in zniža, preko Škrbca, 774 m, doseže najvišjo točko v Peščniku, 846 m, ter se spusti na znižan svet ob zgornji Črmošnjici, ki predstavlja prehod v Roško hribovje. Domačini ta del hribovja imenujejo Rožnodolski hribi.

V klimatskem pogledu predstavlja predvsem najvišji del Gorjancev že prav gorsko podnebje, žal je nekdanja meteorološka opazovalnica pri Sv. Miklavžu, 970 m, že zdavnaj ukinjena. V letih obratovanja je ugotovljena povprečna letna temperatura 7° C, julija 17° C, januarska pa —3° C. Višji svet prejme okoli 1500 mm padavin, sneg pa obleži navadno do konca marca. Zelo ugodna vremenska situacija nastopi ob času inverzij v hladnejšem delu leta, ko sta novomeška kotlina in Bela Krajina prekriti z gostimi sloji oblakov, Gorjanci pa se kopljejo v soncu.

Večina hribovja je porasla z obsežnimi bukovimi gozdovi. Le kdo ne pozna čudovitega Jakčevega motiva Gorjanskih bukev? Nad Krvavim kamnom do Trdinovega vrha pa je ohranjen in zaščiten del pragozda.

Naseljenost je izrazita na J in V pobočjih na hrvaški strani, kjer je za to bolj ugodna konfiguracija tal, podnebje pa tudi svojstvena zgodovinska dejstva. Omenil sem že, da so v 16. in 17. stol. oblasti sem naseljevale Uskoke — srbskega porekla, ki so do danes ohranili svojstven jezik, običaje in pravoslavno vero. Žive na strnjem ozemlju od ceste Novo mesto—Metlika, pa vse do Samobora na V. Njihove vasi segajo skoro na sam vrhnji del Gorjancev — Žumberka, kot na primer Gaj, 840 m, Nova Sela, 780 m... Na Dolenjski strani in v Beli Krajini pa, z redkimi izjemami, kot so Javornica, 556 m, Planina v Podbočju, 684 m in Jugorje, 500—550 m, ne presegajo 500 m višine.

Že skoro tri desetletja je minilo od takrat, ko me je oče prvič popeljal na Gorjance. Po prašni cesti je fičo sopihal pod Mehovim, mimo znane Zajčeve gostilne do Vahte, nato pa po gozdni cesti do Tovarne, tako so imenovali nekdanjo lesno žago. Tu se je cesta tudi končala. Po poti ob nekdanji trasi gozdarske, ozkotirne železnice za transport lesa, smo prišli do starega planinskega doma pri Gospodični ter naprej do doma pri cerkvi Sv. Miklavža. Živo mi je ostal v spominu oskrbnik in lastnik doma Nace Hudoklin. Z odprtimi usti sem ob svojem malinovcu poslušal, kako je Nace svojim

gostom razpletal ob sadjevcu in cvičku zgodbe o strašnem Tausu, ki je nekoč strašil po Gorjancih, o tem, kako so se nekoč ob košnjah na košenicah okoli Miklavža pretepal »Vlahi« in »Podgurski« fantje, o medvedu mravljinčarju, ki vsak večer praska po vratih koč pri Gospodični, o zamorskih pilotih, ki so med vojno kar med poletom gasili goreče motorje leteče trdnjave, ter se s padali spustili k Nacetu. Tudi Mance, njegove žene in njene dobre hrane ne bom pozabil. Spominjam se prekrasnega jutranjega razgleda z vrha pri starem lesnem razglednem stolpu ob ruševinah cerkvic. Novomeška kotlina je bila kot na dlani, v daljavi so se v snegu iskrili Julijci, Karavanke, Kamniške planine, preko Dolenjskega gričevja in Kuma se je v daljavi dvigalo Pohorje, Sljeme je kot zid ločevalo gričevnato Žagorje od nizke in ravne Posavine, preko Kolpe so se v daljavi dvigovali bosanski hribi. Proti J se je mogočno dvigoval Klek in za njim Bjelolasica ter Kapela, na Z pa je onstran roške planote mogočno kipel v zrak Snežnik.

Od takrat dalje sem vedno spremljal očeta na izlete v novomeško okolico; od Starega gradu, do Trške gore, Hmelnika, Frate, Mehovega, obronkov Roga, Mirne gore in seveda na Gorjance.

Kar lep čas me ni bilo na Gorjancih, vse do letošnjih majskih praznikov, ko sem se odločil, da jih razkažem ženi in fantoma. Gozdarske ceste so speljane po vseh Gorjancih, ob novem domu pri Gospodični je moderen dom SGP Pionir s smučarsko vlečnico. Okoli zaprtega doma pri Miklavžu so še vidni ostanki Slovenskega dneva planincev (september 1984) — napol podrte lesene stojnice, preobrnjene in zarjavele kante za smeti... Nace že dolga leta počiva na Šmarskem pokopališču (Šmarje pri Šentjerneju)...

Z avtom smo se odpeljali na sam vrh, v nebo se dviga mogočni TV pretvornik, zgrajen je nov, betonski razglednik, na hrvatski strani, tik pod vrhom, stoji ograjena in zastražena vojaška zgradba. Priznam, da sem bil nad vsem razočaran. Čas hiti in tudi Gorjancev mojega otroštva žal ni več, vendar bodo vedno predstavljali začetek mojega planinstva in ljubezni do gora.

Literatura:

A. Melik — Posavska Slovenija.

Zbornik Dolenjska 1938.

Dolenjska in Bela Krajina — XIII. zborovanje slovenskih geografov, Dolenjske Toplice 1984.

PLANINSKO-SPLAVARSKO POROČILO NEKEGA VODIČA:

Z AVTOBUSOM DO DURMITORJA IN NA SPLAVIH PO TARI

TOMISLAV JAGAČIĆ, Varaždin

Z vznemirjenjem sem spremljal vse, kar se je dogajalo okrog Tare še 1983. leta. Po odločitvi predstavnikov socialističnih republik Bosne in Hercegovine, Črne gore in Srbije, da bodo izrabili (blago rečeno) vode reke Tare in njenih pritokov za pogon turbin v elektrarnah, so se v dnevnem in periodičnem tisku začeli oglašati posamezniki, organizacije in ustanove iz vse Jugoslavije z nasprotovanjem in protesti.

Naslovi v časopisih in revijah: Tara najlepši kanjon Evrope; Tara, žrtev energije; Tara v kilovatih; Dokončnost usode Tare; Najtežji udarec naravi; Lahko žrtvujemo Taro? itd., so morali v vsakem planincu, ljubitelju narave, Črne gore, Tare in Durmitorja, v vsakem rodoljubu, izzvati najmanj, kar je mogoče, nestrinjanje s tako odločitvijo.

Kljub vsemu razumevanju, da je treba zagotoviti električno energijo, tako potrebno za današnji in prihodnji razvoj naše države, sem se vprašal, kot tisočih naših ljudi, ali je mogoče, da nekdo želi z visokim jezom pregraditi eno najglobljih brazd na zemeljski obli in zaustaviti tok smaragdnozelenih voda Tare?

Med gradnjo elektrarne Piva pri Mratinju smo se zbalj za Pivo. Ko smo nekoč šli od Magliča proti Durmitorju, smo prenočili v mestu Plužine. Tedaj so grozljivo pokale mine in hrumeli buldožerji. Zdaj pa je tu elektrarna z 220 m visokim betonskim jezom.

Nekdanjih Plužin ni več. So na dnu jezera, nad bregom pa je zraslo mlado mesto. Ko se danes pelješ po cesti, ki se prebija skozi kanjon Pive od Ščepan polja proti Nikšiću, lahko najbolje vidiš, kaj je ostalo pod jezom od prelepe Pive. Tu ni več Piva, kakršno smo videvali leta in ko smo v njenih čistih vodah, utrujeni po planinskih pohodih, umivali prepoten obraz.

Enako usodo so namenili tudi naši Tari. Če se bo to zgodilo, se pri Ščepan polju ne bosta več sestajali dve črnogorski planinski reki, lepotici, ampak dva izcedka iz zbiralnih jezer.

Zaradi tega sem želel, da čim več naših ljudi doživi Taro in Durmitor: da se z vrha Curovca (1625 m) zagleda v globoki kanjon Tare v področju vasi Tepca in da to reko doživi med štiridnevnim splavarjenjem od Đurđevića Tare do Ščepan polja in dalje po Drini do Foče. V tem poštenem namenu sem naletel na polno razumevanje urednikov planinskih časopisov Naših planin v Zagrebu in Planinskemu vestniku v Ljubljani, ki sta 1984. in 1985. leta na njuni strani napovedala potovanje na Durmitor in k Tari.

Ko sem premišljeval, kako naj bralcem predstavim in opišem sedemdnevno potovanje ob koncu junija 1984. leta, in osemdnevno potovanje od 29. 6. do 6. 7. 1985. leta, sem se odločil za planinsko poročilo, iz katerega naj bi se zvedelo, kaj vse je bilo treba opraviti, kakšne organizacijske, tehnične in propagandne priprave so bile potrebne, da bi s splavarji, planinci in turisti napolnili avtobus za Žabljak v Črni gori, in nazadnje, kako smo izpeljali samo potovanje.

Tri vrste potnikov

Na področju Durmitorja in Tare je, kot mogoče nikjer drugje v naši državi, množica naravnih znamenitosti. Med globokima kanjonoma Tare in Pive se dviga masiv Durmitorja s prostranimi pašniki in dolinami, ledeniški jezeri in gozdovi iglavcev. Durmitor nepremagljivo in izizzivalno vabi planince in turiste, a Tara splavarje. Zaradi tega je bil program potovanja pripravljen tako, da so našle v njem kaj zase vse tri vrste potnikov.

Vprašanje je, ali bi se zbralo dovolj potnikov, če bi povabili samo planince ali samo splavarje ali le turiste (to je tiste, ki bi zaradi slabe telesne pripravljenosti ali kakšnih drugih razlogov, prosti čas želeli preživeti na sprehodih okrog Črnega jezera, do Zmijinjega jezera, mogoče do bližnje vasi). In ker smo vzbudili zanimanje tudi drugod, saj se nismo omejili le na Varaždin in njegovo okolico, je 1984. leta potovalo 56, 1985. leta pa 44 potnikov. Seveda, mnogi so se odločili za potovanje tudi iz strahu, da bodo Tari naredili silo.

Najbolj ustrezen čas za potovanje je bil konec junija in začetek julija, saj smo lahko izkoristili tudi Dan borca: v program smo vključili tudi obisk legendarnega Tjentišta; s tem praznikom pa se je zmanjšalo tudi število delovnih dni, potrebnih za to večdnevno potovanje.

Vsak dan pester in bogat program

Do Žabljaka v Črni gori kot izhodiščne točke za planinske ture in splavarjenje, je mogoče priti na več načinov in iz več smeri. Odločil sem se za avtobus preko Sarajeva, Romanije, Rogatice, Goražda, Čajniča in Plevelj. Iz Varaždina smo odpotovali ob 3. uri. V Zagrebu je bil krajši postanek, da so lahko vstopili potniki iz Slovenije, južne Hrvatske in iz Zagreba. Za daljši čas pa smo se ustavili v Sarajevu; potrebna sta bila počitek in kosilo.

Pot, vsekakor predolgo za en dan, je obakrat, leta 1984 in 1985, srečno prevozil Franc Korošak, voznik iz Ptuja; proti večeru prvega dne smo že prispeli na most pri Đurđevića Tari. Poleg vsega tistega, kar sem med potjo povedal o Tari, je najmočnejši vtis naredil globok kanjon in na njegovem dnu čista in prozorna reka. Prosil sem potnike, naj izstopijo in gredo peš čez most, o katerem sem veliko povedal že v avtobusu. Voznik je odpeljal prazen avtobus na drugo stran do motela, potniki pa so v strahu z vidnim spoštovanjem gledali preko ograje mostu in se glasno čudili.

Še za dne smo prispeli v hotel.

Naslednji dan smo si ogledali Črno in Zmijinjje jezero, po kosilu pa nas je avtobus odpeljal po makadamski cesti v neposredno bližino Curovca. Do njega je nato še pol ure planinskega sprehoda. Ko z njega tisoč in več metrov globoko zagledaš Taro, ti zastane dih. Med potovanjem »Durmitor—Tara 85« smo imeli tudi srečo, da smo lahko poslušali predavanje Branislava Cerovića, doslej, mislim, najboljšega poznavalca Durmitorja. Že v odmaknjenem letu 1938 je z dr. Branimirom Gušićem objavil prvi vodnik po Durmitorju. Njegovo najnovejšo knjigo, 2. izdajo knjige o Durmitorju in Tari, smo si lahko kupili z avtorjevim podpisom v Nacionalnem parku Durmitor.

Tretji dan dopoldne je cela skupina pospremila splavarje. Ko so splavi odpluli, so planinci in turisti iz naše skupine pohiteli na most, da bi z višine fotografirali splave pod sabo.

V Žabljaku je ostala skupina planincev in turistov. Zanje je bil popoldne organiziran »izlet v neznano«. Obiskali so črnogorsko družino v bližnji vasi Virak.

Četrti dan so planinci odšli na Savin kuk (2313 m) in do Ledene votline, nekateri pa so se odločili za Bobotov kuk (2523 m) in jih je avtobus odpeljal do Dobrega doła. Odtod je do vrha 2.30 ur. Tako je bilo 1984. leta, a 1985. leta je naš voznik vožnjo podaljšal preko prelaza Prijespe do Todorovega doła, odkoder so se planinci, skupaj s planinci iz Splita, povzpeli na Prutaš (2393 m), vrnili pa se skozi Škrčko žrelo v Dobri dol. Turisti so ta čas spoznavali življenje pastirjev v planšarijah.

V pismih so me udeleženci potovanja spraševali (vsakomur sem seveda odgovoril), zakaj nastanitev ravno v hotelu, zakaj avtobus na Durmitorju. Kako je bilo torej s tem? Med potovanjem se je najbolje pokazalo, da je iz hotela v Žabljaku mogoče priti na vsak vrh v enem dnevu, če se do začetka poti pripeljaš z avtobusom. Planinskih domov na Durmitorju ni, razen tistega pri Škrčkih jezerih. Prenočevanje in počitek v hotelski sobi s kopalnico po naporni planinski turi ni isto kot v šotoru.

Leta 1984 so se splavarji peti, šesti in sedmi dan vračali iz Ščepan polja v Žabljak, nato pa je skupina odpotovala po isti poti preko Pivske planote do Foče in si spotoma ogledala elektrarno Piva pri Mratinju. Iz Foče se je odpeljala tudi na Tjentište, kjer je na kostnico borcev, padlih v 5. ofenzivi, položila venec. Uspelo ji je priti celo na Dragoš sedlo in do planšarije na Mrkalj kladah.

Ker smo želeli, da voznik ne bi vozil dvakrat po ozki, prašni in ovinkasti cesti od Žabljaka do Pive, smo 1985. leta program potovanja spremenili tako, da so splavarji preživeli na splavarjenju polne štiri dni in da so v Foči počakali planince in turiste iz Žabljaka. To pomeni, da se je vsa skupina spet zbrala v Foči.

Res je, da so splavarji ostali prikrajšani za razglede na južno in severno stran Durmitorja, da niso videli Poščenskega jezera, Rumene mlake, Modrega in Valovitega jezera, Dobrega in Todorovega doła, Pivskega jezera z elektrarno, toda v sedmih dneh je nemogoče v celoti ustreči splavarjem in planincem. Treba se je odločiti: ali za splavarjenje ali za planinarjenje. Pa vendar smo na dosedanjih dveh potovanjih, seveda s trudom, lahko zadovoljili oboje, čeprav ne popolnoma. Najbolje bi bilo eno leto organizirati splavarjenje, drugo leto pa planinarjenje.

Da bi splavarji lahko opravili tudi kakšno planinsko turo, bomo program »Durmitor—Tara 86« dopolnili z vzponom na Maglič (2383 m), najvišji vrh BiH. Tako bosta planinska in turistična skupina prispeli iz Žabljaka v Fočo z avtobusom popoldne istega dne kot splavarji. Zvečer bodo potniki spet skupaj, a naslednji dan, predzadnji dan potovanja, bodo nekoliko prej odpotovali iz Foče na Tjentište in vse do Prijedora pod Magličem, odkoder se splavarji-planinci lahko povzpnejo na Maglič. Drugi bodo lahko brez večjih težav in naporne hoje obiskali Trnovačko jezero. Potovanje 1986. leta bo trajalo osem dni.

Štampiljka, razstava, srečanje po treh mesecih

Naši potovanji smo imenovali »Durmitor—Tara 84 in 85«. Program je ostal isti. Menjal se je le čas, pa tudi potniki. Ti so bili do sedaj iz Bovca, Črnomlja, Čakovca, Maribora, Murske Sobote, Novega mesta, Pakraca, Samobora, Duge Rese, Zagreba in Varaždina. Za vse udeležence smo dali sešiti bele klobuke za zaščito pred soncem. Izdelati smo dali tudi priložnostno štampiljko, po njej pa tudi znak na belem platnu za nahrbtnike in srajce. Klobuki so imeli rdeč napis: Durmitor—Tara in letnico.

Ta planinsko-splavarski in turistični obisk Durmitorja se ni končal s poslovilno večerjo leta 1984 v Popovači oziroma leta 1985 v Kutini. Tri mesece pozneje so se vsi udeleženci potovanja srečali v Varaždinu, na razstavi najlepših fotografij s potovanja, ki so jih prej poslali v varaždinsko poslovalnico turistične agencije Generalturist, ki je prevzela organizacijo samega potovanja.

Po razstavi je bila skupna večerja, med katero smo pokazali barvne diapozitive potnikov, si ogledali in menjali fotografije ter obujali spomine.

Šele sedaj lahko rečemo, da se je potovanje končalo.

Bežen pogled v knjigo vtisov

Najbolje je, da vsako potovanje ocenijo sami udeleženci. Knjigo vtisov smo pripravili že 1984. Nekaj skrajšanih zapisov vtisov: Julijana Svoboda iz Varaždina je leta 1984 zapisala: Premalo je povedati, da je bilo lepo. Beseda »prekrasno« je primernejša. Na takšen izlet se je res splačalo iti.

Dr. Branimir Jureković in žena Amalija iz Novega mesta: Vse, kar smo prepotovali, je najlepši in gotovo najprivlačnejši izlet v Jugoslaviji.

Dipl. inž. Krešo in Jasna Erjavec iz Siska: Imava še eno veliko željo — da greva še enkrat na to pot.

Leta 1985 dipl. ing. Radovan Filjak, geolog iz Zagreba: Nedotaknjena narava, boj za njeno ohranitev, geografske in zgodovinske značilnosti, zaradi vsega tega si človek zaželi, da vse doživi še večkrat.

Tara bo ostala, mi pa se bomo še vračali, sta zapisala Marija in Radivoj Trelec iz Novega mesta.

Zelo lepo in doživeto je svoje vtise zapisala Elizabeta Borovič iz Murske Sobotice: Veliko sem se potepala po svetu, tudi zunaj meja naše domovine, vendar tako lepega koščka sveta, kot je Durmitor s Taro, zlepa ni moč najti. Ne vem, če so tudi drugi enako močno sprejemali vse lepo, prelepo na naši poti, zase lahko trdim, da se bom tega potovanja spominjala vse žive dni. Nikoli ne bom pozabila, kako sem v nedeljo ob pol petih zjutraj, skozi okno hotelske sobe zagledala s prvimi sončnimi žarki osvetljene vrhove Durmitorja, zbudila Ančko in jo prisilila, da je z mano občudovala ta enkratni prizor.

Samo Jenčič iz Maribora pa je narisal v knjigo vtisov uspelo karikaturu in napisal: Bilo je čudovito! Bil sem na Durmitorju, med rožami, skalami in nebom. Bil sem v kanjonu Tare in pustil tam košček svojega srca. Bil sem pod Magličem — še zdaj čutim njegov izziv.

In preden se, dragi planinci, poslovim od vas in se vam zahvalim za pozornost in za vaše zanimanje za Durmitor in Taro, vam moram povedati, da bomo še z večjo zavestjo in z več izkušnjami organizirali potovanje »Durmitor—Tara 86«.

OČNICA

FRANC MIHELIČ

Leto 1947, kar pa ni najpomembnejše, to leto je morda pomembno zavoljo tega, ker sem se prav tedaj prvič srečal s — skalami in z goro »od blizu«. Važno je pa tudi, da je bil tisti dan Veliki šmaren, sredi vročega avgusta. Tista vročina, ki se razlije po deželi na Jakobovo, se je razlezla po vseh kotih, torej tudi v najbolj temačne zatrepe Malega Grintovca, kjer navadno rasto najlepše očnice.

Mama mi je vedno prigovarjala: »Ne hodi na praznik v skale. Se ti bo kaj zgodilo. Na tak dan, kot je 15. avgust pa se še posebej rado.« Tistikrat nas starši niti v vodo niso pustili. Da bi utegnili utoniti, so dejali, ker je tak praznik. V resnici pa se je ta bojazen vendarle vezala na letni čas, ko sicer v zraku še puhti poletje, jesen pa se s svojim skrivnostnim pozvanjem, ki ga sicer ni še slišati, čutiš pa le, počasi plazi med borovje in med skale. Pa po poljih se razleze, ker je pšenica že požeta in ajda kaže prve liste pa repa je že v zemlji...

Ta jesen in njen nadih, ki ga odganjaš spričo še vedno pasjih dni, je bila tudi v nas. Kokra, v kateri smo uganjali norčije, pa čeprav v ledeno mrzli vodi, je bila na ta dan zahrbtna. Marsikoga je že potegnila vase. Gora, ki se je že odela v rahlo jesensko modrino, tistega dne ni bila vabljliva.

Pa tega, fantiči, nismo vedeli in nismo hoteli vedeti, čeprav so nas matere odganjale od teh načrtov — splezati v skale v Malem Grintovcu in si nabrati še zadnje, najlepše očnice. Tam jih tistikrat ni manjkalo.

Kdo bi vedel, zakaj so ravno očnice v teh Grintovčevih skalah tako vabile. Bile so še drugod, pa nikjer niso bile lepše kot ravno tu, v tem krušljivem in s travo poraslem skalovju nekje na sredini med Storžičem in Zaplato.

Deklet še nismo imeli, da bi se s to prelepo rožo pred njimi postavljali; za šopke pa fantom tudi ni bilo toliko, da bi zavoljo njih tvegali življenja.

Torej, kaj je bilo?

Tiste skale so vabile. Krušljive in še takorekoč nedotaknjene. Na njih pa polno žame-tastih očnic, ki si jih le stežka mogel doseči. Precej spretnosti je bilo treba, da si jo pobožal, še več pa, da si jo mogel utrgati.

Še čisto fantičast sem bil, ko sem občudoval na Jakobovo nedeljo fantaline, ki so nosili s seboj, k maši, kar cele šope fantom in zelo so skrbeli za to, da jih je videlo kar največ ljudi. Še najlepše pa je bilo, če je bila med temi ljudmi vmes kakšna deklica, morda celo taka, ki je sicer po strani pogledovala za fantom in ga takega, v kvetrovcih in širokih pumparicah ter z nerodno palico v rokah, držeč zajeten šop očnic, videla, in bi želela, da bi ji poklonil vsaj cvetlico...

Na bratranca, ki je bil med temi fanti, sem bil kar malce ljubosumen. Bil je starejši in vedel sem, da so hodili od doma že ob treh zjutraj, da so lahko prišli do tistih skal na Malem Grintovcu, da so si tam natrgali očnic kolikor so jih želeli in niso zamudili maše na Jakobu, čeprav so morali prepeščiti celo Zaplato in še velik del Potoške gore

povrh, da so se pokazali na videz na smrt utrujeni med nami, pokovci. Seveda je ta »na smrt utrujenost« bila malce tudi zaigrana, saj je bilo treba nekako dopovedati, nazorno dokazati, kako naporna je pot tja gor in kako nevarno je bilo plezati za temi cveticami, ki zdaj mamijo ljudi in jih postrani pogledujejo, tako radi bi jih imeli ...

Pa sem tudi jaz nekako zrasel in še obrnil se nisem, ko je prišel tisti praznik sredi avgusta z vsemi svarili vred. Tudi tistikrat mama ni skoparila s podobami, ki so mi odslikavale kar najhujše nevarnosti, ki da me čakajo tam gori.

Bala se je pač zame in globoko je bila prepričana, da je tega dne resnično nevarno v gore. Tako so jo bili učili že njeni starši.

Ko pa ni pomagalo ne to ne ono, je popustila, na videz, s temile pozdravom:

»Pa pojdi no, pa kar plezaj po tistih skalah, pa dol padí, pa kmalu domov pridí!«

Vse to pomešano je zame veljalo, pa se je vdala v usodo. Kar bo pa bo, si je rekla in nič več nisem iz nje spravil ne take, ne drugačne.

Res je, da sem zato šel kar nekam slabe volje na tako pot. Šel sem pa. Kdo bi mi mogel, fantetu, reči, naj ne hodi in bi ga bil poslušal?

Pravzaprav sem šel s prijateljem Blažetovim Franceljnom. Umrl je že, ko je nekaj let živel na tistem, ko je padel s kostonja. Z njim in s svojo torbo in tisto nepogrešljivo popotno palico, ki je bila pravzaprav cepin, pa ga seveda nisem znal uporabljati.

Naj ta cepin na kratko opišem in to zato, ker je bil to značilen planinski rekvizit, ki so ga s seboj v gore nosili moj oče in njegovi prijatelji, skovali pa so ga seveda sami. No, ne čisto sami. Po navodilih jim jih je bil koval Florjanov Peter, kovač. Tisti, ki je pozneje tudi meni koval kline, ko sem se vadil v plezanju. Nerodne, težke in v resnici povsem neuporabne. Imeli pa so eno dobro lastnost: Če sem jih nosil s seboj, sem se v steni počutil varnega.

Pa cepin? Dolga palica je bila to, na enem koncu je imela štekelj, konico, ki bi ti predrila čevlji, če bi po nepredvidnosti tako nerodno stopil, da bi si zasadil to »špico« vanj. Na drugem koncu je bil pa okelj. Za dobro ped velik kos železa. Ni bil podoben ne cepinu, ne krampu, ampak bolj sploščenemu železu, ki je bilo na enem koncu ploščato, da si, podobno kot je skovana rovnica, lahko kopal v rušo, na drugem koncu pa se je to ploščato železo zaključevalo v ostro konico. Ta je bila pa okel. Iz mehkega železa, torej povsem neuporaben, če bi naneslo, da bi ga v snegu ali v rušju nujno potreboval. Sicer pa do tega nikdar ni prišlo, ker pač te priprave nismo znali uporabljati. Z njo smo se samo zdeli imenitni. To je bilo vse, saj nam tudi pri hoji ni prida pomagal. Morda nekoliko po ravnem, v strmini ali celo v skali, pa bi ga najraje zadel v globino, če ga ne bi potreboval potem, ko bi si nabral očnic in bi z njim prišel med ljudi na Jakobu, ki so čakali, da bo začelo pritrkavati za mašo in bi od dolgočasia gledali po drugih ljudeh, po dolini ali pa bi se menili med seboj o kdo ve kakšnih vsakdanjih rečeh.

To je pravzaprav bila vsa oprema, če odštejem še svoje kvedrovce. To so ti bili čevlji! Z železnimi kvedri obiti, ki pa jih je navadno polovica manjkala. To sem nadomeščal kar sam, ne da bi čevlje nosil k popravilu čevljarju in sicer tako, da sem na poti pobiral odpadle kvedre, jih shranil in jih doma spet zabil v svoje podplate tam, kjer so mi pač ti žebliji manjkali. Bilo je teh »kvedrov« vedno dovolj, tako da mi jih je ostajalo. Morda se je prav s to navado začelo govoriti, kako da smo Gorenjci skopi pa je šlo le za varčnost, saj tistikrat na planinskih poteh ni bilo drugega dobiti kot prav samo te žeblje, ne pa tako kot danes, ko lahko zveš že s planinske poti za vso jugoslovansko proizvodnjo osvežilnih pijač, pa zraven še za ducat tujih.

Nahrbtnika pa posebej ne bi opisoval. To je bila čez teden šolska torba, v nedeljo pa planinski nahrbtnik. Odložiti je bilo treba le tisti dve knjigi in zvezek pa puščico in že je bila ta cunjasta reč pripravljena služiti povsem drugemu namenu.

To je bilo vse.

S širokimi pumparicami in z rdečo ruto okoli vratu sva s Franceljnom odšla goram naproti. Vedel sem, da nekje skrita kuka za menoj mama. Pa se nisem izdal, da to vem. Na Malem Grintovcu sva imela že svoj »legar«. Še danes bi ga zlahka našel, če bi šel tja. To je bila gladka, deloma previsna skala, tik zraven nje pa je rasla debela in skrivnena smreka. Veje so segale do tal tako, da je bila pravšnja za sedenje ali pa si lahko nanjo obesil nahrbtnik ali pa jopič. V skali pa je bila mala odprtina. Tja sva navadno skrila cigarete, ker sva skrivaj tudi kadila. Najbrž so še danes tam. Ta luknja je bila pripravna tudi za spravilo hrane, če nama je je kaj ostalo. Pa je do tega le redko prišlo. Morda nama je »odveč hodila« kdaj pa kdaj kakšna konzerva, ki pa sva jo naslednjič že s slastjo pojedla.

Tudi tistikrat sva bila namenjena tja, v najin »legar«. To je bilo izhodišče za plezanje za planikami, kajti že na tisti previsni skali je bilo teh lepih rož veliko, pa nisi mogel do njih, ker je bilo previsno, za vrh pa tistikrat še nisva vedela.

Odložila sva bremena, palci sva prislonila na tisto smreko, se lotila jedi in takoj naredila načrt, kako bova.

Vsak na svojo stran, vsak zase, dobiva se pa tukaj. Prav. Tako je bilo odločeno. Modro, kot dva izkušena moža sva to uredila in že se nama je mudilo v skale.

Naj bo, sveti križ božji, mi je ušlo, ko sem se pod skalo, na katero sem nameraval splezati, spomnil materine prošnje. Saj morda ni tako hudo, stari ljudje so vraževerni, sem odganjal te misli.

In pogнал sem se v skalovje. Očnice so se mi same smejale. Levo in desno, povsod jih je bilo na šope. Nikoli jih toliko nisem videl skupaj. Dandanes tam morda najdeš le katero, tistikrat se pa res nismo spraševali, jih smemo trgati ali ne.

Vleklo me je navzgor, samo navzgor, kot da bi slutil, da so tam gori najlepše planike. In res sem jo zagledal. Najlepšo. Bohotila se je na malem robiču, na videz prav lahko dostopnem. Samo preko travnatega grabna je bilo treba, in že sem bil pri njej.

Velika, prekrasna roža. Žametasti listi so se sivo belo bleščali v praznični dan. Rumene kepice pestičev na sredini cveta so bile naložene kot žlahtni kosmiči najfinejše vate. Nič manjša ni bila kot moja dlan. S svojimi lahno zavitimi kraki jo je pokrila čez in čez in presenečen sem bil, ko sem gledal na svoji roki to krasoto. Pozabil sem na vse. Tudi Franceljna nisem klical. Nisem vedel ne zase ne za svet okoli sebe. Zamaknil sem se bil v ta cvet in zdelo se mi je, da se od njega ne bom več odtrgal.

Čas, ki je minil ob tem srečanju s to čudežno lepoto, se mi je začel počasi in vsiljivo oglašati.

Dol, dol je treba, očnica še ni tvoja, dokler ne boš dol, ni tvoja... Pogled mi je zdrsnil navzdol. Videl sem konice svojih čevljev, potem je bil oster rob in šele za dobrega moža in pol navpično pod menoj skopa travnata polica, na katero je bilo treba priti, če sem želel še kdaj srečati svojo mamo, pa tisti nahrbtnik in Franceljna.

Nisem ga klical.

Praznik je danes, me je prešinito.

Tak, da ne bi smel biti tu.

Tako pravijo, tako je rekla mama.

Tja dol moram, pa kako?

Poskusil sem navzgor. Ni šlo, navpično ni šlo. Poskusil sem tam, odkoder sem prišel. Ni šlo.

Kako da ne gre? Če sem prišel sem, moram pa ja priti še nazaj.

Pa kot zakleto. Tistega prehoda kot da ni. Kot da je izginil.

Ni ga bilo več.

Le dol, mi je kazalo.

Križ božji, se mi je spet utrgalo.

Poskusil bom, morda bo šlo.

Počepnil sem, spodmaknil noge, da so zabingljale v globino, in se spustil ne da bi se odgnal.

Če pa ne?

Naprej nisem upal misliti.

Travnata polica je bila pod mojimi nogami. Zamajal sem se, prevagal in zakrillil — pa obdržal.

V tistem sem spustil svojo očnico, da je obležala na tisti skopi trati poleg mene.

Naglo sem jo pograbil, pritisnil sem jo k sebi in čutil sem, kako močno mi bije srce...

Šele tam doli v »legarju« sem prišel k sebi. Tresel sem se kot šiba in vse mi je prišlo na misel, tisto tudi, kar mi je govorila mama.

Tisto tudi.

Kmalu se je primajal France. S šopom očnic.

Kmalu bi me odneslo, je dejal. Komaj sem se obdržal.

Ja, sem rekel.

Poklical bi, zakaj pa nisi poklical. Bi ti pomagal.

Nisem, pač nisem klical. Zdaj je dobro.

In tistikrat sva odšla v dolino brez besed.

Nisem mu povedal, kako je bilo z menoj, le planiko je pogledal in se ji čudil.

Pozneje sem jo dal za steklo in dolgo je gledala vame; s svojo nemo, žametno navzočnostjo v moji mladosti je tako čakala svojega konca...

POPRAVEK

Planinci iz Trsta so nas opozorili na skrito delo tiskarskega škrata, ko je v naslovu Vaza z morskovo vodo, PV 7/85, str. 324, ime avtorice spremenil čisto natihoma in nagajivo v Ana Lokatos namesto, da bi zazvenelo pravilno — Ana Lokatos. Za ta spodrsrljaj se avtorici iskreno opravičujemo.

TROJE ZRN MOJIH DOŽIVETIJ

MARIJAN KRIŠELJ

SENOŽETI JUTRANJIH SENC

Zmeraj manj imam časa za svoje senožeti.

Zmerom bolj jih gledam v spominih in ne morem pozabiti jutranjih senc; kako lepe zelene barve so.

Taka barva je samo v poljanskih hribih, nikjer drugje.

Sveže zelena in orošena z jutranjo roso, vmes pa je pot in je kôzu — kozolec, ta mogočnik, ki edini prekinja večno sožitje bujne trave na nepokošenih tratah z gozdom. Za vsako nedeljo si posebej obljudbam: Tja bom šel. Bom že še našel čas za to.

Nedelje pa odhajajo in prihajajo nove.

Mi pa smo zakopani v delo in komaj še znamo ločevati dan počitka od dneva, ko je treba na delo, ko je treba v službo, ko je treba premakniti še to in ono v stanovanju, okoli hiše.

Zvonovi pa zvonijo v prazno.

Vse nas začenja prehitevati, prekrivati.

Komaj toliko utegnem, da ujamem tisti trenutek, ko spoznam, kako sem pravzaprav čemerem.

Kako slabe volje sem zavoljo tega. Kako v meni ni nič takega, kar bi mogel ponesti med vesele ljudi.

Pa so res morda tiste senožeti krive za to, da sem tak? In te jutranje sence, ki jih ne utegnem dočakati?

Najbrž.

Sicer ne bi hrepenel po njih.

TEMNO, SIVO IN MODRO

Vsako leto je jesen z rumeno praprotnjo, z nabreklih kostanjem pa z gorami in obzorjem, ki je že odeto v tisto značilno temno sivo modro meglico, ki daje občutek neke nedosežne daljave.

Tam zadaj, za gorami pa čaka jesenski dež, ki ne bo mogel ponehati, brž ko bo odprl svoje zapornice.

Takrat bo jesen že čisto na našem pragu; bo že v veži, v sobi bo, na mizi, v trebušasti vazi z orumenelim jesenskim ali pozno poletnim šopkom; med rožami bo, kjer prav gotovo ne bo manjkalo jesenskega vresja, ki že zdaj pregrinja s svoja roza rdečo barvo gozdne mahove in skriva v svojih šopih prenekatero spregledano gobo.

Morda prav zadnjega jurčka, ki je že za seme v prihodnjem letu.

Jesenski izleti, ki se vijejo med nizkim dimom, ki prihaja nekje tam od jesenskih ognjev sem, s polj, kjer dogoreva zadnje strnišče, bodo še naprej naše veselo doživetje.

Čeprav jesen, ki je nekako otožna, je v njej toliko odtenkov, da nam ne more biti dolgčas. In tako so izleti, ko hodimo skozi te barve, tudi doživetja. Čisto majhna, skromna. Za nikogar drugega prav nič pomembna, za nas so pa doživetja. Dokler ne bo zadnji list zapustil samotne veje, vse dotlej bo jesen tista, ki nas bo spremljala po naših samotnih poteh.

Po gozdovih, gorah, po stezah ki so bile poleti živahne, zdaj pa so same. Le sem in tja se bodo razveselile še koraka, ki prihaja, gre in ga ne bo nikoli več.

Taka je jesen v tem temnem, sivem in modrem doživetju.

VRH IN DOŽIVETJA

Včasih, ne vem zakaj, se spomnim doživetja na vrhu gore. Ne znam ga opisati, dal sem temu spominjanju le tako ime: doživetje. In to tistega, ki sem ga bil deležen kdo ve kdaj pa je ostalo v meni sveže in brezčasno. In tistikrat navadno tudi ne vem, kateri vrh naj bi to bil, ne spominjam se razgleda, da bi vedel za katero pokrajino pod menoj gre. Je le doživetje v nekem čustvenem zagonu, ki mi pomaga, da razmišljam. Morda to doživetje ohranja napor, ki je potreben za katerikoli vrh, morda je doživljanje tudi samota, ki jo povezujemo s tisto, ki je v nas tedaj, ko nas doleti nekaj hudega, nekaj takega, kar si ne znamo razložiti pa spremenimo v usodo svojega življenja.

Da trpljenje ni prehudo.

Morda?

In tedaj si kličem v svoj svet vse tisto, kar raste, cveti; kličem reko, ki teče, življenje tam doli v dolini, ki ga slutim, macesen, ki je tu, pa kljub krutemu vremenu ostaja. Vsako leto znova svež in zelen, pokončen. Tudi kamen, ki je pod mojimi nogami. Vsako

leto isti, pa vendar vselej drugačen, ker je povezan z mano, z mojim doživetjem. In tedaj, ko sedim na vrhu gore, ko preidem vse te podobe, ki me ohranjajo, se nenadoma razveselim.

Dol moram.

Vrniti se moram tja dol, kjer teče reka, kjer so polja, ki puhte v pomladnem brstju, kjer so ceste in so na njih ljudje.

Moji prijatelji, ki hodijo vsak po svojih opravkih.

Tja dol moram.

In spominjam se, da so te vrnitve taka doživetja.

Ker smo mnogo reči pustili tam gori, pri tistem macesnu, kamnu, na vrhu, in v razgledu.

Tam smo jih pustili.

In zdaj se vračamo med novo zelenje, ki vzbuja upanje.

Prva zdravica novoporočencev pod planinsko zastavo na Krnu

Majda Vasovič in Janez Sedminek, ki sta letos oskrbovala Gomiščkovo zavetišče na Krnu, sta na edinstven način sklenila skupno bivanje v tej visokogorski postojanki. Ob koncu planinske sezone, 28. septembra 1985, sta se poročila na vrhu 2245 metrov visoke gore.

Planinska svatba je bila, kot vsak dogodek med gorniki, prijetno doživetje. Poročni sprevod, na čelu katerega sta stopala priči Lidija Koren in Bogdan Zoratti z nevesto in ženinom, za njima pa so se vrstili številni povabljeni in naključni gostje, je malo pred poldnevom krenil iz zavetišča proti vrhu. Najsvečanejši vzpon nanj doslej so spremljali zvoki planinskega roga in kitare, pa prešerni vriski s pesmijo. Po poročnem obredu, ki se je začel točno ob 12. uri, je čestital mladoporočencema v imenu vseh planincev predsednik PD Nova Gorica Rajko Slokar. Z željo, da bi še naprej živela na višini, jima je izročil spominsko knjigo, voščilom pa so se pridružili še kobariški reševalci. Seveda so poročenima oskrbnikoma čestitali tudi drugi zbrani, ki so se veselili skupaj z njima.

»Presrečna sva, da sva se lahko vzela na takem kraju in v taki družbi,« sta v en glas pritrdila 29-letna Štajerka Majda in 23-letni Dolenjec Janez, ki upata, da bosta še večkrat na Krnu vsaj kot planinca.

»Ponosna in zadovoljna sva, da sva sodelovala pri prvi poroki oskrbnikov v visokogorju,« sta pristavila matičarka Valerija Gaberšček in pooblaščen delegat za poroke Miha Bizjak iz tolimnske občine, ki sta prepričana o trdnosti v gorah sklenjene zakonske zveze.

Višek je slavlje na Krnu doseglo, ko je ženin ponese nevesto prek praga novega bivaka ob zavetišču. Za vsak primer pa sta morala Majda in Janez potrditi svojo privolitev z vrha še s podpisom v poročno knjigo dobrih trideset metrov nižje.

Besedilo in slika: Stojan Saje

OB 50-LETNICI DR. MATIJE HORVATA

Prav sredi vaj in izpitov postaje GRS na Storžiču nas je prijetno presenetil 50-letni jubilej gorskega reševalca, doktorja znanosti, Matije Horvata.

Rodil se je v Škofji Loki in že pri petih letih začel obiskovati loški Lubnik. Kmalu, točneje 1963. leta, pa je prišel tudi med kranjske gorske reševalce. Tu je pričel pridobivati znanje, ki je potrebno za gorskega reševalca, ko bi posebej kot zdravnik sodeloval v akcijah in preventivno vzgojnem strokovnem programu.

Matiji Horvatu alpinizem ni neznanka. Plezal je v domačih gorah, bil na vrhovih v Andih, Afriki, Himalaji; bil pa je tudi vodja alpinistične odprave na Kavkaz.

Zdravnika — gorskega reševalca si Matija Horvat zamišlja takole: Biti mora mlad, hoditi mora v gore, mora pa tudi vedeti, kaj je stena, na delovnem mestu pa se mora ukvarjati s prvo pomočjo oziroma s sodobnimi načini intervencij, ki so potrebne, da saniramo poškodbe, značilne za nesreče v gorah. Posebej pomembno pa je, da zdravnik na postaji pozna reševalce, moštvo, njih strokovnost in tudi značaje. Če zdravnik tega ne pozna, nima v GRS kaj iskati. Za »stare« zdravnike, plezalsko tehnično »amortizirane«, pa naš jubilar pravi: To je dragocen kader za delo v postajah, za vzgojo in izvajanje praktičnih vaj v prvi pomoči, pri obravnavanju analiz gorskih nesreč in za svetovanje. Na te

ljudi bi morala GRS računati, seveda pa tudi narobe — ti zdravniki morajo računati tudi z reševalci. Osnovno poslanstvo zdravnika je delo v bazi, vse drugo pa je bolj dekorativni okvir, s katerim v steni nimamo kaj početi, kajti reševanje se dogaja le v steni ali na gori.

Matija je tudi odličen strokovnjak; za zdravnika je promoviral leta 1959, do leta 1966 je služboval v Kranju, potem pa se je dodatno strokovno izobraževal na Golniku in se končno preselil na Univerzitetni klinični center v Ljubljano. Postal je tudi doktor znanosti in je predstojnik Centra za intenzivno interno medicino UKC. Jubilaru želimo še naprej veliko trenutkov med operativci — gorskimi reševalci.

Franc Ekar

TRADICIONALNO SREČANJE TREH DEŽEL NA PEČI

V nedeljo zjutraj, 8. septembra, nam oblačno in hladno vreme ni obetalo posebnih izletniških užitkov, kljub temu pa je bila pohodniška mrzlica velika. Odločiti se je bilo treba za visoke gore ali pa za manj zahteven pohod v predgorje. Večina se je tiste nedelje odločila za to, zadnje. Nekateri so šli na Roglo, kjer se je odvijal Dan slovenskih planincev, drugi pa so izbrali tromejo na Peči in tako zaključili svojo izletniško nedeljo.

Že zjutraj so bile ceste proti Ratečam natrpane z avtomobili. Le kje je stara, dobra, romantična železnica, je gotovo marsikdo vzkliknil. V Ratečah nas je Lojzka iz gostilne Šurc pričakala s šilcem žganja in s kavo. Potem je sledil obvezen pregled potnih listov in pred nami je bil precej dolg ovinek po vojaški cesti nad obmejno stražnico. Od tam naprej pa je šlo lažje. Mehka, gozdna pot je hojo precej olajšala. Kmalu smo bili pri antenskem stolpu. Na njem je bil obešen velik napis: CILJ! zraven pa sta plapolali slovenska in planiška zastava. Tu pa je bilo tudi zborna mesto. Narodno zabavni ansambel je izbral svoje mesto pod stolpom, na stojnicah pa ni manjkalo »slovenskih« specialitet, čevapčičev po 500 dinarjev ali 50 šilingov oziroma 450 lir, štajerske kisle juhe, kislega mleka pa ni bilo nikjer. Tudi slovenskih razglednic z motivom tromeje ni bilo najti, veliko pa so jih prodajali Avstrijci in to precej zasoljeno. Slovenci pa smo se potrudili tako, da smo ponujali prava »slovenska« vina — smederevko in krater. Vrh Peči so zavzeli v zakup Italijani. Poseben vtis so napravile italijanska, avstrijska in jugoslovanska zastava, in lepo, leseno znamenje prav na vrhu, ki predstavlja kažipot za Slovenijo, Koroško in Julijsko

krajino. Italijanska stojnica je slovela po pašta štiti. Prodajali so to dobroto po 3000 lir, 32 šilingov ali 600 dinarjev. Avstrijci so svoj »šank« postavili najnižje. Sloveli pa so po dobrem golažu po 54 šilingov ali 4500 lir oziroma 900 dinarjev. Njihov ansambel pa je izvrstno skrbel za zabavo. Odrezali so se tudi športni delavci, saj so organizirali tek okoli Peči. Udeležilo se ga je kar precej tekačev. Aleš Stupica iz Ihana je bil med pionirji prvi. No, navsezadnje se je udeležencev usmililo še sonce, avstrijska športna letala pa so z nizkimi leti še popestrila to srečanje. Nekateri so skočili mimogrede še do Dreiländereck Hütte, 1439 m, in v restavracijo Alm, 1506 m.

Kmalu smo se morali vrniti. Na zabavišču so se že oblikovali pevski zbori. V tej vni smo bili Slovenci res aktivni. Najbolj je užgala pesem Mi se imamo radi. Potem je zmanjkalo hrane, belega vina in piva. Šest do sedem tisoč obiskovalcev stori pač svoje, in tako se je veselje počasi zaključilo.

Tone Jarc

XVIII. ZBOR PLANINCEV PTT SLOVENIJE (15. septembra 1985, BOČ)

Z gorenjskega konca nas je prišlo samo šest, tudi ljubljčanov ni bilo veliko in tako se nas je s pospešenim vlakom pripeljalo v Poljčane komaj kakih štirideset. Z udeležbo so se drugi bolje odrezali, saj se je na Boču nabralo precej planincev. Kulturni program so začeli ob 11. uri. Pihalni orkester iz Maribora je pod taktirko Ervina Hartmana ml. zaigral obe himni; v pozdravnih nagovorih so se zvrstili predsednik pripravljalnega odbora Bruno Fras, predsednik mariborskega PTT planinskega društva Franc Krivec, direktor PTT Maribor, pokrovitelj srečanja Stane Brglez in tajnik Planinske zveze Slovenije Jože Dobnik. V imenu KS Poljčane je navzoče pozdravila domačinka, gostja iz Zagreba pa kot predstavnica planinskega društva PTT Sleme.

Vsi govorniki so poudarili pomen planinstva, ne samo kot načina rekreacije, ampak tudi kot sestavnega dela naše kulture. Posebno v današnjih stabilizacijskih časih daje prav planinstvo marsikomu moč in polet ter delovni elan. Mnoge smernice usmerjajo danes človeka v napadalnost, v potrošniško pridobitno mrzlico, v navijaštvo in razgrajaštvo. Planinstvo pa povezuje človeka z naravo, ga bogati in plemeniti.

Moški pevski zbor pod vodstvom tov. Rakuševe pa je zapel štiri pesmi: Oj, Triglav, moj dom, Pod rožnato planino, Pesem domovini in Zdravico.

Pihalni orkester pa je vmes zaigral Vojaško stražo, Moja domovina, Castaldo in za konec še nekaj vojaških koračnic.

Po zaključnem uradnem delu je v veselo razpoloženje vabil zabavni ansambel jugoslovanske ljudske armade s srbskim kolum, ruskim kazačokom, španskim tangom in bolerom, gorenjskimi polkami in valčki. Pevec pa jim je pomagal.

Šli smo še na vrh Boča, kjer stoji poleg pretvornika tudi razgledni stolp.

Na prireditvenem prostoru smo zaplesali in kmalu je postalo za vse pretesno. Ko je bilo na vrsti kolo, se je krog razširil po vsem dvorišču pred kočjo.

Tisti, ki smo se pripeljali z vlakom, smo morali oditi že ob treh, kajti pospešeni vlak je v Poljčanah ustavil posebej za nas.

Povzeto po poročilu Ivanke Korošec

XII. SREČANJE PIONIRJEV ILIRSKOBISTRIŠKE OBČINE (12. maj 1985)

Bistriški planinci smo se zbrali na XII. občinskem srečanju pionirjev-planincev; to srečanje je bilo tokrat pred bistriško šolo. Po pozdravnih besedah predstavnikov OŠ Dragotin Kette, PD Snežnik in Zveze društev prijateljev mladine, smo si ogledali zanimiv in razgiban kulturni program, v katerem so nastopili učenci četrtil razredov. Program sta vodili tovarišici Marija Novak in Kvirina Janičijević.

Za nekatere mentorje pa je bil ta dan še posebej slovesen. Planinci Franc Šemrov, Fani Fatur, Marija Novak, Antonija Novak, Vojko Čeligoj, Ivan Valenčič, Dolores Kastelic in Dora Kalčič, so postali častni člani Planinske skupine OŠ Dragotin Kette ter se pridružili našima prvima častnima članoma, tovarišema Dragu Karolinu in Francu Munihu. Ob podelitvi lepo izdelanih diplom častnega članstva, avtor je Edo Seles, je bilo rečeno, naj jim to priznanje pomeni le simbolično oddolžitev za njihov trud pri vzgoji in spoznavanju vrednot življenja v naravi, ko so mlade planince navduševali za obisk naravnih lepot in nam omogočili preživeti prenekatero uro na planinskih izletih. V imenu vseh, ki so prejeli priznanja in darila, se je duhovito zahvalil tovariš Franc Munih in je ob tem zaželel še mnogo uspešnih planinskih akcij.

Po zaključku smo se okrepili z izdatno malico, ki sta nam jo pripravili marljivi šolski kuharici. Predstavniki posameznih planinskih skupin so ob šolski stavbi posadili spominska drevesca, nato pa smo se povzpeli še na bližnjo vzpetino nad šolo. Od tu smo se zadovoljni in razigrani vrnili na svoje domove z obljubo, da se prihodnje leto spet srečamo.

Tamara Valenčič,

Planinska skupina OŠ Dragotin Kette

**10-LETNICA USTANOVITVE PLANINSKE
SEKCIJE V ŠMARTNEM OB PAKI,
11. 1. 1975**

Prvi predsednik je bil Jože Vovk. Doslej so opravili okoli 80 izletov, uspeli pa so tudi urediti planinsko sobo in to predvsem z udarniškim delom in s pomočjo matičnega društva PD Titovo Velenje. Aktivno so sodelovali tudi v akcijah KS in v drugih društvih v kraju ter pri SZDL. Njihove akcije in pohodi so bili tesno povezani s praznovanji in z dejavnostjo družbeno-političnih organizacij v kraju. Sodelovali so pri pripravi 150-letnice šole v Šmartnem ob Paki. Medtem je vodil sekcijo še Danilo Verzelak, nekaj let pa jo usmerja Karel Žibert, ki z aktivnim upravnim odborom skrbi, da letni načrt uresničujejo tako, kot so se dogovorili (izletništvo, vključevanje občanov v planinsko sekcijo, izobraževanje članov in mladine in sodelovanje z matičnim društvom). Domenili so se tudi za datum slovesnosti ob 10-letnici sekcije, ko so se odločili, da bodo počakali, da bo kulturni dom dograjen.

Sicer pa so Šmarčani najlepše počastili 10-letnico z izletom, ki se ga je udeležilo 50 članov; šli so na Triglav in to 2. avgusta letos.

Povzeto po zapisu Julijane Hočevar

TABOR MOPD VRHNIKA

Mladinski odsek PD Vrhnika že 21 let zapored organizira tabor v naših visokogorskih dolinah. Letos smo od 1. do 10. avgusta taborili v Logarski dolini. Tabora se je udeležilo 38 pionirjev, mladincev in alpinistov PD Vrhnika. Kljub slabemu vremenu, ki nas prve dni avgusta preganja že več let, smo izvedli tele zahtevne izlete: V soboto, 3. avgusta, smo šli na Ojstrico, 2349 m. Obiskali smo Kocbekov dom na Korošici. V ponedeljek, 5. avgusta, smo bili na Turski gori. 2233 m. Šli smo prek Okrešlja, skozi Turski žleb na vrh, vračali pa smo se preko Kamniškega sedla, ko smo mimogrede obiskali tudi Brano. Izpustili tudi nismo Krofičke, 2083 m; manjša skupina pa se je na povratku povzpela še na Strelovec in obiskala Robanov kot.

Zadnji izlet je bil namenjen Olševi, 1929 m. Ob poti smo si ogledali vasico Sv. Duh in Potočko zijalko. Vračali smo se mimo izvira kisle vode. Tu smo si mnogi kislih obrazov potešili žejo.

Tabor smo zaključili z družabnim večerom in planinskim krstom ob tabornem ognju. Domov smo se vrnili polni doživetij in novih izkušenj v gorah. Tisti, ki že v mladih

letih zaide v gore, si pridobi dobrih navad, zna ceniti pristno tovarišтво, skromnost, pogum in vztrajnost. Zato vabimo še naprej vse mlade, naj se nam pridružijo.

Janez Rožmanec

**ORIENTACIJSKI POHOD
V KS POD GRADOM V CELJU**

Za orientacijski pohod okoli Celja smo se zbrali pri Stegu. Tam smo dobili zemljevide in napotke za na pot.

Naša prva postaja je bila na Vipoti. Ogleдали smo si načrtano pot na karti; ugotovili pa smo, da je pravo cesto res dosti lažje najti v resnici kot pa na zemljevidu. Najprej smo šli malo na levo, potem malo na desno, pa naravnost in ko smo se ustavili, nismo več vedeli kje smo. Še sreča, da so bile okoli nas kmetije, kjer smo dobili informacije, kje pravzaprav smo in kam je treba zaviti, da prideš na to nesrečno Vipoto. No in ko smo najmanj pričakovali, se je pred nami pokazala prva postojanka. Morali smo odgovoriti na nekatera vprašanja in že je bilo treba naprej.

Potem nismo imeli takih težav, saj se je megla že razkadila in pokazalo se je sonce. Ko se je nebo zjasnilo, so se verjetno razjasnile tudi naše misli; naprej je šlo vse kot po maslu. Obiskali smo vseh pet postaj in končno prišli na cilj. Cilj je bil na kmetiji družine Esih, kjer nas je pričakoval Viki Ašič — mlajši, letošnji dobitnik zlate harmonike iz Ljubecne. Njegova »frajtonarica« nas je že od daleč pozdravljala z veselimi zvoki. K dobremu vzdušju pa sta pripomogli še enajstletna Petra Esih in njena mama s svojima zlatima glasovoma. Poleg tega, da odlično pojeta, sta se izkazali kot imenitni gostiteljici.

Na koncu pa nas je čakalo še podeljevanje nagrad. Izmed šol, bili sta dve gostji in ena domača, je bila naša šola prva. Dobili smo diplomo in plaketo. Tovariši so povedali, da je bilo znanje zadovoljivo. Toda naj je bilo pri Esihovich še tako prijetno, treba je bilo domov. Pot domov je bila krajša in tudi robid ni bilo več, vse smo namreč že prej obrali...

Spotoma smo obiskali tudi grob zavedne Slovenke Alme Karlinove, znane popotnice.

Na koncu pa bi rada čestitala organizatorjem, ki so nam pripravili tako lep izlet.

Breda Kovačič,
planinski krožek OŠ Franja Vrunča,
Hudinja, Celje

Hans Matz:

TESNI, SOTESKE, SLAPOVI

Pred kratkim je pri Münchensko-dunajski založbi »Anton Schroll« izšla knjiga Hansa Matza »Schluchten, Klammern, Wasserfälle« s podnaslovom *Urlandschaften Europas*.

Številnim knjigam s podobno tematiko se je na nemškem govornem območju pridružila še ena, bogato opremljena in izčrpna vodnica po najbolj skritih in nedostopnih kotičkih Evrope. Knjiga ima 184 strani srednjega formata, 82 lepih barvnih fotografij, 75 skic in pregledno karto obravnavanega evropskega območja z označenimi lokalizacijami vseh »sotesk, tesni in vodopadov« o katerih govori avtor.

Knjiga torej vodi ljubitelja narave, kajakarja, ribiča, gornika, pa tudi nedeljskega turista ali celo zbiralca redkih rastlin, amaterskega fotografa, kopalca k težko dostopnim in večji del manj znanim skritim vodnim pokrajinam od Španije do Švice in od Avstrije pa do Grčije. Opisani so Grand Canon du Verdon v Franciji, znani slapovi Trümmelbach v Švici, veliki Krimlski slapovi v Avstriji, pa naše Plitvice in soteske reke Aaos v Grčiji. Opise pokrajine vedno spremljajo skice, ki omogočajo dobro orientacijo. Avtor ni pozabil zapisati nasvetov kot so: najprimernejši čas za obisk, dostop, možnosti pešačenja ali vožnje s kanujem oziroma s kajakom. Za zahtevnejše bralce so na voljo podatki o težavnostnih stopnjah divjih vod, o opremljenosti in potrebnem kartografskem materialu.

Nemajhno pozornost je avtor Hans Matz, znan avstrijski kajakar in raziskovalec še širši javnosti nepoznanih rečnih pokrajin, posvetil naši ožji in širši domovini. Od slo-

venskih »vodnih lepote« predstavlja nemško govorečemu bralcu in ljubitelju narave slap Peričnik, reko Koritnico, slap Boka, soteske in tesni Soče in slap Savica, iz ostalih delov Jugoslavije opisuje reko Mrežnico, Unac, Uno, slapove na reki Mrežnici, sotesko Tare, Morače in Ibra in seveda tudi Plitvice.

Turizmu na naši obali se vse bolj pridružuje tudi turizem ob naših rekah, slapovih in soteskah. Mogoče nam bo to pomagalo, da jih bomo ohranili pred načrtovalci vedno novih in novih megavatov.

To je ena velika vrednost te knjige. Druga je v tem, ker bi lahko rabila tudi našim ljudem. Znanje nemščine je lahko tudi skromno, velike barvne slike (za vsako novo sotesko, reko ali slap po ena fotografija), skice in zemljevidi govorijo poseben, nam vsem razumljiv jezik (mimogrede povedano je to edina od knjig te vrste, ki jih poznam, kjer so imena naših rek in krajev pravilno napisana).

In nazadnje bo knjiga dobrodošla tudi tistim, ki bodo ostali doma, a se bodo kljub temu lahko veselili nam malo znanih naravnih lepote.

Borut Korun

VSE O EIGERJU

Kdo je bil drugi, ki je prešel znamenito Eigerjevo steno?

Kako je ime prvi ženski, ki je obvladala to steno?

V katerem letu je nastala tako imenovana »Japonska direktisima«?

Na ta vprašanja boste našli odgovore v knjigi EIGER V DETAJLIH (Eiger im Detail), ki jo je bil napisal Thomas M. Breuer.

Tako vabi na naročilo te knjige Bilten UIAA številka 9/85. Vabilo pa je dopolnjeno še s tole vsebino: Knjiga Eiger v detajlih je gorska kronika, monografija, ki dokumentira zgodovino osvajanja te znamenite stene in sicer od leta 1934 pa do danes. V knjigi pa najdemo tudi posamezne opise pristopov, smeri v Eigerju. To sicer ni reprezentativni založniški dogodek, saj ima knjiga le 50 črno belih fotografij, obsega pa le 120 strani. Je pa gotovo posebnost, saj je izšla le v 500 izvodih in vsi so oštevilčeni ter opremljeni z avtorjevim podpisom. Zato je tudi cena nekoliko višja — 27 švicarskih frankov, naročiti pa jo je mogoče pri avtorju (Thomas M. Breuer, Neufeld 19, CH — 3454, Sumiswald).

PLANINSTVO IN MNOŽIČNI TURIZEM

Planinstvo — pa naj gre za hojo v gore, plezanje ali smučanje — je predvsem individualni šport, pri katerem se vsakdo pač v skladu s svojimi telesnimi sposobnostmi ne spopada z goro, marveč s samim seboj. Tudi doživetje je v planinstvu izrazito individualno: ne le zato, ker vsakdo uživa po svoje, marveč tudi zato, ker je doživetje posameznika odvisno od njegove lastne dojemljivosti. Predvsem iz varnostnih razlogov, a tudi zato, ker je pogosto lepše doživljati naravo skupaj z drugimi, je planinstvo kdaj pa kdaj tudi skupinski šport.

Hoja oziroma obiskovanje gora je v zadnjem času postala tudi domena množičnega turizma. Hodi lahko naposled vsakdo, za to potrebno opremo pa je mogoče koristno uporabiti tudi ob drugih priložnostih.

V okviru akcije »Popotna Avstrija« si je tudi dežela Koroška spremenila svoj turistični moto iz »dežele jezer« v »deželo jezer in gora«. S tem ponujajo turistični delavci svojim gostom čudovita doživetja še zlasti jeseni. Tako razširjena ponudba zanesljivo prinese tudi nekaj dodatnega cvenka v turistične blagajne.

Toda takšen množični turizem po označenih gorskih poteh prav planinskim društvom ni prinesel nič drugega kot dodatne stroške in skrbi. Številnejši dnevni obiski v planinskih postojankah so se praviloma izravnali z nastavitvijo dodatnega osebja, dohodek pa je največkrat ostal v žepih oskrbnikov-najemnikov in ne v društvenih blagajnah. Celó več: zaradi takega razvoja je bilo treba razširiti in posodobiti sanitarne naprave, ne da bi zato prcingljjal v društveno blagajno en sam novčič več.

Množični turizem je obenem prinesel v gore tudi večjo obremenitev naravnega okolja. Več obiskovalcev ne povzroča le več hrupa, vika in krika, ampak tudi več govna. In kdo je dolžan odstraniti vse to: seveda planinska društva.

Iskanje samote v gorah sicer še ni postalo nemogoče, vendar je že veliko težavnejše. Le med prijatelji in dobrimi znanci, da bi se ja preveč ne razvedelo, je še mogoče dobiti nasvete za lepe ture po neoznačenih poteh.

Programirana hoja v gore, ki jo ponujajo našim gostom, mineva največkrat v znamenju »alkohola in irhovk«. Tako je povezana s posebno razpuščenostjo in hrupnostjo (na planinci pač nobena stvar ni pregrešna!) in se tudi neizogibno zaključí z obilno merico kačje sline na vrhu, pa še ta slina je bila kupljena v dolinskih trgovinah.

Če bi torej povzeli vso zgodbo, ostaja dejstvo, da planinskim organizacijam množični turizem ni prinesel nič razen skrbi in dodatnih izdatkov. Tako jim preostaja le upanje, da so se množični turisti vrnili v dolino vsaj bogatejši za kakšno doživetje ali tudi izkušnjo.

M. A.

ČEHOSLOVAKI SPET NA DAULAGIRIJU

Po tistem, ko so lani prvič preplezali zahodno steno in prišli na vrh Daulagirija (8167 m), so češkoslovaški alpinisti spet šli na to veliko himalajsko goro. Njihov cilj je tudi tokrat zahodna stena; tu nameravajo preplezati novo, češkoslovaško smer, in sicer steber desno od lanske smeri.

Odpravo so organizirali skupaj z italijansko planinsko organizacijo YAK, vodi jo inž. Jiří Novák, šteje pa 15 češkoslovaških alpinistov. Sredi avgusta so se člani odprave srečali v Katmanduju, konec meseca pa so se odpravili do baznega taborišča, ki so ga, kakor lani, postavili na ploščadi Tsaarabon, 3700 m. Zraven te smeri bo verjetno poskušala srečo tudi naveza Rankončaj—Drlik—Bóžik.

Tako bodo češkoslovaški plezalci poskušali dopolniti lanski uspeh na tej gori.

L. Jirásko

JE VAŠE SRCE SPOSOBNO PRENAŠATI VIŠINE?

Žičnice nas marsikdo že potegnejo visoko nad 3000 m. Pri tem zelo obremenjujemo svoje srce in ožilje. Že marsikdo je moral plačati takšno prijetno vožnjo v višave z življenjem. Le tisti, ki se pravilno aklimatizira, se dobro počuti v višinah.

Skupina italijanskih smučarjev se je v zgodnjem jutru odpravila iz Milana v Engadin. Nekako ob devetih so se že zbrali pri dolinski postaji žičnice Corvatsch. Takoj so se odpeljali v višino, da bi kar najhitreje prišli na smučišča. V borih štirih urah so tako brez muke prešli 3000 višinskih metrov. Proti poldnevu je začutil eden izmed njih — 50-letni smučar bolečine v prsih. Odšel je v prostore za prvo pomoč in se tam zgrudil. Zdravnik je ugotovil zastoj v krvnem ožilju in se je takoj lotil oživiljanja. Ko je prispelo reševalno letalo, so bile bolnikove zenice že široko razprte in se niso več odzivale na svetlobo. Aparati so pokazali še nekaj srčnih utripov, ki jih pa na vratu že ni bilo mogoče več zaznati. Pacient je bil mrtev.

Seznam takšnih primerov bi lahko bil poljubno dolg; v opisanem primeru zares ni šlo za izjemen pojav. Zaradi neštetihi žičnic in vlečnic v Alpah prihaja oziroma se dovaja v redke visokogorski zrak tudi vse več takšnih ljudi, ki so bolni ali imajo najrazličnejše težave.

Na visokogorskih področjih delujejo na človeški organizem posebni zakoni. Zračni tlak ter gostota kisika in zraka se zmanjšujejo, prav tako tudi atmosferska vlaga. Človeško telo potrebuje v takšnih razmerah več tekočine, hkrati pa višina pospešuje nastajanje rdečih krvničk. In tako postaja kri zaradi izsušitve in številnejših rdečih krvničk vse gostejša, to pa povečuje nevarnost tromboze.

Zato v podobnih primerih in razmerah pazite na naslednja opozorilna znamenja: občutek, da vam primanjkuje zraka, tesnoba v prsih, srčne bolečine, divje razbijanje srca, omotico in nenavadno močno potenje.

V vseh takih primerih je treba takoj zmanjšati obremenjevanje telesa, po možnosti pa celo docela obmirovati.

Starejši planinci naj upoštevajo v prvih dneh bivanja v visokogorju (velja za alpski svet!) naslednje nasvete:

— omejite svojo sicer privajeno podjetnost. Brez ustrezne aklimatizacije lahko pride v višinah zaradi redkega zraka do tako imenovanega »euforičnega razpoloženja«. S takšno reakcijo telo zmanjšuje običajno občutljivost za bolečine, to pa ima za posledico, da v takšnem primeru kaj radi precenimo svoje sposobnosti;

— aklimatizacijo podpirajte s sprehodi in nezahtevnimi turami v bližini planinske postojanke;

— težavnějšíh tur se lotite šele po petdnevni aklimatizaciji, če seveda v tem času niste začutili nikakršnih težav;

— skrbite za izdatno spanje (8 ur), malo alkohola, ne kadite!

— po možnosti prenočujte v domovih, ki leže nižje kot vaši gorski cilji.

Netrenirano telo se v začetku v gorah ne bo počutilo dobro, kajti novo okolje obremenjuje ves organizem. Dopust v visokih gorah bo postal prijeten šele po daljši ali krajši aklimatizaciji. Celo bolehnim planincem lahko koristi takšna sprememba okolja. Redkejši višinski zrak izboljšuje dihanje, hoja kot vztrajnostni šport pa

krepi srčno mišico. Srce v takšnih razmerah nasploh prečrpa več krvi. K temu so vsi pomembnejši organi zaradi povečanega števila rdečih krvničk boljje oskrbljeni s kisikom.

V današnjem času že kar pogosto po ozdravljenem srčnem infarktu predpisujejo zmerno in zelo previdno dozirano hojo v gorah. Pri tem je treba seveda upoštevati, da potrebujejo oboleli organi, ali taki, ki so bili bolni, znatno daljši čas za aklimatizacijo.

(Povzetek sestavka, ki ga je napisal dr. Hans Jacomet, objavljen pa je bil v reviji ALPIN, 8/1985).

M. A.

ODNOSI MED AVSTRIJSKIMI PLANINCI IN LOVCI

Koroški lovci so priredili 24. avgusta 1985 v Velikovcu svoj lovski dan, kot imenujejo vsakoletni občni zbor tega združenja. Prvič so na to prireditve povabili tudi deželnega predsednika avstrijskega alpskega združenja dr. Kurta Dellischa. V kratkem nagovoru se je dr. Dellisch zahvalil deželnemu lovskemu mojstru dr. Gerhardu Anderluhu, da je bilo mogoče vse doslej nastale težave med lovsko in planinsko organizacijo sporazumno rešiti. Veljalo pa bi sprostiti tudi napetosti, do katerih prihaja na nižjih ravneh, pri čemer gre največkrat za predsodke. Lovci pač niso morilci živali, turisti pa prav tako ne škodljivci, na katere bi bilo treba prirajati pogone. Kajti oboji se vsaj občasno mudijo na istih področjih, seveda z različnimi pojmovanji in nameni. Vendar bi nobena skupina ne smela živeti v varljivem prepričanju, da so njena stališča nezmotljiva in edino zveličavna. Nujna je obojestranska strpnost, ki pa je nikakor ni mogoče doseči zgolj z zakonodajo in ukazovanjem.

S taščo se je seveda mogoče najbolje razumeti, če ne živi v isti hiši. Če pa gre za nenehne stike, se ti kaj radi sprevržejo v motnje. Tudi alpsko združenje in lovstvo sta v njunem prostorskem okviru v podobnem razmerju. Vsakdo misli dobro, vendar je vse, kar stori, v očeh drugega docela napačno.

M. A.

Vinjeta N. Vogelnik

PLANINSKA RAZSTAVA

4. oktobra ob 19. uri so tudi na Jesenicah odprli razstavo, posvečeno 90-letnici Planinskega vestnika. V Kosovi graščini je bila razstavljena planinska literatura s posebnim poudarkom na Planinskih vestnikih in pa umetniške slike na temo »gorska krajina«.

M. K.

**21. SREČANJE PLANINCEV
TREH DEŽEL**

Tokrat so se srečali v Bovcu in sicer 19. in 20. oktobra. Srečanje treh dežel Slovenije, Furlanije-Juljske krajine in Koroške je že tradicionalno. Osrednja pozornost tega srečanja je bila posvečena planinstvu in turizmu, potem pa tudi aktualnim rečem, na primer tisku planinsko-alpinističnega slovarčka, vprašanjem mejnih prehodov, Poti prijateljstva, turnim smukom, narodnim parkom treh dežel in drugo.

M. K.

IZ ARHIVA RADIJSKE DISKOTEKE

V diskoteki Radia Ljubljana imajo arhivirane tele oddaje s planinsko vsebino:

(seznam izpisan po sedmi številki Biltena arhivskih posnetkov RTV Ljubljana — TOZD Radio in ga bomo dopolnili postopoma še s podatki iz ostalih Biltenov, brž ko jih bo uredništvo prejelo).

1. Razgovor o našem mestu v himalajskih podvigih, o ljudeh, ki so nosilci teh podvigov; Himalaja — človek in narobe.
2. Janko Mlakar — Literarni večer.
3. Obrazi in gore, Nedeljska reportaža, avtor Helena Giacomelli.

M. K.

LEPA NAVADA

18. oktobra so se v Varaždinu srečali udeleženci izleta na Durmitor in na Taro, ki ga — z zanimivim programom — vsako leto organizira Tomislav Jagačić (glej zapis v tej številki z naslovom Z avtobusom do Durmitorja in s splavi po Tari, stran 508). Ob tej priložnosti so udeleženci pregledali fotografske posnetke s poti, občudovali barvne diapozitive, film, vse skupaj pa je bilo povezano s prijetnim družabnim večerom.

Nenavadno, pa koristno, lepo in posne-manja vredno dejanje organizatorja.

M. K.

**ZANIMIVO POTOVANJE PO TARI
IN PO DURMITORJU**

Jagačić Tomislav iz Varaždina pripravlja za prihodnje leto, v juniju, zanimivo osem-dnevno potovanje po reki Tari s splavom, in po Durmitorju. Izlet je razčlenjen tako, da se ga lahko udeleže samo tisti, ki bi želeli potovati s splavom po Tari, pa tisti, ki bi zraven želeli videti še Durmitor in vsi, ki bi to potovanje želeli izkoristiti za svoj turistični užitek. V ta aranžma so vključeni kraji: Sarajevo, Žabljak, splavarjenje po Tari, vzpon na Bobotov Kuk ali Prutaš in Škrčka jezera, obisk enega najlepših durmitorskih jezerc — Malo jezero pod Crveno gredo, Foča, Trnovačko jezero, vzpon na najvišji vrh v BiH Maglič. Poleg tega pa seveda še dosti drugih krajev »ob glavni poti«.

Informacije dobite na naslovu: Jagačić Tomislav, Koprivnička 2 (Avtotransport), 42000 Varaždin.

M. K.

**RAZSTAVA O ALJAŽU V CANKARJEVEM
DOMU
(Sprejemna dvorana)**

1. oktobra je Komisija za kulturo in zgodovino planinstva pri Planinski zvezi Slovenije odprla razstavo Slovenska planinska stavbena dediščina. Razstava je posvečena 90-letnici Aljaževega stolpa na Triglavu in je v rednem programu te komisije za letošnje jubilejno leto.

NEKAJ GLASIL Z UREDNIKOVE MIZE VIHARNIK, št. 4/85

Spet se je nabralo nekaj glasil, ki izhajajo ali v okviru PD ali pa v organizacijah združenega dela, in pišejo o planinskem življenju. Pred seboj imam *Informator Planinskega društva Viharnik* in sicer septembrsko številko.

Informator izhaja že deset let; ta podatek najdemo na naslovni strani, ko hkrati lahko preberemo še seznam člankov, ki jih ta številka objavlja. Na prvem mestu je sestavek *Otroci in hoja v gore*. Tema je s posvetovanj Gore in varnost, GRS, Poljče, (dne 25. V. 1985). Kronika izletov nas seznanja, da so bili »Viharniki« na Kamniškem sedlu in na Velikem Grintovcu, Planinsko izletniški turizem v mejnem območju pa je sestavek, ki nam približa nekatere značilnosti meddržavnega sporazuma med Avstrijo in Jugoslavijo o planinsko turističnem prometu v mejnem območju. (Besedilo tega sporazuma je objavil tudi PV št. 1/1985.) Za zaključek pa objavljajo zanimivo »formulo«: **VARNOST V GORAH = znanje + disciplinarnost + obveščenost!**

ŽELEZAR 38/85

Glasilo jeseniških železarjev tokrat pozorno spremlja poletni tabor mladinskega odseka PD Jesenice. Tina Zupančič namreč opisuje potek tega srečanja, ki je trajalo od 18. do 25. avgusta. Letos so izbrali za to planinsko mladinsko srečanje Mežaklo ob Domu železarjev, ki so ga nalašč v ta namen tudi usposobili. Dvoje priložnostnih opisov (Tanja Podgornik in Bogdan Palovšnik) pa nas povede na Babji zob in na Dobrčo.

M. K.

GLAS KOLEKTIVA (SGP Slovenija ceste, Tehnika-Obnova) 9/85

To glasilo je prav tako reden gost na urednikovi mizi. Tokrat je planinsko zanimiva zadnja stran, ko pišejo o veliki turi na Veliki Klek. Reportažni zapis je opremljen z dvema fotografijama, ki prikazujeta planince tega kolektiva na pohodu, in na vrhu gore. Egidij Lampič pa je nazorno opisal celotni potek tega osrednjega planinskega doživetja v tem kolektivu. PD Hilkkurd pa je za svojo zaključno turo izbralo — Triglav. Ker poročilo na kratko opisuje zgodovino tega zanimivega planinskega društva daleč zunaj naše domovine, ga bomo v celoti ponatisnili. Takole poročajo M. Š. in D. K. (poročevalca sta pod prispevek podpisana le z začetnicama imena in priimka):

Med delavci, ki so gradili naš največji projekt v Iraku, P 202 D, je bilo tudi dosti prijateljev gora in planin. Sredi iraških

ravnih se je porodila ideja, da bi tudi tam ne pozabili na strmine in višine. Tako so oktobra 1981 ustanovili planinsko društvo, mu nadeli ime po gorovju na severu Iraka — Hilkkurd in ga registrirali pri Planinski zvezi Slovenije ter iraških oblasteh. Od ustanovitve pa do danes se je v društvo včlanilo čez sto članov, o njihovem delovanju in podvigih pa smo podrobneje pisali v mesecu marcu letos. Ker je dela na projektu 202 D praktično konec, so svoje uspešno delo zaključili tudi člani PD Hilkkurd. 24. avgusta so se zbrali na občnem zboru v prenovljenem domu na Kredarici, kjer so jih pozdravili tudi predstavniki Planinske zveze Slovenije in PD Matica. Tu so podali poročila o delu in poslovanju društva in sprejeli sklepe o prenehanju društva. Ob tej priložnosti so bila podeljena tudi priznanja zaslužnim članom in tistim, ki so na kakršen koli način omogočili društveno delo. Društvo je dobilo tudi priznanje za finančno pomoč pri izgradnji in prenovi doma na Kredarici, ki ga je iz rok Gregorja Klančnika v imenu društva prevzel Rajmund Košec, predsednik PD Hilkkurd.

Kljub zaključku delovanja so se udeleženci po prijetnem tovariškem srečanju naslednjega dne povzpeli še na Triglav in se po sestopu vrnili na svoje domove širom po Sloveniji, nekateri pa še nazaj na delo na projekt P 202 D v Irak.

SREČNO, 8/85

Uredništvo Vestnika redno dobiva tudi pošto iz Trbovelj, ko nam pošiljajo delavci sozd rudarski elektroenergetski kombinat Edvarda Kardelja, svoje glasilo Srečno. To glasilo praktično nikoli ne pozabi planincev in njihovih uspehov ter akcij. Tokrat nam poročajo v posebni rubriki »Planinske novice« o tem, da je PD Dol pri Hrastniku tudi letos organiziralo planinski tabor v Logarski dolini in da imajo težave pri iskanju oskrbnika za Dom na Mrzlici. Poročajo tudi o novem vodniku po TNP, saj ga je tehnično uredil in sploh mu dal podobo in zraven še kaj postoril prav Janez Bizjak, ki je v službi TNP in je član trboveljskega PD. 25. avgusta pa so na Zassavski gori slavili 80-letnico PD Litija in Zagorje (poročilo o tem glej v 10. številki PV izpod peresa Toneta Jarca).

M. K.

NOVICE 15/85

Tudi Novice, glasilo PTT delavcev Slovenije, so naš redni gost. Tokrat objavljajo dva sestava, prvi govori o novem spominskem ovitku ob 90-letnici Aljaževega stolpa, drugi pa poroča o obisku predstavnikov PD Đerovica iz Peči pri planincih PD PTT iz Ljubljane.

SNEŽNIK
(Glasilo OŠ Dragotin Kette, 5/85)

Druga letošnja in zajetna številka tega glasila, ki ga učenci OŠ Dragotin Kette prav radi bero. Ilirskobistriški šolarji sploh sodijo med najbolj marljive mlade planince, saj Planinski vestnik, med drugim, redno obveščajo o svojem planinskem delu. V uvodniku tega glasila obljublajo, da bodo to dejavnost v letošnjem šolskem letu še okrepili. Tokratna številka se je lotila predvsem problema uničevanja in razvrednotenja našega okolja, je pa tudi precej priložnostnih zapisov in pa pesniških poskusov. V tem se odlikuje predvsem Franc Šemrov. Le tako naprej mladi planinci!

M. K.

LITOSTROJ, 8—9/85

Glasilo delavcev Titovih zavodov Litostroj posveča skrb planinstvu tudi tako, da objavlja vse najvažnejše, kar se dogaja v planinskem društvu Litostroj in sicer tako, da imajo planinci kar svoj kotiček. Tokrat teče beseda o odseku za varstvo narave in gorsko stražo, ko podrobno lahko vzemo o zgodovini prizadevanj na področju varstva narave in okolja od leta 1898, ko sta bili na pobudo SPD zavarovani planika in blagajev volčin pa vse do najnovejšega zakona o Triglavskem narodnem parku. Avtor članka je Jože Pečjak. Temu so dodali tudi pregled izletov v septembru in v oktobru in tako je planinska prisotnost v tudi sicer lepo urejenem listu, zaokrožena.

M. K.

NAŠ PLANINEC, 11 in 12/85

PD Dol pri Hrastniku izdaja to glasilo že sedmo leto. Zasnovano je tako, da objavlja vse, kar se planinskega dogaja v kraju samem, povezano pa je z življenjskim utripom tudi zunaj planinskih vrst, kar daje temu glasilu še posebno veljavo. Komisija za informativno-propagandno dejavnost, v okviru te komisije ta list tudi izhaja, pravi v uvodu, da so se lotili vsebinske osvežitve, pričakujejo pa, da bo članstvo sodelovalo tudi s prispevki. Pač naloga, ki pesti sleherni uredništvo. Vsebina enajste številke pa kaže, da je zanimanje kar precejšnje, saj najdemo dosti zapisov priložnostne, potopisne vsebine pa obvestila o akcijah, o sodelovanju s krajevno skupnostjo, je tudi nekaj humorja in seveda dobre volje, da bi glasilo vendarle bolj redno izhajalo. Uredniškemu odboru želimo, da bi jim to uspelo. Dvanajsta številka pa je z naslovno stranjo posvečena 90-letnici Aljaževega stolpa, vsebina pa odslkava planinsko aktivnost na taborih, ne manjka pa tudi priložnostnih potopisnih zapisov in humorja.

FERRALIT 9/85

Delavci kolektiva Ferralit iz Žalca so tudi planinsko aktivni. To kaže takorekoč sleherni številka njihovega glasila, saj v njej ne manjka tudi planinskih zapisov. V tej številki najdemo reportažico o obisku Triglava in pa Uršlje gore. Stran pa je zapolnjena tudi z informacijo o 90-letnici Aljaževega stolpa. Prijetno zaokrožena planinska vsebina za zgled prenekateremu kolektivu, prav gotovo.

PLEZALSTVO

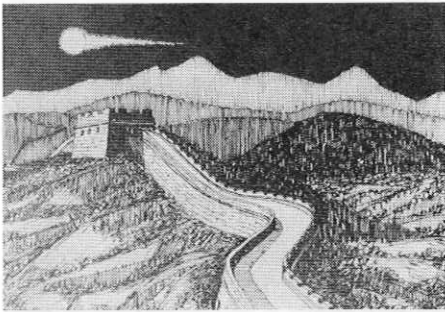
Plezalstvo se je iz naravnega »poligona« preselilo tudi v mesta. Tole se dogaja v Metalkinih navpičnicah v Dalmatinovi v Ljubljani, letos.

Foto T. Banovec

ŽELIMO, DA NAM SPOROČITE VSE O NEZNANIH LETEČIH PREDMETIH
(Obvestilo UFO (NLP) društva ZVEZE ŠOLT)

Edina aktivna in »znanstveno-tehnična« usmerjena organizacija pri nas, ki preučuje podatke o *neznanih letečih predmetih* (NLP) ali bolj popularno — »letečih krožnikih«, se zanima za morebitna vaša opazovanja teh in podobnih pojavov, ki so tako nam kot javnosti neznan. Zanimajo nas vsa opazovanja zadnjih nekaj desetletij. *Prav posebej pa se zanimamo za opazovanja zadnjih sedem let, torej od 1978. do 1985. leta.*

Za osnovno informacijo bi potrebovali tele podatke:

1. Ura, dan, mesec in leto opazovanega pojava.

2. Opis dogodka s kolikor mogoče natančno risbo pojava.

3. Točen naslov.

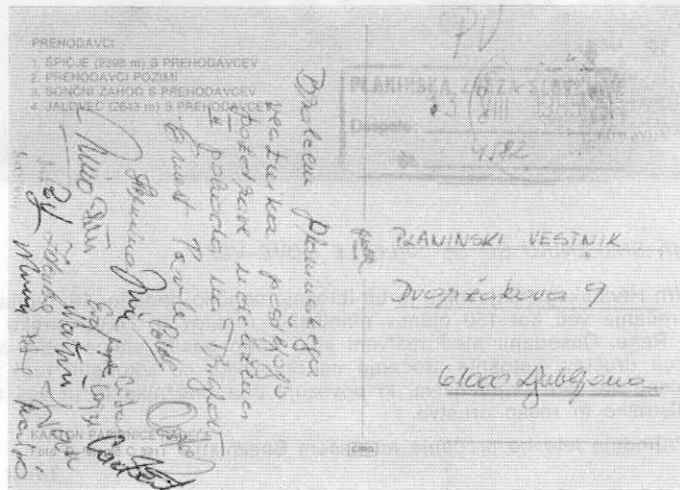
Vse to sporočite na naslov:

UFO (NLP) društvo ZVEZA ŠOLT, Študentsko naselje, blok VII, 61000 Ljubljana.

Upoštevali bomo tudi morebitno vašo željo, da bi ti podatki ostali v arhivu društva in da ne bi bili na voljo javnosti. Razlog za to je dejstvo, da so očitvidci včasih še vedno z nerazumevanjem izpostavljeni posmehu.

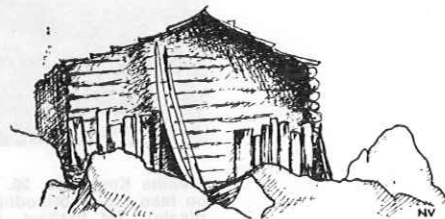
Če vas tematika o NLP in o podobnih pojavih še posebej zanima, vas obveščamo, da ima društvo tudi svoje glasilo. Pišite na naš naslov, poslali vam ga bomo.

Bralcem Planinskega vestnika pošiljajo pozdrave udeleženci II. pohoda na Triglav!

Prav delo z mladimi je osnovna značilnost dejavnosti ilirskobistriškega planinskega društva. Samo v maju — mesecu mladosti — so planinski mentorji in planinski vodniki popeljali v gore nad dva tisoč mladih. Na sliki: planinski podmladek na 1099 m visoki Milonji nad Ilirsko Bistrico s svojimi vodniki.

Foto Vojko Celigoj

Vinjeta N. Vogeljik

NA SNJEŽNIKU SO SE SPLETLE NOVE VEZI

Vrh Hrvatskega Snežnika je bil letošnja sončno nedeljo, 16. junija, prizorišče prisrčnega srečanja več kot 150 članov planinskih društev iz Trsta, Ilirske Bistrice in PD Platak z Reke. Dosedanji meddruštveni stiki bodo odslej stalna letna srečanja članstva vseh treh društev. Letošnje srečanje na Snežniku so izkoristili tudi za proslavo 10-letnice planinske poti prijateljstva, ki povezuje oba Snežnika in jo ves ta čas lepo vzdržujeta bistriško in reško društvo.

Prihodnje leto bo srečanje na našem Snežniku.

Tekst in foto Vojko Čeligoj

...vsi so bili zelo zadovoljni s srečanjem in se bodo v prihodnjih letih spet srečali na Snežniku. Foto Vojko Čeligoj

Planina Konjščica, 20. 8. 1985: podoba oživiljene planine vzbuja upanje, da bo tako tudi v prihodnjih letih in morda spet na novo še na kateri podobni planini. Zal tistikrat, ko je fotografija nastala, trave skoraj ni bilo več. Živina jo je dodobra popasla ...

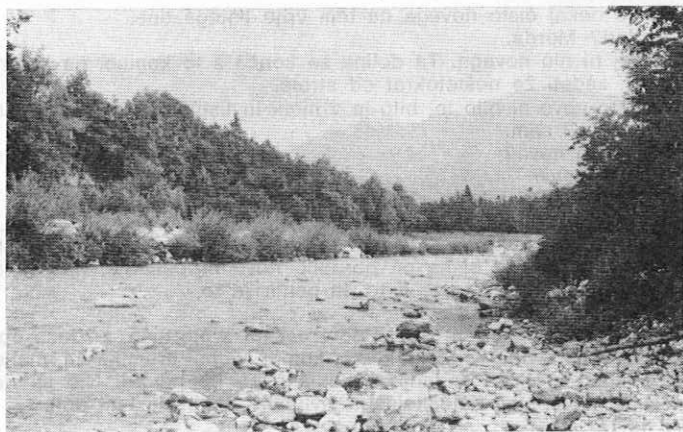
Foto Dokumentacija PV

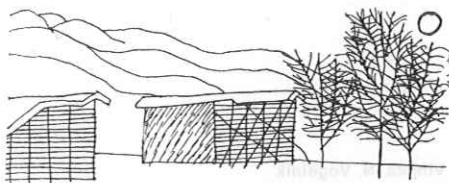
Tudi tole spada na strani o varstvu okolja (bolje: na strani o varstvu kulturne dediščine). Pričujoča slika namreč prikazuje zadnje (železne) ostanke skurjenega, a gotovo še uporabnega nekdanjega »furmanskega voza«, ki ga je bilo mogoče še nekaj let po vojni srečavati na prašni, makadamski cesti med Jezerskim in Kranjem. S takim vozom (vanj je bilo navadno vpreženih par konj) so »furali« les in drva iz bogatih gozdov na Jezerskem oziroma v Kokri. Zdaj je ta »transport« zamenjal tovornjak, izročilo, ki bi pričalo o tistih časih, pa gineva pozabljeno na zapuščenem smetišču . . .

Foto Dokumentacija PV

Reka Kokra spada (na srečo) še zmeraj med naše (redke) čiste reke (vsaj na tem delu kot ga prikazuje pričujoča fotografija: Breg pri Preddvoru). Panorama in bistra voda z, žal, še onesnaženim obrežjem (domačini so grmovje ob bregu izbrali za smetišča in za odlagališča različnega nerabnega gradiva), kažeta še tisto podobo, ki se je lahko veselimo . . . Toda z brega v vodo je le en sam samcat korak . . .

Foto Dokumentacija PV

Vinjeta N. Vogelnik

TO JE TO

F. M.

Ne morem in ne morem se znebiti vtisa, ki ga sicer ne znam opisati, le vem, da je gora v moji bližini podobna nečemu še nedoživetemu.

In zmerom, kadar se z njo srečam, se to nedoživeto ponovi.

V velikem, mogočnem, romantičnem občutju, v prijetno hladnem, čistem, s tišino napolnjenem čustvu, v vsem tem se preliva narava vame, da jo srkam in ne vem, da se je bojim.

Ja, strah me je pred njo. Pa to ni tisti strah, ki ga poznamo, kadar nas kdo nepričakovano sprejme v čisto naroben svet, v drugačnem strahu sva si z goro. V sivo zelenem, v modrem in v nadihljivem šumotu porojenem, v neznanem v daljavah, v nedosegljivem, pa zmerom prisotnem prepričanju, da tudi dosegljivem, v močnem in v neznanem.

Je to tisto, po kar hodim v tisto dolino, polno modrega, polno puhastih meglja, polno šepetov, ki jih porojevajo zemeljska nedrja?

Je to tisto?

Zmerom se tako sprašujem in znebiti se teh vprašanj ne morem. Tudi tistega dne, ko sem šel v tisto dolino iskat leka za te svoje nemire, tistega dne je bilo v meni nekaj praznine. Nisem vedel, kam z njo, pa sem šel tja. Da bi jo zapolnil morda s kosmom tiste tanke in puhaste modrine, ki jo premore le ta moja dolina, s prelivanjem nečesa, kar nisi vedel pa zdaj veš in si prepričan, da je to gorski potok in šele, ko ta šum zagledaš, zveš, da se igra z robovi valov nevidni veter, da bi dolino napolnil s samoto, ki zapoje v tebi, kot bi zapele trombe, in spet zaslišiš, da živiš.

Tistega dne je bilo torej nekaj takega v meni.

Saj sem bil sam in gorska vonjava mi je pripovedovala, da mi bo tokrat ponudila nekaj čisto novega. Še neznanega.

Tisto s hojo na vrh, tisto je bilo tako, kot je znano. Tudi vrh in vse okoli njega je čisto tako in je tako, kot je, še tisočkrat in tolikokrat spoznano.

Pa vendarle.

Bilo je nekaj čisto novega na tem vrhu tistega dne.

Razgled? Morda.

Pa, saj ni nič novega. Ta dolina se konča s to konico, na kateri stoje trije polomljeni lesovi, zadeti že neštetokrat od strele.

Ne, tisto novo ni bilo to, bilo je v meni in tistikrat nisem mogel nikomur povedati tega, ker sem bil sam.

Je to tisto novo?

Sreča v meni?

Pa, zakaj naj bi bilo to »tisto novo«?

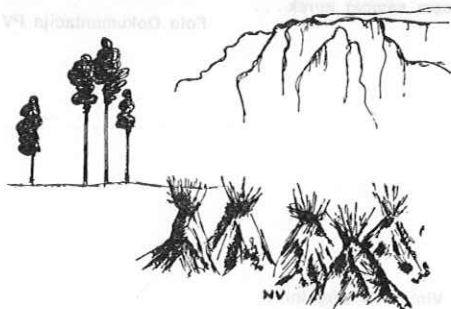
Nisem se spraševal in še danes se ne sprašujem za odgovorom, kajti vem, da tistikrat nisem gledal, kako preletavajo kavke moj vrh in nisem premišljeval, kako bi rad bil spet v dolini, kjer bi se mi porodilo novo hrepenenje, kjer bi se mi rodil nov nemir za pot na goro. Da to je tisto, ta nemir je to.

Nemir?

Pa, saj nisem nemiren. Spokojno zrem na svojo hišo, z rdečo opeko krito, pa na sosedovo in na avtomobilček, ki se komaj vidno premika in melje čisto zase iz moke preteklosti kruh za sedanjost, kakršen že bo pa bo. Nič se ne sprašujem, le čutim neizmerno globino najčistejšega življenja v sebi, in tam doli.

To je to.

Foto: N. Vogeljik

Vinjeta N. Vogeljik

INDUSTRIJA BOMBAŽNIH IZDELKOV KRANJ

Specializirana delovna organizacija za izdelavo žakardskih tkanin za ležišča in notranjo opremo stanovanj

RIKO

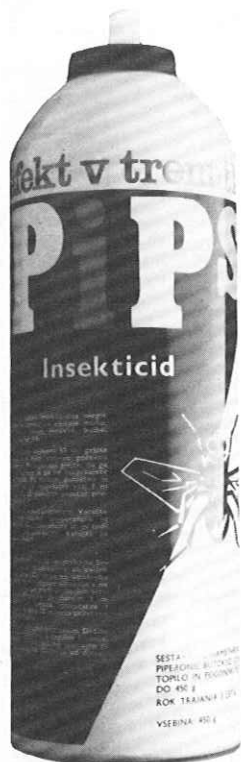
Ribniška kovinska
industrija

DELOVNA SKUPNOST
SKUPNIH SLUŽB

RIBNICA na DOL.

TELEFON: n. c. (061) 861 146
861 147
861 074
861 040
861 188
861 189
861 132
TELEX: 31-482 YU-RICO
Žiro račun: 51310-607-27104

generalni direktor
tehnični sektor
nabava
komerciala

PIPS

učinkovit, zanesljiv, ekonomičen

PIPS je insekticid, ki vsebuje aktivno učinkovino neopynamin. Deluje hitro in uničuje različne vrste insektov. Pomembno je, da insekti nanj ne postanejo odporni.

PIPS je popolnoma nenevaren za toplokrvne živali in ljudi. Odlikuje ga tudi ekonomičnost: za 5 m³ prostora zadostuje ena sekunda razprševanja.

kozmetika

**Northland Goretex
Pacific**

Lahke vetrovke
iz neuničljivega
Goretex materiala
z rokavi na zadrgo

**Northland
Pamir Parka**

Extremna
puhovka polnjena
s 450 g
kitajskega perja

Novost!

6 možnosti z eno bundo

SPORT-
IMPORT
Ges.m.b.H.
A-8020
GRAZ
AUSTRIA

